

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 425.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Η ΜΗΔΕΙΑ ΠΑΡΑΠΕΙΘΟΜΕΝΗ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΙΑΣΟΝΟΣ.

Ἄν και ἡ ἐρμηνεία τῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀγγείων εἰκόνων, πρὸ πάντων δὲ ἐκείνων αἰτινες δὲν παρέχουσι πρὸς εὐκολίαν τοῦ ἐρμηνευτοῦ γνώρισμά τι ἐξωτερικόν, ἀποβαίνει λίαν δυσχερὴς, μάλιστα δὲ πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, στερούμεθα και τῶν ἀναγκαίων ἀρχαιολογικῶν συγγραμμάτων, ἡ δὲ παράστασις τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἀγγείου ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν τοιούτων, ἡ σχολὴ ἐν τούτοις και τὸ ἐπαγωγὸν τῆς εἰκόνος μ' ἐπεισαν νὰ ἐπιχειρήσω τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν, ἥτις κατὰ πόσον ἔσεται ἐπιτυχὴς θὰ κρίνωσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἱκανοί.

Τὸ ὄραϊον τοῦτο και διὰ τὸ σχῆμα και διὰ τὰς κοσμοῦσας αὐτὸ γραφὰς ἀγγείον εὐρέθη κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα ὑπὸ τινῶν χωρικῶν παρὰ τὰς Κλεωνᾶς (πλησίον τοῦ Χιλιμοδίου)· δυστυχῶς ὁμοῦς οὔτοι, ὡς ἄπειροι τυμβωρύχοι, ἔθραυσαν αὐτὸ εἰς πολλὰ τεμάχια, ἅτινα θελήσαντες ἔπειτα νὰ συγκολλήσωσι και καθαρίσωσιν, ἔφθειραν ἐν μέρει, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν θέσιν, εἰς ἣν παρίσταντο ἰπτάμενοι οἱ ἔρωτες. Μετὰ μυρίας δυσκολίας, και τὸ τρίτον εἰς Κλεωνᾶς ταξειδίον, κατωρθώθη νὰ ὁμο-

νοήσωσιν οἱ χωρικοὶ εἰς τὴν ἐκποίησίν του, και οὕτω περιελθὸν εἰς χεῖρας ἄλλας διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος και ἐπιμονῆς τοῦ κ. Ι. Παλαιολόγου συνηρμολογήθη και συνεκολλήθη τοσοῦτον καλῶς, ὥστε μόλις διακρίνεται ἡ συγκόλλησις (1).

Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν λεγομένων κοιλιωδῶν ληκύθων, ἔχει ὕψος 0, 13, και γραφὰς ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ μέλανος ἔμβαδοῦ. Αἱ γραφαί, ὡς φαίνεται εἰς τὴν παρατιθεμένην εἰκόνα, συνίστανται ἀπὸ ὠραιότητας και μεγαλοπρεπῶς καθημένην νεάνιδα, ἐνδεδυμένην ποδῆρη χιτῶνα ἀνευ χειρῶν, και ἀμπεχόνην εὐρείαν ἐρριμένην ἐπὶ τῶν μηρῶν και γόμφων, συμμαζευμένη ὅμως ἐντὸς τῶν σκελῶν τῆς· ἡ ἀμπεχόνη αὕτη εἶναι κεκοσμημένη με ἀστερίσκους. Ἡ ὠραιότης αὐτῆ νεάνις φέρει ἐπὶ τῆς κομψότατα διατεθειμένης κόμης τῆς στεφάνην, ἐφ' ἧς διακρίνονται τρεῖς ἀκτίνες· ἔχει δὲ τὴν μὲν δεξιάν χεῖρα ἀνωρθωμένην, τὴν δὲ ἀριστερὰν ἀφελῶς πρὸς τὰ κάτω κρεμαμένην· διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ ἀντικείμενόν τι, ὅπερ ὅμως δυσκόλως διαγιγνώσκειται, πιθανῶς κάτοπτρον, ἡ τι τῶν τῶ τούτου σχήματι παρεμφερές, οἷον ῥιπίδιον· τὸν ἀριστερὸν γυμνὸν πόδα ἔχει ὀλίγον παρατεταμένον, τὸν δὲ δεξιὸν συμμαζευμένον, ὥστε προέχει

(1) Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο μετ' ἄλλων ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ ὑπεργου τοῦ ἐκκλησιαστικῶν διὰ τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον.

ελάχιστον τὸ κατ' αὐτὸν γόνυ. Ὀπισθεν τῆς νεάνιδος ταύτης ἴσταται δευτέρα φοροῦσα ὁμοίως ποδῆρη χιτῶνα, λιτότερον ὅμως, καὶ μικρὸν ὑπὲρ τοῦτον ἀμπεχόνιον, τοῦ ὁποῖου τὰ ἄκρα διακρίνονται κατὰ τὰ νῶτα. Ἡ κόμη τῆς νεάνιδος ταύτης πρὸς τὰ ὀπισθεν ἐστραμμένη, ἀπολήγει εἰς ἐπιμήκη κρώβυλον. Καὶ αὕτη, ὡς φαίνεται, ἐκράτει διὰ τῆς δεξιᾶς ὁμοίον τι ἀντικείμενον μετὰ τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ τῆς πρὸ αὐτῆς καθημένης. Ἀμφότεραι παρατηροῦσιν ἢ μᾶλλον προσέχουσιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἐπὶ τοῦ προέχοντος δεξιῶν γόνυτος τῆς καθημένης τὸν δεξιὸν αὐτοῦ πόδα στηρίζοντος Ἔρωτος, ὅστις μετὰ τὴν μίαν χεῖρα ψαύει τὴν δεξιάν τῆς καθημένης. Ἐνταῦθα δυστυχῶς τὸ ἀγγεῖον εἶναι ὀλίγον τετραυμένον καὶ ἡ εἰκὼν ἐφθαρμένη, διὰ τοῦτο καὶ δυσδιάκριτος. Ὅτι ὅμως τὸ πρὸ τῆς καθημένης νεάνιδος διακρινόμενον πτερωτὸν σῶμα, ἦτο σῶμα ἔρωτος, τοῦτο διακρίνεται καὶ ἤδη εὐκολώτατα, ἐβεβαίωθη δὲ περὶ τῆς ὑπάρξεώς του καὶ ὑπὸ τοῦ εὐρόντος τὸ ἀγγεῖον ἀνελλιπὲς καὶ προσπαθήσαντος ἔπειτα νὰ τὸ συγκολλησῆ. Ὁ Ἔρως οὗτος ἦτο, καὶ φαίνεται εἰσέτι ὅτι ἦτο λευκός, εἶχε δὲ τὰς πτέρυγας ἐπιχρῦσους, ὡς μοι εἶπον· στηριχθεὶς δὲ ἐπὶ τοῦ γόνυτος τῆς καθημένης ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τοὺς ὀπισθεν, ἵνα προκαλέσῃ, ὡς εἰκάζω, τὴν σύμπραξιν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν σῶμα ἔχει θέσιν κατὰ προτομήν, ἡ κεφαλὴ ἴσταται κατ' ἀντωπὸν, ὡς τὸ περισωθὲν μικρὸν μέρος τῆς κόμης του ἀποδεικνύει. Ὀπισθεν τοῦ ἔρωτος διακρίνεται σῶμα τι πτερωτὸν ἔχον ἐντελῶς ὁμοίως πτέρυγας· ὅτι δὲ καὶ τοῦτο εἶναι σῶμα ἔρωτος διακρίνεται ὁπωσοῦν, μοι τὸ ἐβεβαίωσε δὲ ὁ ἴδιος εὐρέτης, ὅστις ἀντὶ νὰ καθαρῖσιν τὰς εἰκόνας, ἐφθειρεν αὐτάς. Ἀμφότεροι οἱ ἔρωτες οὗτοι ἦσαν ἐξευγμένοι, ὡς ἐκ τοῦ ὀπισθεν αὐτῶν φαινομένου ἱμάντος ἀποδεικνύεται, καὶ ἔσυρον τὸ μικρὸν ὄχημα, ἐφ' οὗ ἴσταται νεάνις, ἣτις δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κρατεῖ τὰ ἡνία, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ καὶ μάλιστα ἐκ τῆς θέσεως τῶν χειρῶν τῆς εἰκάζω ὅτι εἶχε τεντώσει τὰ ἡνία, διὰ νὰ σταματήσωσιν οἱ ἔρωτες ἔμπροσθεν τῆς καθημένης νεάνιδος. Ἡ ἐν τῷ ὄχηματι νεάνις αὕτη φορεῖ ποδῆρη ἄνευ χειρῶν χιτῶνα, συμμαζευμένον ἐντὸς τῶν σκελῶν τῆς, ἵνα μὴ κολπούμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς ταχείας κινήσεως προσερχομένου ἀνέμου ἐμποδίζῃ αὐτήν. Τῆς νεάνιδος ταύτης ἡ κόμη πρὸς τὰ ὀπισθεν ἐστραμμένη ἀπολήγει εἰς ἐπιμήκη ἰουλωτὴν πλοκαμίδα. Ὀπισθεν τῆς ἡνίοχου νεάνιδος ἴσταται γυνὴ φοροῦσα ποδῆρη χιτῶνα, ὁμοίον τῷ τῶν ἄλλων, καὶ ἄνωθεν τοῦτου ἀμπεχόνιον τοῦ ὁποῖου τὰ ἄκρα διήκουσι μέχρι τῶν γόμφων. Αὕτη ἔχει τὴν μὲν δεξιάν ἐπὶ τοῦ μαστοῦ, τὴν δὲ ἀριστερὰν πρὸς τὰ κάτω κρεμασμένην, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς ταινίαν, ἣτις συνεχεῖ καὶ τὴν εἰς

μικρὸν κρώβυλον ἀπολήγουσαν ὀπισθεν κόμην. Καὶ ἡ ἡνίοχος καὶ αὕτη ἔχουσι τεταμένον τὸ βλέμμα εἰς τὸν πρὸ αὐτὰς ἐστραμμένον πρῶτον ἔρωτα καὶ τὰς πρὸ αὐτῶν. Τελευταία ἴσταται πέμπτη νεάνις, ἐντελῶς ὁμοία μετὰ τὰς λοιπὰς, μετὰ κόμην μόνον ἀπλουστέρην, ἔχουσα ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας πρὸς τὰ κάτω τεταμένας. Ἄπασαι αἱ νεάνιδες αὗται φέρουσιν ἐνώπιον.

Ἐκ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν λεπτομεροῦς ταύτης τῶν εἰκόνων τοῦ ἀγγείου περιγραφῆς βλέπομεν ὅτι τὰ τῆς σκηνῆς πρόσωπα διακρίνονται εἰς δύο τάξεις· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ὑπάγονται ἡ καθημένη μετὰ τῆς ὀπισθεν ἴσταμένης, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, οἱ δύο ἔρωτες μετὰ τῶν νεανίδων, οἵτινες φαίνεται ὅτι ἦλθον ἄλλοθεν διὰ νὰ ἀναγγεῖλωσιν ἢ νὰ πράξωσιν τι· ὥστε αἱ μὲν πρώται εἶναι αἱ ἀκούουσαι ἢ πᾶσχουσαι, οἱ δὲ δεύτεροι οἱ λέγοντες ἢ πράττοντες. Ἐπειδὴ δὲ ὁ φαινόμενος ὅτι ὁμιλεῖ εἶναι ὁ ἔρως, διὰ τοῦτο ὑποθέτω ὅτι ἀποτείνεται πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Ἀφροδίτην, ἢ ὅτι ἐκτελεῖ παραγγεῖλιαν τινὰ αὐτῆς πρὸς διάπραξιν ἐρωτικῆς τινος σκηνῆς. Οὕτω βλέπομεν τὸν ἔρωτα πράττοντα καὶ ἐνεργούντα, ἐνίοτε μάλιστα μετὰ τῆς μητρὸς του αὐτῆς, ὅτε προσπαθεῖ νὰ μεταπεισῇ τὴν Ἑλένην ἵνα ἀκολουθήσῃ τῷ Πάριδι· οὕτω βλέπομεν τὸν ἔρωτα ἰστάμενον ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς Ἀφροδίτης καὶ διηγούμενον πιθανώτατα κατορθώματά του εἰς παραστάσεις τινὰς, παραδείγματα τῶν ὁποίων νομίζω ὅλως περιττὸν ν' ἀπαριθμῶσιν ἐνταῦθα ὡς πρόχειρα.

Ἄπασαι αἱ ἐρωτικαὶ σκηναὶ, οἱ συζυγικοὶ σύνδεσμοι, καὶ ἀπιστίαι καὶ αἱ ἔταιρικά αὐταὶ σχέσεις (1) κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἐθεωροῦντο προσερχόμεναι ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ἐνεργούσης εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἔρωτος καὶ τῆς λοιπῆς αὐτῆς ἀκολουθίας. Ἰκανὰ τοιοῦτων πράξεων παραδείγματα περιεσώθησαν ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὧν ἕνα μετὰ ζωηρότατα χρώματα περιγράφουσι πρὸ πάντων οἱ τραγικοὶ, ἰδίᾳ δὲ ὁ Εὐριπίδης. Ἡ Ἀφροδίτη κατ' αὐτὸν (Ἰππόλ. 447.)

• Φοιτῆ δ' ἀν' αἰθέρα ἔστι δ' ἐν θαλάσσειο κλύδωνι Κύπρις· πάντα δ' ἐκ ταύτης ἔφυ· ἢ δ' ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσα ἔρον εὐ πάντας ἐσμέν οἱ κατὰ χθόνα ἔγκοι.»

Κατὰ δὲ τὸν Ὀμηρον (Ἰλ. 14, 214) ἦτο ἡ κάτοχος τοῦ κροτοῦ ποικίλου ἱμάντος.

• . . . Ἐνθα τέ οἱ θαλκτῆρια πάντα τίτυκτο· Ἐνθ' ἐνὶ μὲν φιλέτης, ἐν δ' ἡμερος, ἐν δ' ἄριστος πάργασος, ἢ· ἔκλειψε νόον πόκα περ φρονεόντων.»

(1) Διὰ τοῦτο λέγει μήτηρ τις τῇ θυγατρὶ τῆς (ἐν Λουκ. Ἐταίρ. διάλογος 3) «οὐδὲ μὲνησαι, ὅσα παρ' αὐτοῦ (τοῦ ἔραστοῦ) ἐλάβομεν, ἢ ὅσον δὴ τὸν πέρισι χεῖμῶνα διηγόμενον ἄν, εἰμὲν τοῦτον ἡμῖν ἡ Ἀφροδίτη ἐπέμψε;»

Προσθετόν δὲ καὶ τὸ ἑξῆς·

Ἡ Ἀφροδίτη δὲ δ' ἐπιβαλλομένη χαιταῖον εὐώδη ῥόδων πλοκαμὸν ἀνθῶν τῇ σοφίᾳ παρῆδρους πέμπειν ἔρωτας.»

Ἐρμηνεύων τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Εὐριπίδου (Μήδ. 797) ὁ Σχολιαστὴς προσθέτει ταῦτα· «Λέγουσι δὲ τὴν Ἀφροδίτην παρατιθέσθαι τοῖς ἐκαστῆς πλοκαμῶσι πολὺν τινὰ κόσμον, καὶ οὕτως δὴ ἐρασμῖαν ἐκυτὴν παρασκευάσαντα ἐξαποστέλλειν τοὺς ἐπὶ πάσῃ σοφίαν ὁδηγούς ἔρωτας. Ἡ Ἀφροδίτη ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ ἔρωτος, ὅστις καθὰ λέγει ὁ Εὐριπίδης (Ἰππόλ. 4268).

• Τὴν θεῶν ἀκαμπτον φρένα καὶ βροτῶν ἄγει Κύπρι· οὐν δ' ὁ ποικιλότερος ἀμφιβαλὼν ὠκυτάτην πτερῶν ποτᾶται δ' ἐπὶ γαίαν, εὐέχνητον θ' ἀλμυρὸν ἐπὶ πόντον· θέλγει δ' ἔρως, ᾧ μαινομένη καρδίη πτανὸς ἐφορμάσει χρυσοφάης φάσιν.»

Χρυσόπτερυγες ἦσαν διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἔρωτες τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου, οἵτινες ἐνταῦθα παρίστανται συντελοῦντες πρὸς διάπραξιν ἐρωτικῆς τινος σκοποῦ, διὰ τῆς θέξεως τῆς γυναικὸς ἐκείνης, πρὸς τὴν ἐφώρησάν με μαινομένην καρδίαν. Ἄν δὲ ὡς τοιοῦτον σκοπὸν δὲν θεωρήσωμεν ἀπόλυτον τινὰ, καὶ τὴν παράστασιν τοῦ ἀγγείου ὡς μὴ ἀναφερομένην ἀορίστως εἰς τὴν διάπραξιν γάμου τινὸς δυσκόλως κατορθωθέντος, ἐπομένως τὸ ἀγγεῖον αὐτὸ ὡς γαμήλιον δωρὸν πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ τοιοῦτου γάμου, τότε εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἐρμηναίαν τῆς παραστάσεως εἰς μυθολογικὸν τινὰ σκοπὸν, διὰ νὰ ἐνομάσωμεν τὰ ἐν ταύτῃ πρόσωπα.

Ἀνερευνομένης ἐρωτικῆς ἐνεργείας τῆς Ἀφροδίτης, τὰς ὁποίας ἐνήργησεν αὕτη διὰ τοῦ υἱοῦ τῆς, ἐθεώρησα δύο τοιαύτας ὡς σχέσιν ἐχούσας μετὰ τὴν ἐν τῷ ἀγγεῖῳ παράστασιν· τὴν διαπραχθεῖσαν ἐν Λακεδαίμονι ὑπὲρ τοῦ προσφιλοῦς τῇ Κύπριδι Πάριδος, καὶ τὴν ἐν Κολχίδι ὑπὲρ τοῦ προσφιλοῦς τῇ Ἡρᾷ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ Ἰάσονος. Καὶ ἡ μὲν πρώτη περιεσώθη περισταμένη ἐν διαφόροις ἔργοις τῆς ἀρχαίας τέχνης, εἰς ἄτινα πάντα παρατηρεῖται ἡ ἐνέργεια τοῦ ἔρωτος παρὰ τῇ Ἑλένῃ, παρόντος καὶ τοῦ ἐραστοῦ τῆς Πάριδος, πολλάκις δὲ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀφροδίτης· ἀφοῦ δὲ τοῦτο ὑπεσχέθη ἡ ἰδίᾳ τῷ Φρυγίῳ ἥρᾳ κρινομένη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τῶν δύο ἄλλων θεῶν «Αὐτὴ τε συμπαροῦσα δεήσομαι καὶ τῶν Χαρίτων ἀκολουθεῖν, καὶ οὕτως ἄπαντες αὐτὴν ἀναπέσομεν (Λουκιαν. Διαλ. 20, 15). Ἐπειδὴ δὲ εἰς οὐδεμίαν τῶν παραστάσεων τούτων ἐλλείπει ὁ Πάρις, οὐδὲ ἀναφέρεται ὑπὸ τινος συγγραφέως ὅτι ἡ Ἀφροδίτη ἐπέμψε πρὸς τὴν Ἑλένην πρότερον τὸν ἔρωτα ἢ ἄλλο τι πρόσωπον τῆς ἀκολουθίας τῆς ἵνα τρέψῃ τὰς φρένας

αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Πάριδος, εἰκάζω ὅτι ἡ διὰ τῶν εἰκόνων τοῦ ἀγγείου παρισταμένη σκηνὴ ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἰάσονα καὶ τὴν τροπὴν τῶν φρενῶν τῆς Μηδείας. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ ἐρμηναία αὕτη εἶναι κα-

ταλληλοτέρα παρακινούμενος καὶ ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀγγείου, εἰς δὲ ἐθεωρεῖτο ὁ Ἰάσων, καὶ ἐτιμᾶτο καὶ ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη, πρὸς δὲ καὶ ἡ

συγγενής τῶ ἐν Κορίνθῳ λατρευομένῳ Ἡλίῳ Μήδεια (4), διότι τὸ ἀγγεῖον βεβαίως εἶναι κορινθιακῆς κατασκευῆς.

Ὅτε, κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον, οἱ Ἀργοναῦται ἐφθασαν εἰς τὴν Κολχίδα γαῖαν καὶ τὰ βεῖθρα τοῦ Φάσιδος, τότε ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐσκέπτοντο τίνι τρόπῳ ἢ δόλῳ νὰ κατορθώσωσιν, ὥστε «ἐλόντες οἱ Ἀργοναῦται χρύσειον Αἰήταο μεθ' Ἑλλάδα κῶας ἄγοντο.» Ἀπεράσισαν δὲ νὰ μεταβῶσιν εἰς τῆς Κύπριδος.

«ἐπιπλέμεναι δὲ μιν ἄμφω παιδί ἐφ' εἰπεῖν ὀτρύνομεν, αἶκε πίθηται κούρην Αἰήταο πολυφάρμακον, οἷσι βέλεσαι θείξει διστεύσας ἐπ' ἴφσονι.»

Οὕτως ἀπορασίσασαι αἱ θεαὶ μετέβησαν εἰς τὴν κατοικίαν τῆς Κύπριδος, ἐκεῖ δὲ μεταχειρισθεῖσαι ὄλην αὐτῶν τὴν παραπειστικὴν δεινότητα, ἐπεισαν αὐτὴν νὰ πέμψῃ τὸν υἱὸν τῆς εἰς τὴν Κολχίδα πρὸς τὴν Μήδειαν ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἡ Ἀφροδίτη ὅμως, εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις, δὲν μεταχειρίζεται μόνον τὸν Ἔρωτα, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἴμερον, ὡς ἡ ἴδια ὑποσχομένη ἐρωτικὴν συνδρομὴν τῷ Πάριδι λέγει (Λουκ. Θεῶν διὰλ. 20, 15) «Παῖδε γὰρ μοι ἐστὶ δῶο κκλῶ Ἴμερος καὶ Ἔρωσ. Καὶ ὁ μὲν Ἔρωσ ὄλος παρελθὼν εἰς αὐτὴν ἀναγκάσει τὴν γυναῖκα ἐρᾶν ὁ δὲ Ἴμερος αὐτῷ σοι περιχυθεῖς, τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, ἡμερτόν τε θήσει καὶ ἐράσμιον.»

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Λυσιγέρτης (Ἄριστοφ. Λυσιστρατ. 551.) λέγει πρὸς τὰς ἄλλας γυναῖκας:

ἄλλ' ἦνπερ ὅτε γλυκὺθιμος ἔρωσ χλ' κυπρογένει Ἀφροδίτη Ἴμερον ἡμῶν κατὰ τῶν κίλπων καὶ τῶν μηρῶν καταπνεύσῃ κῆρ' ἐντείνῃ τίτανον τερπνὸν τοῖς ἀνδράσι καὶ ῥοπαλισμοῦς (5).

Ἡ Ἀφροδίτη πέμπουσα τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Μήδειαν λέγει αὐτῷ (Ἄργον. 3143):

«Σὺ δὲ παρθένοις Αἰήταο θείξον διστεύσας ἐπ' ἴφσονι μηδέ τις ἔστω ἀμβολίη» (6).

Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἰάσων ἐν Εὐριπίδου Μηδείᾳ (627) ἐπιπληττόμενος ὑπὸ τρυφῆς ὡς ἀγνώμων διὰ τὰς

(1) Ἡ Μήδεια κατὰ τὸν Παρμενίσκον (σχολ. Εὐριπ. Μῆδ. 273. — Πaus. 2, 3, 6.) ἤρχεν ἐν Κορίνθῳ ὡς εἰς τόπον, οὗτινος τὴν ἀρχὴν κληρονομικῶς διεδέχθη (Müller Orchom 264). Κατὰ δὲ τὸν Ἐπιμενίδην ὁ πατὴρ αὐτῆς Αἰήτης ἦτο Κορίνθιος, υἱὸς τῆς Ἐρύρας, μετῴνησε δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Κολχίδα, τὴν Αἴαν πρότερον καλούμενην, τὴν κατὰ τοὺς μυθολόγους χώραν τοῦ Ἡλίου Αἰήτης λέγεται υἱὸς τοῦ ἡλίου. Εἰς ἡλιολατρείαν δὲ ὑποδεικνύουσι πάντα τὰ εἰς τὴν χώραν ταύτην μυθολογούμενα, καὶ ὁ Φρύξος καὶ ἡ Ἑλλη, καὶ τὸ χρυσόμαλλον δέρα. Καὶ ἐν Κορίνθῳ δὲ ἐλατρευέτο ἰδιαιτέρως ὁ Ἥλιος, ὅστις ἐρίσας μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος περὶ τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως, αὐτὸς μὲν ἔλαβεν τὴν Ἀκροκόρινθον, ἣν παρεχώρησε τῇ Ἀφροδίτῃ, ὁ δὲ Ποσειδῶν τὴν Ἰσθμὸν.

(2) Πρὸς. Σχολ. 553 καὶ Ἡσιόδ. Θεογ. 201.

«Τῇ δ' ἔρωσ ὠμάρτησε καὶ Ἴμερος ἔσπετο καλὸς γενεομένην τὸ πρῶτον, θεῶν τ' ἐς φύλον ἰούσῃ.»

(3) Πρὸς. Ὀρφ. Ἄργ. 864.

ἀποδειχθεῖσας αὐτῷ ἐν Κολχίδι εὐεργεσίας, ἀπολογεῖται καὶ λέγει, ὅτι τὰ πάντα ὀφείλει εἰς τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἔρωτα:

«Κύπριν νομίζω τῆς ἐμῆς ναυκληρίας σῴτειραν εἶναι, θεῶν τε κἀνθρώπων μόνην.»

καὶ κτωτέρω (530):

«Σοὶ δ' ἔστι μὲν νοῦς λεπτός, ἀλλ' ἐπίφθονος λόγος διαλθεῖν, ὡς ἔρωσ σ' ἠνάγκασε.»

Τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ὁ Ἰγνίος (Fab. 22.) γράφων Iasson a Medea Veneris impulsu amatus est. (Πρὸς. Ovid. Metam. 7. 40. ἐπ.)

Ὁ Ἔρωσ ὑπακούσας εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς μητρὸς του μετέβη εἰς τὴν Κολχίδα καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν θεῶν. Νομίζω δὲ ὅτι τὴν στιγμὴν ταύτην παριστῶσιν αἱ εἰκόνες τοῦ ἀγγείου, ἐκείνην δηλ. καθ' ἣν ὁ Ἔρωσ μετὰ τοῦ Ἴμερου κλπ. παραπείθουσι τὴν Μήδειαν ἐν τῷ πατρικῷ της οἴκῳ καθημένην μετὰ τῆς ὀπισθεν τῆς ἰσταμένης θεραπαινίδος. Ὡς Μήδειαν δὲ δύναται τις νὰ θεωρήσῃ τὴν καθημένην καὶ διὰ τοὺς κοσμοῦντας τὸ ἱμάτιόν της ἀστερίσκους (1), καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ κεφαλῇ της στεφάνην (2), τὴν κοσμομένην ὑπὸ ἀκτίνων ἄτινα πάντα ὑποδεικνύουσι τὴν φύσιν τῆς τῷ Ἡλίῳ συγγενεοῦς ἡρωίδος, παρ' οὗ φεύγουσα ἐκ τῆς Κορίνθου μετὰ τοὺς φόνους, οὗς ἐν ταύτῃ διέπραξεν, ἔλαβε πτερωτὸν ὄχημα καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας (3).

Ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος δαμαζόμεναι γυναῖκες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωροῦντο ὡς παραπειθόμεναι καὶ ὑπὸ τῆς Πειθοῦς, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη (4) ἠκολούθησαν τὴν ἰδέαν ταύτην, καθόσον μάλιστα ἡ Πειθὼ ἐλέγετο ὑπηρέτις τῆς Ἀφροδίτης καὶ μία τῶν Χαρίτων. Ὁ Πίνδαρος, ἐν τῷ

«Ἡ δ' ὡς παρθενοῖς αὐτοῦ φίλτροις ἰδαμάσθη Αἰνόνγαμος Μήδεια, θεᾶς ἠρωσ διὰ βουλὰς Ἐν γὰρ οἱ Ἴμερον ὤρσαν ἔρωτρός Κυθήραια.»

(1) Οἱ ἀστερίσκοι ὡς κόσμημα τῶν ἐνδύματων ἀπαντῶνται συχνά, πιθανῶς ἐνιαχοῦ ἀνευ συμβολικῆς τινος σημασίας, ὡς ἀπλῶς κοσμηματικοί, καθόσον εὐρίσκει τις αὐτοὺς κοσμοῦντας τὰ ἐνδύματα διαφόρων διαφόρου φύσεως θεῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνδέχεται εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ ἔχωσι σημασίαν τινὰ, διὰ τοῦτο μεταχειρίσθη αὐτοὺς ὡς ἐπιχειρήματα.

(2) Τοιαύτην στεφάνην καὶ ἐνδύματα περιγράφεται ὅτι ἔφερε καὶ ὁ πατὴρ τῆς Μήδειας Αἰήτης. (Ὀρφ. Ἄργ. 809.)

«Πρόσθε γὰρ Αἰήτης μὲν ἐφ' ἄρματος Ἡλίου ὡς λάμπετο μαρμαρυγαῖσι περὶ χρυσοῦν ἄπο πέπλων ἄμφι δὲ οἱ στεφάνην κεφαλῇ ἔχε θυσσανόεσαν ἀκτίσιν φλογέαις.»

(3) Ἡδύνατό τις τὴν καθημένην ταύτην νὰ θεωρήσῃ καὶ ὡς Ἀφροδίτην, εἰς ἣν ὁ Ἔρωσ διηγεῖται τὰ ἐν τῇ Κολχίδι παρὰ τῇ Μήδειᾳ κατορθώματά του.

(4) Ἔργα τῆς τέχνης τοῦ εἶδους τούτου περιεσώθησαν τινὰ ἔδε Overbeck Die Bildw. zum Theb. Kreis Taf. 8, 1. Ἐνταῦθα παρίσταται ἡ Ἀφροδίτη μετὰ τῆς Πειθοῦς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πηλέως ἀρπαγὴν τῆς Θέτιδος. Taf. 13, 2. Ἡ Πειθὼ καὶ ἡ Ἀφροδίτη παραπείθουσι τὴν Ἑλένην. 26, 12 Müller Denkm. 2, 727 728.

πτεράτῳ τῶν Πυθίων, τῷ περὶ τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ τῆς Μήδειας πραγματευομένῳ, γράφει ὅτι ἡ Μήδεια ἐδάμη καὶ ὑπὸ τῆς Πειθοῦς (στιχ. 213.)

«Ἐν φρεσὶ καιομένων δονοῖ μάστιγι Πειθοῦς.»

Ἐν γένει αἱ ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος δαμαζόμεναι γυναῖκες ἐθεωροῦντο ὑποταγεῖς τῇ Πειθῷ, ὡς ὁ αὐτὸς Πίνδαρος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν σκολιῶν γράφει:

«Πολύθεναι νεάνιδες ἀμφίπολοι Πειθοῦς ἐν ἀρνεῖθ Κορίνθῳ.»

Τὴν μετὰ τῆς Ἀφροδίτης δὲ σχέσιν τῆς Πειθοῦς ἐκτὸς τῶν μνημονευθεισῶν, προσαποδεικνύουσι καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι, καὶ ἀρχαῖα τῆς τέχνης ἔργα. Εἰς Μέγαρον π. χ. ἴστατο παρὰ τῇ Ἀφροδίτῃ πράξει ἡ Παρήγορος καὶ ἡ Πειθὼ (Πaus. 4, 43, 6.). Εἰς Ὀλυμπίαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Διὸς ὑπῆρχε σύμπλεγμα τῆς Ἀφροδίτης, τῆς Πειθοῦς καὶ τοῦ Ἔρωτος (Πaus. 5, 44, 3) (1). Ἡ παραπειστικὴ ἰκανότης τῆς Πειθοῦς ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε εἶχε καταστήσει τὸ ὄνομά της παροιμιῶδες. «Καὶ ταῦτα πάντα, γράφει ὁ Λουκιανὸς μετὰ Χαρίτων καὶ Ἀφροδίτης αὐτῆς ἐπραττέτε καὶ ἔλεγεν, ὡς αἰετὸ κωμικὸν ἐκεῖνο τὴν Πειθὼ ἐπὶ τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἐπικαθῆσθαι» (2). Ἐκ τούτων ὄλων καὶ ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἡ ἐν τῷ ὄχηματι νεάνις κρατεῖ τὰ ἡνία, ὅστις ἀποδεικνύει τὴν περὶ τὸ ἡνιοχεῖν τοὺς τοῦτο σύροντας ἔρωτας ἐπιτηδεϊότητά της, ἐπομένως τὴν μετὰ τούτων σχέσιν καὶ οἰκειότητά της, πείθομαι ὅτι ἡ ἐν τῷ ὑπὸ τῶν Ἐρώτων συρομένῳ ὄχηματι τὰ ἡνία κρατοῦσα νεάνις εἶναι ἡ Πειθὼ, ἥτις μετὰ τῶν Ἐρώτων ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν τῆς Κύπριδος καὶ τὴν παράκλησιν τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀφοῦ δὲ τὴν τῆς Πειθοῦς εἰς Κολχίδα μετὰβασιν καὶ ὁ Πίνδαρος μαρτυρεῖ (ε. α.) ἡδύνατο καὶ ὁ τῆς εἰκόνας τοῦ ἀγγείου ζωγράφος, ἢ ἄλλης τινὸς προγενεστέρως εἰκόνας, ἥς μίμησις εἶναι ἡ τοῦ ἀγγείου, νὰ παραλάβῃ αὐτὴν εἰς τὴν παράστασίν του.

Ἐνταῦθα ὅμως ἡ εἰκὼν τοῦ ἀγγείου ἔχει τι τὸ ἀνάρμοστον ἢ ἴσως καὶ ἄτοπον παρουσιάζει τὸν ἔρωτα, «τὸν κάλλιστον ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι, ὃς λυσιμελὴς πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων δάμναται ἐν στήθεσι νόον καὶ ἐπίφρονα βουλὴν» (Ἡσιόδ. Θεογ. 421), τὸν προσφιλεῖ τῆς Κύπριδος υἱὸν, τὸν δεσπόζοντα τῶν καρδιῶν καὶ τῶν θελήσεων τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τοῦ Ἴμερου ἐκτελοῦντας ἔργον ἐπίπονον καὶ σκληρὸν, ἐξευγεμένους δηλ. καὶ σύροντας ὄχημα, φέρον μάλιστα

(1) Πρὸς. Πaus. 2, 7, 7. — Εὐστάθ. ἐν Ὀδυσ. 6, 167.

(2) Λουκιαν. Δημόναξ. — Πρὸς. Εὐδοκ. σ. 17. Engel. Kypros 2, 347. Ἴδουκος παρ' Ἀθηναίῳ 13, 564.

«... σὲ μὲν Κύπρις ἢ ἀγανὸδλέφαρος Πειθὼ ροδέοισιν ἐν ἄνεσι θρήψαν.»

ἄλλην θεὸν, καὶ ὄχι τὴν μητέρα του, ὅπερ καθόσον ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω, τὸ πρῶτον ἀπαντᾶται εἰς εἰκόνα ἀγγείου. Τὸ ὄχημα τῆς Ἀφροδίτης σύρουσιν ἐνίοτε κύκνοι (1), ἐπὶ τῶν ὁποίων παρίσταται καὶ ὄχουμένη, ὡς θεὸς ἐκ τῆς θαλάσσης προελθοῦσα (2), ἢ Ἴππόκαμποι, ἢ Τρίτωνες, ἢ περιστεραὶ (3), ἢ ψιττακοὶ, ἢ γρύπες, οἱ στρουθοὶ (4). Εἰς ἐν δὲ νόμισμα τοῦ Λουκίου Ἰουλίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Λουκίου, τὸ ὄχημα τῆς Ἀφροδίτης σύρουσιν ἔρωτες, διευθυνόμενοι ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης αὐτῆς (Müller Denkm. 2, 387 α.), ἀλλαχοῦ δὲ φέρουσιν αὐτὴν ἐπὶ τῶν χειρῶν (ε. α. 287).

Καὶ ἄλλων θεῶν τὰ ὄχηματα ἀπαντῶνται συρόμενα ὑπὸ τῶν ἱερῶν αὐτοῖς ζώων, ἢ ὑπὸ τῶν τοῦ κύκλου των προσώπων. Οὕτως ἀπαντῶμεν τὸ ὄχημα τῆς Ἀθηνᾶς συρόμενον ὑπὸ γλαυκῶν, τὸ τῆς Ἑκάτης ὑπὸ γρυπῶν (5), τὸ τοῦ Διονύσου ὑπὸ Σατύρων καὶ Μαινάδων, ἢ ὑπὸ Κενταύρων καὶ πανθήρων (6), ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ ψυχῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἡνία διευθύνει ὁ Ἔρωσ (7). Καὶ ὁ Ἔρωσ ὡς νικητῆς τῆς Ψυχῆς παρίσταται ἐν ὄχηματι συρομένῳ ὑπὸ δύο ψυχῶν ἔχουσιν μορφήν νεανίδων πτερωτῶν, ἢ ψυχῶν (χρυσαλίδων) (8). Τὰ παραδείγματα ταῦτα δύναται, νομίζω, νὰ δικαιολογήσωσιν ἀρκούντως καὶ τὸν ζωγράφον τῆς εἰκόνας τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου, τὸν τολμήσαντα νὰ ζουζῆ τοὺς ἔρωτας ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ὄχηματος. Ἀφοῦ ἡ τέχνη ἔθεσεν ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς Ἀρτέμιδος τὴν Δορκάδα, ἐπὶ τῶν τοῦ Ἐρμῆ τοῦ κριόν, ἔξευξε τοὺς Σατύρους καὶ τὰς Μαινάδας ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ὄχηματος τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀριάδνης, ἔξευξε τὰς Ψυχὰς καὶ ἄλλα εὐγενοῦς φύσεως ὄντα, ἐπόμενον ἦτο, καὶ τοὺς εἰς ὁμοίαν σχέσιν μετὰ τῆς Ἀφροδίτης εὐρισκομένους ἔρωτας, εἰς ἣν οἱ Σάτυροι καὶ αἱ Μαινάδες μετὰ τοῦ Διονύσου, νὰ τοὺς θέσῃ πρὸ τοῦ ὄχηματος τῆς Ἀφροδίτης σύροντας αὐτὴν, ἢ τι τῶν ἰδιότητά της τινὰ ἀντιπροσωπευόντων ὄντων, οἷα ἡ Πειθὼ.

(1) Horat. Carm. 3, 23, 13: fulgentesque tenet Cycladas et Paphon junctis visit oleribus.

(2) Böttiger Klein Schr. 2, 184. Taf. 3. O. Jahn arch. Zeitung. 1858 N° 119, 120. Müller Denkm. 2, 26, 285.

(3) Müller Denkm. 287. d. 287. c. 287. b. πιθανώτερον ἔμμος ἔγγας.

(4) Museo Borb. 7, 3. O. Jahn arch. Beitr. 146. n. 144. Müller Denkm. 2, 56, 728. Σαπφῶ ὕμν. Ἄφρ. 8. ἐπ.

Χρῦσον ἦλθεσ ἄρμ' ὑποζεύσασα, καλοὶ δὲ σ' ἄγον ὠκείες στρουθοὶ.

Καὶ ὁ Ἄριστοφ. ἐν Λυσιστρ. (721) παρουσιάζει γυναῖκά τινὰ διανοουμένην ἐπὶ στρουθῶν πέτεσθαι.

(5) Welcker alt. Denkm. 2, 70, Taf. 3, 6.

(6) Gerhard antike Bild. Taf. 17. Müller Denkm. 2, 605.

(7) Böttiger Kl. Schrif. 2, 325. Taf. 7, 4.

(8) O. Jahn. arch. Beitr. 187. Müller Arch. § 391, 9 Denkm. 2, 54, 690 Böttig. K. Sch. Taf. 7, 12. Jahn. ε. α. 148 n. 126.

Καθὼς εἰς τὴν ὁμοίαν, καθὰ νομίζω, φύσεως εἰκόνα ἀττικοῦ τινος ἀγγείου (1) παρίσταται, ὡς ὁ O Jahn ὑποθέτει, ἢ Πειθῶ προσπαθοῦσα νὰ κλείσῃ τὸν Ἔρωτα ἐντὸς κλωβίου διὰ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν τῇ νύμφῃ Κλεοπάτρῃ, οὕτω, νομίζω, καὶ ἐντεῦθα ἢ Πειθῶ ἔχει τοὺς Ἔρωτας δεσμευμένους ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἀμάξης, καὶ φέρει αὐτοὺς πρὸς τὴν μελλόνουμφον, ἣν ὠνόμασα Μήδειαν. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ εἰς ἄλλα ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἀπαντῶμεν τοὺς Ἔρωτας εἴτε πωλουμένους ἐντὸς πλάστιγγος, εἴτε κεκλεισμένους ἐντὸς τοῦ κλωβίου, εἴτε δεσμευμένους (2). Διὰ τῶν τοιούτων δὲ δεσμεύσεων καὶ περιορισμῶν, καθὼς καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ εἰκόني τοῦ ἀγγείου ζεύξεως τῶν Ἐρώτων, πιστεύω οἱ καλλιτέχναι ἐζήτησαν νὰ ὑποδείξωσιν, ὅτε μὲν τὴν βεβαιωμένην διάπραξιν τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων, ὅτε δὲ τὰ ἐκ τούτων προελθόντα δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Ὁ ἀργυρῶντος καὶ βεβαιωμένου Ἔρωτος οὐδέποτε ἐπήνεγκεν εὐάρεστα καὶ εὐτυχεῖ ἀποτελέσματα, καθὼς καὶ ὁ τῆς Μήδειας πρὸς τὸν Ἰάσονα, ὅστις δὲν ἀνεπτύχθη αὐθορμήτως, ἀλλ' ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, θελησάσης τῆς πρώτης, ἵνα ἔλθοι κακὸν Μήδεια Περίξ (3), ὅπως ἢ Ἑλένη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πριάμου, καὶ εἴτις ἄλλη ταύτη ὁμοίαν.

Ἡ Ἀφροδίτη ἐκτὸς τῆς Πειθῆς εἶχεν ὑπερέτιδας καὶ τὰς δύο αὐτῆς ἀδελφάς, (4) τὰς Χάριτας, διότι καὶ ἡ Πειθῶ ἦτο μία τῶν Χαρῖτων (Σουῖδ. Α. Χάριτες). Αἱ Χάριτες ἦσαν τρεῖς ἢ Πειθῶ, ἢ Ἀγλαΐα, καὶ ἡ Εὐφροσύνη (5), αὗται δὲ δὲν ἦσαν μόνον αἱ διηναεῖς σύντροφοι τῆς Ἀφροδίτης καὶ ὑπερέτιδες, αἵτινες ἔλουον, ἔχριον καὶ ἐνέδυσον αὐτὴν, ὡς διάφορα ἔργα τῆς τέχνης μαρτυροῦσι (6) καὶ ἱκανοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἐπιβεβαιοῦσιν (7), ἀλλὰ συνέτρεχον αὐτὴν καὶ εἰς τὰς ἐρωτικὰς τῆς ἐργασίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Εὐριπίδης ἐπωνομάζει τὰς Χάρι-

τας συζυγίας (Ἰππολ. 4147), ὁ δὲ Σχολιαστὴς καθ' ἐφόρους τῆς συζυγίας. Διὰ τῶν χαρίτων γράφει ὁ Ἐγκελ (Κυπρ. 2, 425) δεσμεύει ἢ Ἀφροδίτη τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Τὴν πρὸς τοῦτο δὲ ἱκανότητα αὐτῶν μαρτυρεῖ καὶ αὐτὴ ἡ Ἀφροδίτη συνμιλοῦσα μετὰ τοῦ Πάριδος, καὶ ὑποσχομένη αὐτῷ τὴν Ἑλένην. «Καὶ αὐτὴ δὲ συμπαροῦσα δεήσομαι τῶν Χαρῖτων ἀκολουθεῖν καὶ οὕτως ἅπαντες αὐτὴν ἀναπεισομένον» (Λουκ. Θεῶν Διαλ. 20, 45). Καὶ ὁ Φορνοῦτος (24) γράφει, ὅτι ἡ Ἀφροδίτη ἔχει παρέδρους καὶ συνέδρους τὰς Χάριτας καὶ τὴν Πειθῶ, καὶ τὸν Ἑρμῆν, «διὰ τὸ παιθοῖ προσάγεσθαι καὶ λόγῳ καὶ Χάριτι τοὺς ἐρωμένους (8). Τὴν τοιαύτην σχέσιν τῆς Ἀφροδίτης μετὰ τῶν Χαρῖτων ἐπιβεβαιῶσιν καὶ ὁ Πλούταρχος (Γαμικ. παραγ. ἀρχ.) λέγει: «Καὶ γὰρ οἱ παλαιοὶ τῇ Ἀφροδίτῃ τὴν Πειθῶ καὶ τὰς Χάριτας συγκαθίδρυσαν.» Καὶ ὁ Δικαιόπολις δὲ ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσι τοῦ Ἀριστοφάνους (388) ἐπιθυμῶν νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Διαλλαγῆς εὐχεται λέγων:

«Ὁ Κύπριδι τῇ καλῇ καὶ Χάρισι ταῖς φίλαις
ἔντροφι Διαλλαγῇ
πῶς ἂν ἐμὲ καὶ σὲ τις ἔρωτος ξυναγάγοι λαβῶν.»

Τὴν φυσικὴν δὲ καὶ ἀρχαίαν συγγένειαν καὶ σχέσιν τῶν Χαρῖτων μετὰ τοῦ Ἔρωτος ἀποδεικνύει καὶ ἡ ὁμοία αὐτῶν λατρεία καὶ συμβολικὴ παράστασις, διότι καὶ τῶν Χαρῖτων καὶ τοῦ Ἔρωτος τὰ ἀγάλματα ἐν Ὀρχομενῷ καὶ Θεσπιαῖς ἦσαν ἀργοὶ λίθοι, τοὺς ὁποίους ἐλάτρευον καὶ ἐσέβοντο (9), νομίζοντες ὅτι ἔπεσον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αἱ χάριτες ἦσαν συσχετισμέναι μετὰ τοῦ Ἔρωτος καὶ ἐν Ἡλίδι (Παυσ. 6, 24, 6). «Τῶν Χαρῖτων δὲ ἐν δεξιᾷ ἄγαλμα ἐστὶν Ἔρωτος, ἔστηκε δὲ ἐπὶ βάρου τοῦ αὐτοῦ.» Αἱ Χάριτες συνέτρεχον τὴν Ἀφροδίτην εἰς διάπραξιν τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων, διότι ἐθεωροῦντο ὡς παρέχουσαι τοῖς ἐρωμένοις τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδεϊότητα (3), καὶ ἀκολουθοῦσαι ὡς ἐνάριος θίασος ἐν χορικῇ παρατάξει τὸ μαγικὸν ὄχημα τῆς Ἀφροδίτης (4).

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκ τούτων ὄλων ἀποδείκνυται ὅτι ἡ Ἀφροδίτη πρὸς διάπραξιν τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων μετεχειρίζετο, ἐκτὸς τοῦ Ἔρωτος τοῦ Ἰμέρου καὶ τῆς Πειθῆς, καὶ τὰς Χάριτας, αἵτινες ἠκολούθουν τὸ ὄχημά της, ὁ ζωγράφος τῆς ἐν τῷ ἀγγεῖῳ εἰκόνας συμπαρέλαθε καὶ ταύτας, θέσας αὐτὰς πράγ-

(1) Pervig. Veneris V. 50. Praesens ipsa jura dicit assidebant Gratiae.

(2) Παυσ. 9, 38, 2. καὶ 27, 1. Διὰ τὴν σχέσιν δὲ ταύτην ἔλεγον, ὅτι τὸ ἐν Ὀρχομενῷ ἄλσος τῶν Ἐρώτων, οὐποτε λείπει χάρις (Νόννος Διον. 13. 943.)

(3) Engel Kypros. 2, 430. wie durch Eros und die Horen so wirkt Aphrodite auch durch die Chariten. Sie haben alle ihre Macht nur durch ihre Göttin und wenden sie nur im dienste derselben an.

(4) Σαπφὴ π. Ἰαριφίη 1, 2, πρὸς Engel. Kypros 2, 425 Müller Orch. S. 176.

ματι ὄπισθεν τοῦ ὀχήματος ὥστε τὰς δύο ὄπισθεν τοῦ ὀχήματος γυναῖκας θεωρῶ ὡς τὰς δύο Χάριτας. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν Ἰλιάδα (18, 382) ἢ μία τῶν Χαρῖτων ἦτο σύζυγος τοῦ Ἡραίστου, κατὰ δὲ τὴν Θεογονίαν (945) σύζυγος τοῦ Ἡραίστου ἦτο ἡ Ἀγλαΐα, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ὄπισθεν τοῦ ὀχήματος ἢ μία διακρίνεται τῆς ἄλλης, ὡς φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ταινίαν καὶ προπορευομένη.

Σ. ΛΟΓΙΩΤΑΤΙΑΝΗΣ.

ΠΕΡΙ ΑΧΡΙΔΟΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε φυλλάδιον 424)

Παρελθούσης οὕτω τῆς τρικυμίας οἱ χριστιανικοὶ ἐκείνοι λαοὶ ἐγκολπωθέντες τὰ ἱερὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διέμενον ἐν αὐτοῖς ἀπαρασάλευτοι ἄλλ' ἢ τὰς αὐτῶν πρὸς τὸ ἀρπάζειν καὶ καταπιεῖν τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν ὁμοίους ὁμοθρήσκους, καὶ οἱ κατακτητικοὶ καὶ ἐχθρικοὶ σκοποὶ τῶν Βουλγάρων δυναστῶν ἐξηκολούθουν ὄντες οἱ αὐτοὶ, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν εἰδωλοκρατικῶν χρόνων. Αἱ βαρβαρικοὶ καὶ ἀδιάλειπτοι ἐπιδρομαὶ καὶ ποικίλαι κακώσεις τῶν Βουλγάρων κορυφωθεῖσαι περὶ τὰ τέλη τῆς Ἰ' ἑκατονταετηρίδος ἠνάγκασαν τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει αὐτοῦ, ἵνα ἐκστρατεύσῃ πάσῃ δυνάμει κατ' αὐτῶν. Ἐπὶ τρικυμιαστῶν πόλεμον καταστρεπτικὸν καὶ φονικώτατον ἐτήρησε καὶ διεξήγαγεν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ, ἀποτέλεσμα δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐξόντωσις τῆς βουλγαρικῆς δυναστείας καὶ ἡ μακρὰν τῆς Βυζαντινῆς ἐπικρατείας ἀποσώθις τῶν βουλγαρικῶν σιφῶν, ἅτινα διέφυγον τὴν μάχαιραν τῶν νικητῶν, συνεπεία δὲ τῶν ἡρωικῶν ἀγώνων καὶ τῶν ἀπειρηθῶν νικῶν τοῦ ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνου. (4)

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰς τρικυμιάδας περιπετείας τῆς καταστρεπτικῆς ἐκείνης ἐποχῆς, ἡ τῶν Ἀχριδῶν Ἀρχιεπισκοπὴ ἐστερηθῆ πλείστων ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὴν ἐπισκοπῶν, τῶν μὲν ἀποσβεσθεῖσων, ὡς ἐκ τῆς παντελοῦς τῆς χώρας ἐρημώσεως, τῶν δὲ ὑποβληθεῖσων εἰς ἀλλοεθνή κυριαρχίαν (2), ἔσπευσεν ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος εἰς παλινθρῶσιν τῶν πραγμάτων, δι' ἀνανεώσεως τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ χορηγηθέντων, καὶ ἐφ' ὅσον ἦν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐφικτὴ ἢ παλινθρῶσις, ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1020 αὐτοκρατορικὸν χρυσόβουλλον διατάττον πάσας τὰς ἐν ἐνεργείᾳ ἐπισκοπὰς, ἵνα ὡς καὶ πρότερον ἀναγνωρίσωσι κα-

νονικὸν κυριάρχην τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην τὸν ἐκ Δίβρης, καὶ ὀρίζον τὰ ἀρχαῖα προνόμια καὶ δίκαια ἐκάστης ἐπισκοπῆς.

Κατ' ἀτυχίαν, τὸ σπουδαιότατον ἐκεῖνο χρυσόβουλλον, ὅπερ ἐσχάτως ἀνεκαλύφθη (4) διεσώθη λίαν ἐλλιπές, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀγνοεῖται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκοπῶν, ὅσαι κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ὑπεβλήθησαν τῇ ῥηθείᾳ Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐκτὸς ὁκτώ μόνον ἃς εὐρίσκομεν ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ, (α) τῆς Ἀχρίδος, ὑφ' ἣν ὑπήγοντο καὶ τὰ φρούρια Πρέσπαι, Μάκρη καὶ Κίτσαβον, (β) τῆς Καστορίας, ὑφ' ἣν καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ φρούρια Κωλώνη, Διάβολις, Κούρεττος (Κοριτσᾶ), Βοῶσα καὶ Μῶρον (γ) τῆς Γλαβινίτσας (2), ὑφ' ἣν ἡ Κανίνη καὶ Νεάνισκα (δ) τῶν Μογλαϊνῶν, ὧν ὁ ἐπίσκοπος ἐκυριάρχει εἰς τὰ φρούρια, Πρόσακον, Μυρίχοβον, Σετίνην, Ὀστροβὸν καὶ τὰ Ζαῶδρα, (ε) τῆς Βατελέων (Βιτώλια) ὑφ' ἣν ἡ Πελαγονία, Πρέλαπος, Δευρετὴ καὶ Βελεσσός, (ς) τῆς Στρομνίτσας, ὑφ' ἣν τὸ Ροδόβιστον καὶ ἡ Κονέτζη, (ζ) τῆς Μυροβίστου, ὑφ' ἣν ὁ Κοζιάκος, Σλαβίστη, Σβλετοβά, Λουκοβίτζα, Πλάνιτσα καὶ Μαλίσοβα ἢ τῆς τοῦ Βελεδουσίτου, ὑφ' ἣν τὸ Σοντιασκόν, τὰ Ραίλογα, ἡ Γερμάνεια, τὸ Τερίμερον, ὁ Στοδός, καὶ ὁ κάτω Σουηδέασκος καὶ (θ) τῆς Τριαδίτσας, ὑφ' ἣν τὸ Πέρνικον. Ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως ταύτης παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν τῇ Ἠπείρῳ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οὐκ ἦσαν ἀναδεδειγμέναι ἐπισκοπαὶ ἢ Κοριτσᾶ καὶ τὰ Κάνινα, καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἢ Πρίλαπος, ἢ Βελισσός, αἱ Πρέσπαι καὶ ἡ Πελαγονία, ἧτις βραδύτερον ἀντικατέστησε τὴν Βατέλεων.

Ὅθεν, ἐλλείψει ἀπομνημονευμάτων, μὴ ὄντες εἰς θέσιν, ὅπως γνωρίζωμεν, ὅποσαι καὶ ὅποσαι ἐπισκοπαὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ῥηθείαν Ἀρχιεπισκοπὴν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου, καὶ ὅποσα προνόμια ἐξήσκει ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ αὕτη, παρατηροῦμεν ἐξ ἄλλων πηγῶν ἐποχῆς μεταγενεστέρης, ὅτι κατὰ τὴν τρίτην ταύτην περίοδον οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχαι οὐκ εἶχον ἄλλην δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς αὐτοκεφάλου τῶν Ἀχριδῶν ἐκκλησίας εἰμὴ τὸ ἐκλέγειν καὶ ἀποστέλλειν ἄνδρα ἐπάξιον ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισήμων κληρικῶν, (ὅτε ἡ ἐκκλησία ἐκεῖνη ἔμενε χηρεῦσασα), καὶ τὸν ἀποσελλόμενον ὑποψήφιον προσκαλούμενοι οἱ ἐπίσκοποι ἐχειροτόνουν (3)

(1) Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων Πάλλη καὶ Πολλῆ Τομ. Ε' σελ. 266.

(2) Παρατηρητέον ὅτι ἐν τῇ περὶ πρωτοκαθεδρίας διατάξει τοῦ Σοφοῦ Λέοντος, ἀντιγεγραμμένη κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα εὐρίσκομεν τὴν Γλαβινίτσαν καὶ τὰς τῆς Ἀδλωνος καὶ Κανίνων ὡς ἐπισκοπὰς ὑποταγεῖς τῇ τοῦ Δυβραχίου μητροπόλει.

(3) Θεοφύλακτος (παρὰ Ἰω. Μεροσίω Γλωσσάριον ἐν λέξ. αὐτεκίφαλος—).

(4) Νικηφόρος ὁ Γρηγοράς.

(5) Οἶον αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς Οὐγγαρίας, Μολδοβλαχίας, καὶ Τρανσυλβανίας.

(1) Stackelberg. Gräber d. Hellen. 29. Müller. Denk. 2, 27, 296. πρὸς O. Jahn arch. Beitr. S. 214.

(2) O. Jahn. arch. Beitr. Taf. VII. Müller Denk. 2, 52, 620. Millin. G. M. 46, 193*. Jahn. e. a. 220.

(3) Ἀπολλοδ. 1, 9, 16. Ἀπολλ. Ροδ. 4, 242. 3, 1134.

«Βουλῆσιν Ἥρας

ἔφρ' ὄκιστα κακὸν Ἠελίας δόμοισιν

Αἰαίῃ Μήδεια πελαγίδα γαῖαν ἔκηται»

καὶ Ὀρφ. Ἀργ. 876 καὶ 1309.

... «περὶ γὰρ βᾶ Ἔρων Ἔρωτες

νῆος ὑπ' Ἀργώας πελάσαι καὶ πότιν ἀνάγκη.»

(4) Ὁ Πίνδαρος μάλιστα λέγει αὐτὰς θυγατέρας τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀφροδίτης Ὀλυμ. 14, 17, πρὸς Müller Orch. S. 173.

(5) Παυσ. 9, 35, 1. Ὀρφ. ὕμν. 9, 13.

(6) Müller Denkm. 2, 26, 288, 289.

(7) Ὀμ. Ὀδύσ. 8, 364, 18, 194. Ἰμν. Ἀφρ. 51, ἐπ. Virg. Georg. 4, 415. Ἡσιόδ. Ἔργα καὶ Ἠμ. 73.

«Ἄμφι δὲ οἱ Χάριτες τε θεαὶ καὶ πότιναι Πειθῶ ἔρμος χρυσεῖος ἔθεσαν χροί.»

ὅτι οἱ οὕτω πῶς ἀποστελλόμενοι καὶ χειροτονούμενοι Ἀρχιεπίσκοποι ἐτιμῶντο παρὰ τοῦ Πατριάρχου δι' ὁμοφορίου (1). Ὅτι πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῶν Ἀχριδῶν ἐπιστέλλοντες οἱ Πατριάρχαι ἐνεχάρησαν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην: «Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ καὶ συλλειτουργγέ (2).» Ὅτι οἱ πατριάρχαι, προκειμένου περὶ ζητήματος κανονικοῦ, ἀπέτεινον ἐπερωτήσεις καὶ διακελεύσεις πρὸς τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐπισκόπους τῶν Ἀχριδῶν (3). Ὅτι οἱ πρότερον μὴ παρακαθεζόμενοι τῶν Πατριαρχικῶν Μητροπολιτῶν ἐν ταῖς συγκροτούμεναις εἰς Κωνσταντινούπολιν συνόδοις προετιμῶντο καὶ προεξήρχον ὡς αὐτοκέφαλοι Ἀρχιεπίσκοποι (4). Πρὸς ταῦτα τεθείωσαν καὶ τὰ ἐπόμενα, ὅτι οἱ Ἀρχιεπίσκοποι τῶν Ἀχριδῶν τῆς περιόδου ταύτης ἀντεποιοῦντο καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ χρίειν καὶ εὐλογεῖν βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, δικαίωμα, ὅπερ ἐκέκτηντο οἱ ἐπὶ τῆς Βουλγαρικῆς δυναστείας χρηματίσαντες Ἀρχιεπίσκοποι, ἐπὶ τῷ δικαίωμάτι δὲ αὐτῷ ἐρείδόμενος ὁ τὸ 1220 Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ἀχριδῶν Δημήτριος ὁ Χωματιανὸς ἔχρησε τὸν Ἀγγελώνουμον Θεόδωρον αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς, μὴ θελήσαντος τοῦ τότε Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ἵνα τὴν τοιαύτην τελετὴν ἐκτελέσῃ, ὡς εἰς μόνον τὸν Πατριάρχην ἐπιχορηγούμενην (5). Καὶ ὅτι θετικῆς οὐσῆς ἀνάγκης ἐδικαιούντο ἀναδεικνύειν καὶ νέας ἐπισκοπὰς (6) εἰς χώραν ἀνήκουσαν εἰς ἀρχαίαν ἐπισκοπικὴν παροικίαν.

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἀγνοοῦμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπὶ τοῦ Βουλγαροκτόνου Βασιλείου ὑποβληθειῶν ἐπισκοπῶν ὑπὸ τὴν ῥηθείσαν αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν. Αὕτη κατὰ τὸν Νεῖλον τὸν Δοξαπάτριον (ὅστις ἔγραψε τὸ περὶ πατριαρχικῶν σύνταγμα του περὶ τὰ μέσα τῆς 16' ἑκατονταετηρίδος), περιεῖχεν εἰς τὴν κυριαρχικὴν ἐποπτεῖαν τῆς ὑπὲρ τὰς 30 ἐπισκοπῶν τὴν μαρτυρικὴν ὁμοῦς ταύτην θεωροῦμεν λεκανοασμένην, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδεμία πρᾶξις ἐγένετο πρὸς ἀπόσπασιν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς ἀνωτέρω ἐκκλησίας· τοιαύτη δὲ πρᾶξις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Αἰσκάρεως (1216),

(1) Παρὰ Ἀλατίφ, Νεῖλος ὁ Δοξαπάτριος, περὶ Ἀνατολικῆς καὶ Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (βιβλ. Α', κεφ. 23). — (2) Γεώργιος ὁ Κωδινός. — (3) Σύνταγμα. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ τὸμ. Ε', σελ. 104 (σημείωμα τοῦ Πατριάρχου Ἰωάν. τοῦ Καματηροῦ (1199—1203)). — (4) Τοῦτο ἀρμόμει ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν ἔτει 1563 συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινούπολει συνόδου πρὸς καθάρειν τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ εἰς ἃ φαίνεται πρώτη ἡ ὑπογραφή τοῦ τότε τῶν Ἀχριδῶν Ἀρχιεπισκόπου Παΐσιου. — (5) Γεώργιος Ἀκροπολίτης. — (6) Τοιοῦτον δικαίωματι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Λέων ὁ Μούγκος περὶ τὸ 1120 ἀνεδείξε τὰ Γρεβενὰ νέας ἐπισκοπῆν.

ὅστις ὑπὸ πολιτικοῦ σκοποῦ καὶ ἐν συνοδικῇ συναντήσει, κατ' αἴτησιν τοῦ τότε ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Σερβίας τοῦ δευτέρου Στεφάνου, ἐθεσπίσατο ἵνα τὸ Πεκίον, ἡ ἐδρα τοῦ ῥηθέντος βασιλέως, ἀναδειχθῆ αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπισκοπῆ, εἰς ἣν ὑπεβλήθησαν εἴκοσι ἕξ ἐπισκοπαὶ ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τῆς τῶν Ἀχριδῶν (1), ἐπὶ τῇ βᾶσει λοιπὸν τῆς τοῦ Δοξαπατρίου μαρτυρίας, διέμεινε μὲν μία δεκάς ἐπισκοπῶν εἰς τὴν τῶν Ἀχριδῶν δικαιοδοσίαν· ἐκ ταύτης δὲ τῆς μικρᾶς ποσότητος ἀφαιρουμένων καὶ τῶν ἐπισκοπῶν ἐκείνων, ὅσαι ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπισκοπὴν ἢ Πατριαρχεῖαν τοῦ μεγάλου Τυρνάβου περὶ τὸ 1255—1259, καταδεικνύεται τρανώτατα λεκανοασμένη ἡ ῥηθείσα μαρτυρία. Ἡ δευτέρα δὲ ἀπόσπασις τῶν τῆς Ἀχριδος ἐπισκοπῶν ἐγένετο ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου Αἰσκάρεως τοῦ νεωτέρου (2), ὅστις νυμφευθεὶς τὴν Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ Ἀσάν βασιλέως τῶν Βουλγάρων, τοῦ ἐκ τοῦ κλάδου τῆς νέας δυναστείας, ἐτίμησε τὴν καθέδραν αὐτοῦ, τὸ Μέγα Τύρναβον, διὰ τοιαύτης ἐκκλησιαστικῆς κυριαρχίας τῷ 1252. Ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἄλλαι τινὲς ἐπισκοπαὶ περιοδικῶς ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀχριδῶν, ἀναδειχθεῖσαι Μητροπόλεις ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην (3) ἔμειναν δὲ ἐν ἐνεργείᾳ περὶ τὰ τέλη τῆς 13' ἑκατονταετηρίδος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, ἑπτὰ ἐν τίτλῳ Μητροπόλεως, ἡ Καστορίκ, τὰ Βελλάγραδα, ἡ Κορυτσά, τὰ Γρεβενά, τὰ Σισάνια, τὰ Βοδενά καὶ ἡ Πελαγονία, καὶ ἑπτὰ ἐπισκοπαὶ, ἡ Βελεσσός, αἱ Δεῦραι, τὰ Μογλενά, αἱ Πρέσπκι, ἡ Αὐλών, ἡ Κανίνη, τὸ Κίτσαθον, καὶ ἡ Μαλασκός, ἅπασαι ἐν ἐνεργείᾳ οὐσαί· ὁ δὲ Ἀθηνῶν Μελέτιος ἐν τῇ γεωγραφίᾳ του παραδέχεται κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς πρερλοούσης ἑκατονταετηρίδος ἕξ Μητροπόλεις καὶ δέκα ἐπισκοπᾶς· ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν δὲ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν ἐνεργείᾳ οὐσῶν συνάγομεν, ὅτι εἰς τὸ μεταξὺ αὐτῶ ἀἰ ἐπισκοπαὶ Σελασφόρος, Δεάβολις, Γκόρρα, Μάκα καὶ Πρίλαπος συνεχωνεύθησαν κατὰ καιρὸν ταῖς μητροπόλεσι τῆς Κορυτσᾶς, τοῦ Δυρραχίου καὶ τῆς Πελαγονίας.

Εἰς τὴν 14' ἑκατονταετηρίδιν αἱ ἀνωτέρω τῶν Ἀχριδῶν 14 ἐκκλησίαι περιορίσθησαν εἰς ὀκτώ, διότι αἱ τῆς Πελαγονίας καὶ τῶν Σισανίων ἀποσπασθεῖσαι ἐγένοντο πατριαρχικαὶ μητροπόλεις, αἱ δὲ ἐπισκοπαὶ Αὐλών, Κανίνη, Κίτσαθον, καὶ Μολασκός συνεχωνεύθησαν ταῖς ὁμόροις ἐκκλησιαστικαῖς παροικίαις, κατὰ δὲ τὴν 3 Φεβρουαρίου τοῦ 1764 ἐπὶ Σαμουὴλ τοῦ Πατριάρχου, συνοδικῇ ἀποφάσει καταργηθεῖσαι καὶ τῆς αὐτοκέφαλου τῶν Ἀχριδῶν Ἐκκλησίας (4), ἀνεγνωρίσθησαν αἱ ὑπ' αὐτὴν διαμένουσαι Καστορίκ, Βοδενά, Κορυτσά, Βελλάγραδα, Γρεβενά, Μογλενά, Δεῦραι καὶ Βελεσσόι, Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, καὶ εἰς τὴν περιβόητον ταύτην Ἀρχιεπισκοπὴν προσαρτηθεῖσαι τῆς τῶν Πρεσπῶν ἐπισκοπῆς, ἐπεδόθη ὁ ΑΖ' μητροπολιτικὸς βαθμὸς, καὶ ὁ τίτλος «Πρεσπῶν καὶ Λυχνιδῶν ὑπερτίμος» (5).

Ταῦτα περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιπετειῶν τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ τῆς Ἀχριδος· ὁ δὲ περιεργὸς ἀναγνώστης εὕρει ἐν τῷ τέλει τῆς μονογραφίας ταύτης καὶ κατάλογον τῶν ἀπομνημονευομένων ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ Ἀρχιερέων. Μεταβαίνομεν δὲ καὶ εἰς σύντομον ἐκθεσιν τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν τῆς δικσῆμου ταύτης χώρας.

ὑπὸ τοιαύτην πολιτικὴν ἰσχὴν, ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς δαψιλῶς προεμνήστευσεν εἰς τὴν προσφιλῆ του πατριδα, διέτρεξεν ἀπροσκόπως αὕτη ἀπὸ τοῦ 5' αἰῶνος μέχρι τοῦ 11', ὅτε κατέκτησαν αὐτὴν οἱ Βούλγαροι μετονομάσαντες Ὀχριδα, ὡς προείρηται δὲ ἐκ

(1) Εἰς τὴν συνοδικὴν ταύτην πρᾶξιν ἀπομνημονεύεται ὅτι συνέτεινον ἀρκούτως ὁ τότε Ἅγιος Γρεβενῶν Ζαχαρίας καὶ ὁ τῶν Σισανίων Νεόφυτος, μεταβάντες εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν, καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ τῶν Βοδινῶν Γερμανός.

(2) Ἐν τῷ 433 φέλλε τῆς «Βουλγαρίας» ἀνεγνόμεν ἀπόσπασμα τῆς μεταφράσεως Σουλτανικοῦ Μπερατιοῦ, ἐκδοθέντος κατὰ τὴν ὥς εἴρηται κατάργησιν τῶν αὐτοκέφαλων ἐκκλησιῶν Ἀχριδος καὶ Πεκίου, εἰς δὲ περιέχονται αἱ πόλεις καὶ αἱ περιοχαὶ τῶν ἑλων ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν τῆς πρώτης ἔχουσαι ὡς ἔπεται: «Καὶ τῶν ἐπισκοπῶν (οἱ χριστιανοὶ) τοῦ πρώην Πατριαρχείου Ἀχριδος καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐξηρημένων, Βιτωλίων, Πελαγονίας, Περλεπᾶ, Βελισῶν, Τεκίνης, Ροδοστίνης, Στρομνίτσας, Πάτριτζ, Αἰρίνης, Πορμίας, Γάγκρας, Ταυριανῶν (μετὰ τῆς ἐκκλησίας Βελλᾶς καὶ τῶν Ναχιέδων) Ἰσλανίτσας, Κόρυτσας—Βασί, Στάροβας, Μογλαίνων, Τσομπᾶς, Ἐπί-Ποττζᾶκ, Καστορίας, Χρουπίτσας, Νασιλίτσας, Σισανίου, Κράννας, Δούβνιτσας, Ρεππῆς, Κύπριτσας, Ὀπάρ—Κωλώννας, Ὀκαρπάρ, Πρεμμετιοῦ, Τεπελιανίου, Πατράβλας, Μαλακαστρίου, Μουζακίας, Καραβουρνάρ, Αὐλωνός, Σίτης, Ἑλθασανίου, Καβάνας, Δυρραχίου, Τυρνάνης (Τύραννα), Δεσρῶν, Κρίτσας, Πρεσπῶν, καὶ Βρακλίας τῆς Σερβικῆς» . . . .

τοῦ βουλγαρικοῦ ζυγοῦ ἀπαλλαγείσα τῷ 1020 μετὰ πάσης τῆς Ἰλλυρίας ὑπὸ τοῦ βουλγαροκτόνου Βασιλείου, ἔμεινε ὡς κληρὸς τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 11' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Φράγκων, μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἀναστάτωσιν ἀπαντῶμεν αὐτὴν τῷ 1220 διεπομένην ὡς βουλγαρικὴν τοπαρχίαν παρά τινος Ἀσθλάβου συγγενοῦς τοῦ Ἀσάν, βασιλέως τῆς δευτέρας βουλγαρικῆς δυναστείας, καὶ ὑπὸ τὴν δυναστεῖαν ταύτην ὑπέκειτο μέχρι τοῦ 1230, ὅτε κατέλαβεν αὐτὴν ὁ τῆς Ἠπείρου Δεσπότης Μιχαὴλ ὁ Β'. Ἐξ ἐκείνου ἀφαιρέθησα τῷ 1250 διὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, διετέλεσε διαρκῶς οὕσα αὐτοκρατορικὴ χώρα μέχρι τοῦ 1346, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ τῆς Σερβίας Κράλης Στέφανος ὁ Ἑλεήμων κατέκτησεν αὐτὴν, καὶ ὑπὸ τὸ Σερβικὸν σκῆπτρον διέμεινε μέχρι τοῦ 1390, ὅτε ὑπεβλήθη καὶ αὕτη μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τῆς Νέας Ἠπείρου καὶ ἰκανοῦ μέρους τῆς Παλαιᾶς ὑπὸ κυριαρχίαν ἀλβανικὴν· διὸ καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τοῦ περιβοήτου Σκεντέρβη εὕρισκομεν καὶ τὴν Ἀχριδα συμπεριλειμμένην εἰς τὴν κυριαρχίαν του μέχρι τῆς ἀποβιώσεώς του, ὅτε ἅπασα ἡ χώρα τῆς Ἰλλυρίας ὑπέκυψεν εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Ἡ τῆς Ἀχριδος πόλις, ἣτις ἐπὶ τῆς Σερβοκρατίας ἐπαυξήθησα ἐξετάθη πρὸς τὴν Λυχνίτιδα, καὶ περιέλαβεν ἅπαν τὸ ἔδαφος τῆς Λυχνιδῶν, ὠνομάσθη παρὰ τῶν κατακτητῶν Ὀθωμανῶν Γιουστεντήλ καὶ Ἐδρινέ (4), ἡ δὲ τοπαρχία διετήρησε καὶ παρ' ἐκείνοις τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Ἀχριδος (5). Ταύτης τῆς τοπαρχίας (Σαντσακλιοῦ) ἡ δικαιοδοσία περιελάμβανεν 14 διοικητικὰ τμήματα ἢ ἐπαρχίας (6)

(4) Μελέτιος (Γεωγρ. Β. σελ. 468). Ἡ μαρτυρία τοῦ Μελετίου ὑποδεικνύει ὅτι ἀδικῶς κατηγορεῖ ὁ ῥηθείς κύριος Δημήτριος τὸν Μιχαὴλ Δεκβίνιον, ὡς γράψαντα ὅτι ἡ Ἀχρίς ἐκλήθη Κίρσεντηλ, διότι ὁ ἀντιγράφος αὐτὸν ἔγραψε τὴν λέξιν ταύτην ἀντὶ Γιουστεντήλ, λέξιν τουρκικὴν σημαίνουσαν «Ἰουστινιανή».

(5) Παρὰ τῷ Ἀμῆρ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν καπιλικῶν τῆς Οὐμανικῆς ἐπικρατείας τῶν περὶ τὰ τέλη τῆς 16' ἑκατονταετηρίδος συνηθηκότων, ἀπαντῶμεν τρία τοιαῦτα ἐν τῇ τοπαρχίᾳ τῆς Ἀχριδος· τὸ τῆς Ἐδρινῆς (ἐκ τοῦ Ἀρῶνου ποταμοῦ), αὐτῆς ταύτης τῆς τοπαρχικῆς ἐδρας· τὸ τῆς Ἰσταύρας (Σταρῶν) καὶ τὸ τῆς Ρενῆς (Ρέονας).

(6) Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν στατιστικὴν τῆς τοπαρχίας ταύτης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πουκισίλ, ἧτοι περὶ τὸ 1810.

Ἐπαρχ.	Ὀχριδα	Χώρα	60	ἀθρότος	Ἀλβανικῆς
»	Ρίονα	»	23	»	Βουλγαρικῆς
»	Μπογραδίο	»	18	»	Μιριδικῆς
»	Στάροβον	»	50	»	Ἀλβανικῆς
»	Στρούγκα	»	30	»	Γκεγκικῆς
»	Μικρὴ Στρούγκα	»	14	»	Μιριδικῆς
»	Δίβρα Ἐπάνω	»	37	»	Γκεγκικῆς
»	Δίβρα Κάτω	»	15	»	»
»	Μεγάλη Γερούγκα	»	50	»	Μιριδικῆς
»	Γκόρρα	»	14	»	»
»	Μάττα	»	»	»	»

μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς τρεχούσης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε καὶ ἡ Ἀχρὶς ἐγένετο ἔρμαιον τῆς καταδυναστεύσεως τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ, ἐξωντωθέντος τοῦ δυνάστου αὐτῆς Καρὰ Μουσταφᾶ-πασσᾶ. Μετὰ τὴν ἐξόντωσιν ἐκεῖνου ἀποκατέστη ἡ πόλις αὕτη ἔδρα τοποτηρητοῦ (Καϊμακάμη) ἔχοντος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν του τὰς ἐπαρχίας Καθάγιαν, Τύραννα, Πεκίνην, Δίβρην, Μάτην, Στάροβον, Πογδορίτσαν καὶ Μόκραν. Ἰσχύτως γενομένης διοικητικῆς διαρρυθμίσεως ἡ τῆς Ἀχρὶδος διοίκησις ὑπεβιβάσθη, ὀρισθέντος εἰς αὐτὴν ἐπαρχοῦ ὑποκειμένου τῷ διοικητῇ τῆς Κορυτσαῆς, τῷ ἀναδειχθέντι τοποτηρητῇ, ἡ δὲ πόλις αὕτη ἐν παρακμῇ τυγχάνουσα ἐνοικεῖται ἤδη ὑπὸ 1000 μόνον οἰκογενειῶν, αἵτινες μετὰ τῶν ἐνοικούντων τὴν ὅλην αὐτῆς διοικητικὴν περιφέρειαν ἀναβαίνουν εἰς 20000, ὧν ἐξάκις χίλιαι πρὸςβέβησιν τὸν Ἰσλαμισμόν, τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἀπάντων ὄντων. Ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν ἐνοίκων, 4000 περίπου ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, 8500 εἰς τὴν Ἀλβανικὴν καὶ 7500 εἰς τὴν Σλαβικὴν.

Περαιόντες τὴν μονογραφίαν ταύτην ἐπισυνάπτομεν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν καταλαβόντων τὸ πηδάλιον τῆς περιβολῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκ διαφόρων πηγῶν συνηγάγομεν καὶ ἠρᾶνίσθημεν.

Πρώτης Ἰουστινιαρῆς Ἀρχιεπισκοποί.

Κατηλιανὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τοῦ 535
Βενενάτος, ὁ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἰλλυρίας προεδρεύων.
Ἰωάννης ὁ Α΄.

Ἀχριδῶν καὶ Βουλγαρίας.

Κλήμης ὁ ἱεραπόστολος, ἀποβιώσας τὴν 27 Ἰουλίου τοῦ 819

Δαμιανὸς ἐπὶ Ῥωμανοῦ 959-969

Φίλιππος ὁ διάδοχος τούτου.

Δαυὶδ ὁμοίως.

Ἰωάννης ὁ ἐκ Δίβρης ἐπὶ τοῦ Βουλγαροκτόνου Βασιλείου 1020

Λέων ὁ ἐκ Βυζαντίου διάδοχος 1054

Θεόδωρος ὁ ἐξ Ἰκονίου διάδοχος.

Ἰωάν. ὁ ἐκ Λάμπης.

Ἰω. ὁ Ἄοινος.

Θεοφύλακτος. . . . . 1071—1110

Λέων Μοῦγκος ὁ ἐξ Ἰουδαίων, διάδοχος τοῦ Θεοφύλακτου.

Μιχαὴλ Μάξιμος ὁ εὐνοῦχος.

Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ υἱός, κατὰ κόσμον Ἀδριανός.

Ἰωάννης ὁ Καματηρός.

Δημήτριος ὁ Χωματινός 1220

Ἰάκωβος, διάδοχος.

Κωνσταντῖνος ὁ Καβασιλάς 1260

Γεννάδιος.

Μακάριος, ὁ εὐλογήσας τοὺς γάμους τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀνδρονίκου 1332

Ἄνθιμος ὁ σοφώτατος, διάδοχος τούτου.

Ματθαῖος ὁ πεπαιδευμένος, διάδοχος.

Μάρκος ὁ Ξυλοκαράβης, ὁ τέως Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης 1470

Πρόχωρος ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰερεμίου τοῦ Α΄ 1520

Παΐσιος ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τοῦ Ἰωάσαφ τοῦ Β΄ 1564

Σωφρόνιος ὁ διάδοχος . . . . .

Ὁ τοῦ Βάσου Βοσνίου ἐγγονος, ἀνώνυμος μείνας. 1575

Γαβριὴλ ὁ ἐπὶ Θεοκλήτου τοῦ Β΄ 1585

Νεκτάριος ὁ Ἀχριδινός, φέρων τὸν τίτλον Ἰουστινιανῆς Πρώτης καὶ πάσης Βουλγαρίας, Σερβίας, Ἀλβανίας καὶ ἄλλων τόπων. 1613

Ἄβραάμ ὁ διάδοχος αὐτοῦ.

Πορφύριος, ὁμοίως.

Ἀθανάσιος, ὁμοίως.

Ἀβράμιος, ὁμοίως.

Μελέτιος.

Φιλόθεος, ὁ τούτου διάδοχος.

Παρθένιος ὁ Κορυτσαῖος ἀπὸ τοῦ 1670

Γερμανός 1691

Ῥαφαήλ 1699

Ζώσιμος 1707

Διονύσιος (†). 1713

Ἰωάσαφ ὁ ἐκ Μοσχοπόλεως, πρόεδρος καὶ τῆς Κορυτσαίας ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ . . . . . 1713—1745

Ἀρσένιος ὁ καὶ τελευταῖος μέχρι τοῦ 1767

Πρασπῶν καὶ Ἀχριδῶν Μητροπολίται.

Κυπριανός. 1801

Καλλίνικος 1846

Ἰωάσαφ ὁ ἐκ Ταταούλων.

Διονύσιος Βύστης, ὁ ἐξ Ἄνδρου.

Ἰωαννίκιος ὁ ἀπὸ Δυρραχίου 1858

Νεόφυτος ὁ ἐν ἐνεργείᾳ

(1) Τούτου ἡ ὑπογραφή διὰ πρασίνης μελάνης ἐγκυαραγμένη ἀναγινώσκεται ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως Κορυτσαῆς ἔχουσα οὕτως: «Διονύσιος ἐλέη Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἰουστινιανῆς καὶ Ἀχριδῶν, Σερβίας, Βουλγαρίας, Ἀλβανίας, Β. Μακεδονίας καὶ τῶν λοιπῶν.» Ὁρα καὶ Παγδ. ἔτος 17, σελ. 177.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῆΙ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλ. 424.)

Η΄.

Μηχανικοὶ καὶ μηχαναὶ ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ δὲ μηχανικὴ τιμᾶται διαφερόντως ἐν τῇ Ἀμερικῇ, διότι συντέμνουσα τὸν χρόνον, φειδομένη τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐξάνουσα τὰ προϊόντα, ἀναπληροῖ τὴν ἑλλειψιν τῶν βραχυόνων κατὰ τὴν ἀπεράντον ἐκείνην χώραν, ὅπου ἡ μὲν πρὸς τὴν ἐργασίαν ὀρμὴ εἶναι διηνεκῆς καὶ ἀκατάσχετος, ἡ δὲ ἀνάγκη τοῦ προάγειν κατέστη πάθος διακαέστατον. Διὸ ὑπὲρ πάντα ἄλλον λαὸν οἱ Ἀμερικανοὶ μεταχειρίζονται μηχανὰς καὶ ἀτμὸν, καὶ ἔχουσι μηχανικοὺς καὶ μηχανὰς ἀλλοκότους καὶ διαφόρους τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον ἐπιφελεῖς.

Καὶ κατὰ πρότερον ἂς ρίψωμεν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὰς μεγάλας ἀτμοκινήτους μηχανὰς, τὸ βιομηχανικὸν αὐτὸ κούχημα τῆς Ἀμερικῆς. Ναὶ μὲν οὔτε τεχνίτης εἶμαι, οὔτε διὰ τοὺς περὶ τὴν μηχανικὴν ἰδίως ἀσχολούμενος γράφω· ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ μεταδώσω καὶ περὶ ταύτης πρὸς τοὺς περιέργους ἀναγνώστας εἰδήσεις τινέας, ἀναγομένας μᾶλλον εἰς τὰ ἦθη τῶν κατοίκων τοῦ νέου κόσμου.

Τὴν τόλμην τῶν Ἀμερικανῶν βλέπομεν ἀνεπτυγμέναν καθ' ὅλην τὴν ἐκτετασιν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν θαλασσιῶν ἀτμοκινήτων μηχανῶν, ὧντινες εἶναι γιγάντια. Πλὴν τῶν μεγίστων ἀτμοπλοίων τῶν διαπλεόντων μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Καλλιφορνίας, τὰ διασχίζοντα τοὺς ποταμοὺς Ὄιον, Μισισσιππὴν καὶ Ἰδσονα εἶναι ἀληθῆ παλάτια, δύο, καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ὀροφᾶς ἔχοντα ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Τὰ ἀχρῆ αὐτὰ ἀτμόπλοια, τῶν ὁποίων οὔτε ἰδέαν ἔχομεν ἐν Εὐρώπῃ, εἶναι ἄλλαι πόλεις περιέχουσαι καὶ δύο χιλιάδας ἐπιβατῶν, καὶ ἐμπορευμάτων πλῆθος πολλὸν, καὶ ποιμνία ἀναριθμητά.

Ἀλλὰ μήπως καὶ οἱ ποταμοὶ, ἢ μᾶλλον αἱ γλυκεῖαι θάλασσαι, τὰς ὁποίας ὠνόμασα, συγκρίνονται πρὸς τὰς λεγομένας μεγάλας λίμνας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλβετίας; Καὶ αἱ μέγιστα τούτων, παραβαλλόμεναι πρὸς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας τῆς Ἀμερικῆς, φαίνονται βραχίαι. Ἐνῶ δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην θαυμάζομεν τὰ ἐν ταῖς λίμναις ἀτμοκίνητα, τὰ ἔχοντα τεσσαράκοντα ἵππων δύναμιν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν θεωροῦνται μέτρια ὅσα ἔχουσι ἑξακοσίων ἵππων δύναμιν. Ἔναι δὲ τὰ ἀτμόπλοια ταῦτα οὐ μόνον ἐξωτερικῶς ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς κομφότατα καὶ μεγαλοπρεπῆ. Πανταχοῦ βλέπεις τὸν χρυσὸν, τὴν μέταξιν καὶ τὸ βελούδον ἀστράπτοντα, ἀφρόνους ὠραίους τάπητας καὶ θαυμαστὰ κάτοπτρα· βιβλιοθήκαι, κύμβαλα καὶ παντοειδῆ

παίγνια εὐρίσκονται πρόχειρα. Δυστυχῶς ὅμως ὁ ἐπιβάτης δὲν εἶναι καὶ πάντοτε ἀσφαλῆς· διότι ἐὰν ὁ κυβερνῶν τὸ πλοῖον ἀπαντήσῃ ἄλλο ἀτμόπλοιο τὸν αὐτὸν δρόμον τρέχον, ἀγωνίζεται νὰ τὸ υπερβῇ θερμαίνων ὑπὲρ τὸ δέον τὴν μηχανὴν διὰ τὴν γαιανθράκων καὶ ξύλων, ἔτι δὲ καὶ ρητίνης. Καὶ ἐὰν τὸ ἀνταγωνιζόμενον πλοῖον δὲν ὑποχωρήσῃ, ὀλόκληρον τὸ πλήρωμα θεωρεῖ ἑαυτὸν προσβληθέν· ὁ ἐνθουσιασμός μεταδίδεται καὶ εἰς τοὺς ἐπιβάτας, καὶ εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἀποθηκῶν μέχρι τοῦ πεπυρακτωμένου κλιβάνου σχηματίζεται σειρὰ ἀνθρώπων, οἵτινες μεταβιβάζουσιν ἀλαλάζοντες ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τοῦ ἄλλου τὰς χεῖρας τὴν καύσιμον ὕλην, ἥτις μετ' ὀλίγον θὰ φέρῃ εἰς θρίαμβον ἢ εἰς καταστροφὴν.

Τὰ ἀμερικανικὰ ἀτμόπλοια κατασκευάζονται εἰς τρόπον ὅστε τὰ μὲν φορτία ν' ἀποτίθενται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τὸ δὲ κύτος νὰ κατέχεται ὑπὸ τῆς ὑπερμεγέθους μηχανῆς, τῆς ὁποίας μόνος ὁ γιγάντιος μοχλὸς φαίνεται ἐν μέσῳ τοῦ πλοίου, ὡς τις ἀντλία ἀδιακόπως κινουμένη. Πλησίον δὲ τοῦ μοχλοῦ, ἀλλ' ὑψηλότερα, ἄνω πασῶν τῶν ὀροφῶν, κεῖται μικρὰ σκιὰς, ὅπου ἴστανται ὁ κυβερνήτης καὶ ὁ κρατῶν τοὺς οἴκας πηδαλιούχος.

Μικρὰ δὲ ἀτμόπλοια δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν· τὰ μικρότερα εἶναι τὰ λεγόμενα ferry boats, πλεόντα τὸν ποταμὸν τῆς Ἀνατολῆς μέχρι Νεοεβραάκου, ἥτοι περὶ τὰ 160 μέτρα, καὶ πάντας τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, διότι αἱ γέφυραι εἶναι σχεδὸν ἄγνωστοι.

Αἱ μηχαναὶ κατασκευάζονται ἐν γένει στερεαὶ καὶ ἔνευ πολυτελείας, διότι οἱ Ἀμερικανοὶ προτιμῶσι τοῦ κομφοῦ τὸ ὀφέλιμον. Ἐξαιροῦνται δὲ μόνον αἱ πυροσβεστικαὶ μηχαναὶ, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν. Ὅπως καλλωπίσωσι ταύτας καὶ δι' ἀδαμάντων οἱ Ἀμερικανοὶ πωλώσι καὶ αὐτὰ αὐτῶν τὰ ἐνδύματα. Φαντάσθητε λοιπὸν πόσον ἐλεεινὰ φαίνονται αἱ πλεῖστα μηχαναὶ συγκρινόμεναι πρὸς τὰς πυροσβεστικὰς. Αἱ τῶν σιδηροδρόμων εἶναι τοσοῦτω κατὰμαυραὶ, ὅστε θὰ ἔλεγε τις ὅτι πενήτηφοροῦσιν ἐκ προκαταβολῆς διὰ τὸν θάνατον τῶν ἐπιβατῶν, οἵτινες μετὰ μικρὸν ἴσως θὰ καταδυθισθῶσιν εἰς τινὰ ἄβυσσον, ὡς συνεχῶς συμβαίνει εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ὁ Ἀμερικανὸς θέλει καλὰ ἢ κακὰ, ἀκινδύνως ἢ ἐπικινδύνως, νὰ μετακομισθῇ ὅσον τάχιον εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς ἀπεράντου χώρας του· ἄλλως τε καὶ ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων λογίζεται μικροῦ λόγου ἄξιος, διότι συνείθισαν νὰ θεωρῶσιν αὐτοὺς οἱ ἐν Ἀμερικῇ ὡς ἄλλα ἐμπορεύματα εἰσαγόμενα κατ' ἔτος ἔξωθεν, καὶ εἰσαγόμενα ἔτοιμα ὡς τὰ μεταξωτὰ καὶ αἱ εἴσομαι. Παιδιά ἀναλόγως βλέπεις ὀλίγα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἔτιον νὰ εἰπωμεν ὅτι τὰ ἐν Εὐρώπῃ βλαστάνοντα συγκομίζει ἡ Ἀμερικὴ ἀνδρῶν

Θέντα, και συγκομίζει απλήστως, διότι ο φειδόμενος μὲν τοῦ χρόνου, καταφλεγόμενος δὲ ὑπὸ ἐπιθυμιῶν ἀπολαύσεων λαὸς αὐτῆς, ἔχει ἀνάγκη βωμολέων βραχιόνων ἕνα καλλιεργήσῃ τὴν γῆν καὶ ἀνεγείρωσι πόλεις, αἵτινες ἀναφύονται καθ' ἑκάστην μεταξὺ τῶν θαλάσσης ὡς ἐκ θαύματος. Διὰ τοῦτο ἡ δραστηριότης, οἱ ἀγῶνες, ἡ περὶ τὴν ἐργασίαν ἀκάθαρτος μανία εἶναι ἀκατανόητοι. Τὴν ὥραν καθ' ἣν γράφω αἱ Ὁμόσπονδοι Πολιτεῖαι ἔχουσι 36,000 χιλιομέτρων σιδηροδρόμους, δι' ὧν, μετασκευαζόμενων εἰς σιδηρὰν στεφάνην, περιζωννύεται ὁλόκληρος ἡ γῆ ἢ δὲ Ἀγγλία, ἡ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐπικράτειαν τῆς Εὐρώπης διασχιζομένη ὑπὸ σιδηροδρόμων, ἔχει 20,000 μόνον. Ἔνεκα δὲ τῆς περὶ τὴν συγκοινωνίαν εὐκολίας, ταχύτητος καὶ εὐθηνίας αἱ ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἀναπτύσσονται ἀδιακόπως, αὐξάνουσι τὸν πληθυσμὸν καὶ γιγαντιαίως βήμασι προβαίνουν πρὸς ἀπίστευτον ὕλικὴν εὐδαιμονίαν. Μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ὁ ἀτμὸς καὶ αἱ μηχαναὶ συντελοῦσιν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἰς τὴν ταχέειαν ἀποκατάστασιν τοῦ φιλοπόνου αὐτῶν λαοῦ.

Οἱ γεωργοὶ, οἵτινες πάντες καὶ ἀναγινώσκουσι, καὶ γράφουσι, καὶ τακτικῶς λαμβάνουσι καθ' ἡμέραν τὴν ἐφημερίδα εἰς τὴν ἐγράφησαν συνδρομηταί, βαδίζουσι πρὸς τὴν πρόοδον ὅπως καὶ τῶν πόλεων οἱ βιομηχανοὶ. Ἡ καλλιέργεια γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τοῦ ἀτμοῦ, καὶ διὰ μηχανῶν 40, 50 καὶ 60 ἵππων ἀροτριῶσι, σπείρουσι, θερίζουσι καὶ λιμνίζουσι.

Ἐνὶ λόγῳ τῶν μηχανῶν γίνεται χρῆσις χάριν παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ ταχύνη τοὺς συνοικισμοὺς καὶ ν' αὐξήσῃ τὴν ὕλικὴν εὐδαιμονίαν. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἐφεύρον τὸν ὀρυκτῆρα.

Ὁ ὀρυκτῆρ εἶναι κινήτη μηχανή, δι' ἧς ἀνασκάπτεται ἡ σκληρὰ γῆ σχηματίζεται δὲ ἐκ γερانوῦ στρεφόμενου κατὰ τὸ ἡμισυ περὶ ἑαυτὸν, ἀπὸ τῆς ἀκρας τοῦ ὀποίου κρέμαται ἄλλοις ἀνυψοῦσα καὶ καταβιβάζουσα scoop, ἥτοι κάδον ἐδοντωτὸν, ὅστις κόπτει τὴν γῆν ὀπισθεν δὲ τοῦ γερانوῦ κείμενος ὁ λέβης τοῦ ἀτμοῦ διευθύνει τὴν μηχανήν. Ἐντὸς λεπτοῦ τῆς ὥρας, καὶ ὀλιγώτερον, διὰ τοῦ ὀρυκτῆρος γερμίζεται ὁλόκληρος ἄμαξα μὲ χῶμα.

Ἡ μηχανὴ αὕτη, πάγκοινος καθ' ἅπασαν τὴν Ἀμερικὴν, ἐγένετο δεκτὴ καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ τὴν Ρωσίαν, καὶ τὴν Γαλίαν κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν σιδηροδρόμων. Καὶ ἐν ἡ γῆ δὲν εἶναι πολλὰ τραχεῖα, ἡ ἐργασία τοῦ ὀρυκτῆρος ἀναπληροῖ τὴν ἐργασίαν ἐνενηνκοντα ἀνδρῶν.

Διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐκ λίθου ἢ κεράμων οἰκιῶν μεταχειρίζονται περιεργωτάτην μηχανήν πρὸς λιθοτομίαν, κατασκευὴν ἐπιστυλίων, σχεδιογραφίαν κοσμημάτων καὶ καθεξῆς, ἥτις κινουμένη ὑπὸ ἀτ-

μοῦ ἐργάζεται διὰ μιᾶς μετὰ πολλῶν ἐργαλείων κοπτικῶν, ζεστικῶν, γλυπτικῶν, στρογγυλιστικῶν καὶ ἄλλων.

Εἰ δὲ ἡ οἰκία εἶναι ξυλίνη, ὑπάρχει μηχανή, δι' ἧς μεταφερομένη ἀπὸ τοῦτο εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καθίσταται ἐπὶ νέων θεμελίων. Εἶδον ἐγὼ αὐτὸς τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς Νεοβράιτον οἰκίαν οὕτω πως μετακομισθεῖσαν καὶ θεμελιωθεῖσαν ἐντὸς μιᾶς μόνον ἡμέρας. Καὶ ἐνῶ τὴν προτεραίαν ἔκειτο παρὰ τοὺς πρόποδας βουνοῦ, τὴν ἐπιούσαν ἀνυψοῦτο εἰς τὴν ὑψηλοτέρην αὐτοῦ κορυφῆν.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐκ Νεοβοράκου τολμηροὶ τινες κλέπται, τοιαύτην μετεχειρισθέντες μηχανήν, ἐκλεψάν οἰκίαν ἐπισκευαζομένην ἢ δὲ ἀστυνομία εἰδοποιήθεισα παρὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου ὅτι δὲν εὗρισκε πλέον αὐτήν, ἀνεκάλυψε μὲν τοὺς κλέπτας, οὐχὶ ὁμως καὶ τὸ κλαπὲν, διότι κατασρέψαντες ἤδη αὐτὸ τὸ εἶχον πωλήσει λιανικῶς.

Τὸ γεγονός τοῦτο, ἀληθέστατον καὶ διὰ πασῶν τῶν ἐφημερίδων τοῦ Νεοβοράκου διασπασιθὲν, ἐξελέγχει τὸ εὐτελὲς τῶν ἡμετέρων λωποδητῶν, οἵτινες περιορίζονται εἰς ὑπεξαίρεσιν μανδυλίων καὶ ταμβακοθηκῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν Ἀμερικῇ δημοσιεύονται ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μέρος τῆς οἰκουμένης πλείονες ἐφημερίδες, ἐφευρέθησαν καὶ τελειόταται μηχαναὶ ἐκτυπώσεως. Ἡ New-York Herald, ἐφημερίς ἴση πρὸς μεγάλην σινδόνα, ἔχει τὴν ἰσχυροτάτην ἴσως τοῦ κόσμου μηχανήν, ἥτις κυλινδροειδῆς οὖσα ἐκτυποῖ συγχρόνως καὶ τὰς δύο ὑπερμεγέθεις σελίδας, κόπτει τὰ φύλλα καὶ ῥίπτει αὐτὰ ἔτοιμα εἰς δίπλωσιν καὶ ὁμως εἶναι ἀπλουστάτη τριακῶσις ἀντίτυπα ἐκτυποῦνται καθ' ἑκάστον λεπτόν, ἥτοι 18000 τὴν ὥραν. Ἄρχεται δὲ ἡ ἐκτύπωσις τὴν πέμπτην τῆς πρωίας, καὶ λήγει τὴν ἐνάτην ἢ δεκάτην ὥραν τῆς νυκτός.

Δύο ὥρας μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἀφίξιν τῶν ἀτμοπλοίων, αἱ κυριώτεραι ἐφημερίδες τοῦ Νεοβοράκου πωλοῦσι κατὰ μυριάδας καθ' ὁδὸν τρισμύρια παραρτήματα, διαλαμβάνοντα τὰς σπουδαιότερας τῶν εἰδήσεων ἐντὸς ἄρα δύο ὥρων ἀνεγνώσθησαν, ἐστοιχειοθετήθησαν καὶ ἐτυπώθησαν κατὰ χιλιάδας αἱ εἰδήσεις αὐταί.

Εἶπομεν ἤδη ὅτι τὸ κορυφαῖον τῶν ἀξιομάτων τῶν Ἀμερικανῶν εἶναι τοῦτο «time is money», ἥτοι ὁ χρόνος εἶναι ἀργύριον. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι πρὸς ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τοῦ ἀξιώματος τούτου, οὐ μόνον φέρουσι πάντες ὠρολόγιον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ δωμάτια αὐτῶν ἔχουσι τοιαῦτα ἔπειδὴ δὲ ἔπρεπε νὰ ὦσι καὶ εὐωνα, ὁ ἐφευρετικὸς νοῦς τῶν Ἀμερικανῶν ἐπενόησε μηχανὰς κατασκευαζούσας ξύλινα ὠρολόγια, δεικνύοντα ἀκριβῶς τὴν ὥραν, ἕτινα πωλοῦνται πρὸς τρεῖς περίπου δραχμάς.

Ἰπάρχουσι δὲ καὶ μηχαναὶ δι' ὧν κατασκευάζονται σανδάλια. Ἡ Τροία πωράγει τέσσαρας χιλιάδας ζευγῶν καθ' ἑκάστην.

Γνωσταὶ ἐγένοντο ἤδη καὶ παρ' ἡμῖν αἱ ῥαπτικαὶ μηχαναὶ ἐφευρέθησαν δὲ καὶ κοπτικαὶ, κόπτουσαι διὰ μιᾶς δωδεκάδα ἐνδυμάτων.

Αἱ ἐπωφελεῖς ἐφευρέσεις, αἵτινες πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀμερικὴν φέρουσι ταχέως εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀξιολόγων περιουσιῶν, ἐρεθίζουσι τὴν ἀνάως ἐργαζομένην φαντασίαν τῶν κατοικῶν αὐτῆς. Διὰ ταῦτα ἢ ἀμιλλα τίς νὰ ἐφεύρῃ, ἢ τίς νὰ τελειοποιήσῃ τὸ ἐφευρεθὲν, εἶναι μεγίστη. Ἐχουσι δὲ τὸ ἐλεύθερον εἰς ὅποιονδήποτε δρόμον καὶ ἂν κατοικῶσι, νὰ ἐπιδίδωνται ἀκαλύτως εἰς πᾶν εἶδος ἐφευρέσεως. Γάλλος τις, παραδείγματος χάριν, κατοικῶν εἰς τὴν τρίτην ὄροφην οἰκίας τινὸς τοῦ Howard street, κατεγίνετο εἰς ἐφεύρεσιν κανονίου τριακοντάκις ἐκπυροσσοῦντος ἀνά πᾶν λεπτόν. Ἐπραττε δὲ πάντα ἐντὸς τοῦ δωματίου του, σφρηλατῶν, ῥινίζων μέταλλα, περιονίζων, σχίζων ξύλα, κόπτων σίδηρα καὶ ὑποδεχόμενος φίλους.

Ὅτε δὲ μετὰ ἐπίπονον ἐργασίαν ὀκτῶ μηνῶν κατώρθωσεν ὅ,τι ἐπεθύμει, ἔστησε τὸ κανονίον του καὶ ὑπερήφανος διὰ τὴν ἐπίνοιαν, ἐκάννοβολεῖ τριακοντάκις τὸ λεπτόν. Καθ' ἑκάστην βολὴν ἡ οἰκία ὁλόκληρος ἐσείετο ἐκ θεμελίων, καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι, ἀνατιναζόμενοι εἰς τὰ θρανία καὶ τὰς κλίνας αὐτῶν, ἔτρεμον ἄλλ' ἐπὶ τέλους συνείθισαν, καὶ ὁ καλὸς σου Γάλλος ἐξηκολούθει γυμναζόμενος. Ἐὼν συγκατοικῶν τις ὁμως βλέπων ὅτι οἱ ἐξῶθεν ἐρχόμενοι, ἀγνοοῦντες τὰ τῆς ἐφευρέσεως, ἐτρόμαζον, ἐχάραζε πρὸ τῆς θύρας κεφαλαίως γράμμασι τὰ ἐξῆς: «Ἐχετε τὸν νοῦν σας, διότι ἐδῶ κανονοβολοῦσι».

Καὶ ὁ υἱὸς δὲ τοῦ ἐφευρετοῦ, θαυμάζων τὴν ἐπίνοιαν τοῦ ἰδίου πατρὸς, κατεσκεύασεν ἕτερον κανονίον, ἀλλὰ μικρότερον, τὸ ὅποιον ἐξηρῆετο κρότους εὐθὺς μετὰ τοῦς τοῦ μεγίστου. Καὶ ὁμως οὐδεὶς παρεπονείτο.

Τὸ κανονίον αὐτὸ, ἐξετασθὲν ὑπὸ εἰδημόνων, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐντελέστατον ὄργανον καταστροφῆς. Δύο μόνον πυροβοληταὶ ἀρκοῦσιν εἰς τὴν διαχείρισίν του.

Εἰς τὰς σημαντικώτερας πόλεις τῆς Ἀμερικῆς, ὑπάρχουσιν ἔμποροι δυνάμειος, οἵτινες ἔχουσι οἰκίας πλήρεις ἀτμοῦ, τὸν ὅποιον πωλοῦσι πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκη. Οὗτοι ἐρχόμενοι εἰς τὰς ἀτμοφόρους οἰκίας στήνουσι τὴν μηχανὴν αὐτῶν, καὶ ἀγοράζουσιν ὅσην δύναμιν ἀτμοῦ θέλουσιν, ἐνὸς, δύο, τριῶν τεσσάρων ἢ καὶ πλείονων ἵππων.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἀπήνησα φίλον μου Ἀμερικανόν, ὅστις μοὶ ἐφάνη πολλὰ σκεπτικῶς.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησα.

— Ζητῶ, ἀπεκρίθη, παντοῦ μισὸν ἄλογον καὶ δὲν ἔμπορῶ νὰ εὕρω· τὰ μισὰ ἄλογα εἶναι σπάνια ἀπὸ τινος· οἱ πωλοῦντες αὐτὰ ἀρνοῦνται νὰ τὰ κόψωσι.

— Πῶς! ἀνεφώνησα ἀπορῶν καὶ μὴ ἐννοῶν τί ἔλεγες· ζητεῖς μισὸν ἄλογον;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη μὴ παρατηρήσας τὴν ἀπορίαν μου· ὁλόκληρον δὲν με χρειάζεται, ἀλλὰ μόνον μισόν. Μήπως γνωρίζεις κανένα ὁ ὅποιος νὰ πωλῆ;

— Ὅχι, εἶπον ἐτι πλέον ἀπορῶν. Καὶ διὰ τί τρώγεις ἄλογον, ἐνῶ τὸ βωδινὸν κρέας εἶναι καλλίτερον;

— Ναὶ μὲν τὸ βωδινὸν τὸ ἀγαπῶ, ἐπανέλαβε γελῶν, καὶ δὲν ἔχω δόλου ὄρεξιν διὰ ἄλογον ζητῶ δὲ ἀτμὸν ἔχοντα μισοῦ ἀλόγου δύναμιν.

Εἰς πάσας τὰς ἐμπορικὰς συνοικίας, αἱ οἰκίαι ἔχουσι καὶ τροχαλίαν ὅπως ἀναβιβάζωσι τὰ ἐξῶθεν φερόμενα εἰς πάντας τὰς ὀροφάς· διὰ τοῦτο βαστάζοι δὲν εὗρισκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀλλὰ μόνον ἀμαξήλαται μεταφέροντες τὰ ἐμπορεύματα.

Φωτογράφος τις κατοικῶν εἰς τὴν πέμπτην ὀροφῆν, ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ ἄκοπον τὴν ἄνοδον τῶν πελατῶν του, κατεσκεύασε μηχανήν, δι' ἧς, καθήμενος ἀναπαυτικῶς ἐπὶ θρανίου, ἀνασύρονται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ μετὰ τὴν φωτογράφησιν καταβιβάζονται πάλιν.

Τὸ θέρος εἰς τὰ ξενοδοχεῖα καὶ εἰς ἄλλα τινὰ δημόσια μέρη, μεγάλα μωιαστήρια, κινούμενα ὑπ' ἀοράτων μηχανῶν, δροσίζουσι τοὺς παρακαθημένους.

Τὰ ἐνδύματα πλύνονται καὶ σιδηρῶνται διὰ μηχανῶν ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος· τὰ δὲ λιπώματα, ὅσα μέχρι τοῦδε ἐβρίπτοντο ὑπὸ τῶν μαγειρῶν ὡς ἀχρηστα, μεταβάλλονται σήμερον διὰ μηχανῆς εἰς ἀξιόλογον γάζ. Οἱ ἄμβωνες τῶν ἐκκλησιῶν, καίμενοι εἰς τινὰ γωνίαν, μεταφέρονται εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἀναβάς θὰ ὀμιλήσῃ ὁ ἱερεὺς, ἐπὶ σιδηροδρόμου μεταφερόμενοι δὲ τοσοῦτω τρίζουσιν, ὥστε οἱ τριγμοὶ παταγοῦσιν ὡς κερανοὶ.

Ἰατρός τις ἄμα δὲ καὶ μηχανικὸς ὁ Alpeus Myers, ἐφεύρε δίκτυον πρὸς θεραπείαν τῆς ταινίας, οὗ τινος ἰδοῦ ἡ περιγραφή.

Τὸ δίκτυον πλέκεται χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, κατὰ τοὺς τρόπους τοῦ πάσχοντος καὶ τὸν βαθμὸν τῆς πολυτελείας τὴν ὁποίαν θέλει νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὴν θεραπείαν του· ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει ἐλικοειδὲς ἐλατήριον, ἐπὶ τοῦ ὀποίου στηρίζεται περὶ ὀξυτάτους ἔχουσα τοὺς ὀδόντας, οἵτινες καὶ αὐτοὶ στηρίζονται ἐπὶ βελόνης. Ἀφοῦ δὲ προστεθῆ τεμάχιον τυροῦ, τὸν ὅποιον ὑπεραγαπᾷ ἡ ταινία, κλείεται ἡ μηχανή. Σημειωτέον ὅτι ὁ πάσχων πρέ-

πει να νηστεύση αὐστηρότατα πολλὰς ἡμέρας. Καὶ ὅταν ἐννοήσῃ ὁ ἰατρός ὅτι ἡ ταινία, μὴ ἔχουσα πλέον πῶς νὰ τραφῇ, λιμώττει, εἰσάγει ἐπιτηδείως τὸ δίκτυον εἰς τὸν λάρυγγα τοῦ πάσχοντος, οὗτινος τὸ στόμα μένει ἀδιακόπως ἀνοικτὸν, τῇ βοήθειᾳ φελ-λου θιθεμένου μεταξὺ τῶν ἄνω καὶ κάτω ὀδόντων. Ὁ ἰατρός, κρατῶν μετὰ προσοχῆς τὴν κλωστὴν ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται τὸ δίκτυον, ἀνέλκει αὐτὴν ἄνω ὡς ἡ ταινία, ἀνερχομένη εἰς τὸν λάρυγγα ἵνα φάγῃ, δαγκάσῃ τὸ δόλωμα.

Ὁ ἐρευρέτης ἀξιοῖ ὅτι ὑπάρχουσι ταινίαι διαστάζουσαι νὰ δαγκάσωσι τὸν τυρὸν, ὅτε ὁ πάσχων ἀναγκάζεται νὰ μείνῃ καὶ ἐξ, καὶ δέκα, ἐνίοτε δὲ καὶ πλείονας ὥρας μετὰ τὸ στόμα ἀνοικτὸν. Δὲν πρέπει ὅμως, λέγει, ν' ἀποθαρρύνεται.

Καὶ τῶντι οἱ ἐπιτήδειοι οὗτος ἰατρός ἀνασύρει πάντοτε τὸ θυμᾶ του διὰ τῆς περιέργου αὐτῆς ὀρμιαίας.

Ἐπι πλέον περιέργων θεωρῶν τὴν ἀτμοκίνητον μηχανὴν δι' ἧς σφάζονται οἱ χοῖροι, θέλω ὁμιλήσει περὶ αὐτῆς μετὰ τινος λεπτομερείας.

Τὸ σφαγεῖον σύγκειται ἐκ τεσσάρων μεγάλων κτιρίων, συγκοινωνούντων διὰ κρεμαστῶν γεφυρῶν, οὐ μακρὰν τοῦ ὁποίου συνέρχονται ἀναρίθμητα ποίμνια χοίρων, εἰς πολλοὺς κυρίους ἀνήκοντα, ἅτινα ὡς εὐρὺ πεδῖον σταχῶν ἔτοιμον πρὸς θερισμὸν, περιμένουσι τὴν ἰδίαν κατατομίαν.

Δοθέντος σημείου ὑπὸ τοῦ πρώτου μηχανικοῦ, παρμερίζεται τὸ κιγκλίδωμα τὸ συγκοινωνοῦν μετὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ πρώτου μέρους τῆς μηχανῆς, τὸ ὁποῖον ἰδίως καλεῖται σφαγεῖον, καὶ εὐθὺς ἄρχεται ἡ θανατηφόρος ἐργασία. Οἱ χοῖροι, παρατεταγμένοι κατὰ στοιχόν, βλέποντες ἀνοικτὴν τὴν περιοχὴν ὀρμῶσι πρὸς τὴν ἐξοδὸν· ἀλλ' ἐπειδὴ στενῆς οὐσῆς ἀναγκάζονται ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ὀρμὴν, τερατώδεις μάχαιραι κινούμεναι ὑπὸ ἀτμοῦ καταπίπτουσι εἰς τοὺς λαίμους των καὶ σφάζουσιν αὐτοὺς ἔμπρῳν ἢ παρῆλθον δευτερόλεπτον, ἐνῶ ἀγκιστρα, ἀρπάζοντα τοὺς ὀπισθίους πόδας, ἀνυψοῦσι τὰ θύματα μετὰ ὀρμῆν, καὶ μεταβιβάζουσιν εἰς ἀεικίνητον μοχλὸν, ὃς τις βυθίζει αὐτὰ εἰς βάρανον πυριφλεγῶς ἀτμοῦ. Μετὰ μικρὸν οἱ χοῖροι ἀναφαίνονται, καὶ νῆα ἀγκιστρα ἀρπάζοντα αὐτοὺς μεταφέρουσιν εἰς κυλινδροειδῆς μωδιτήριον, τὸ ὁποῖον, ἔχον ἀντικειμένης περὶ ἑκὺτὸ δυνατὰς ψήκτρας, ἀρπάζει τὸ ζῶον, καὶ ἐν τῷ δικαστήματι δέκα ἢ δεκαπέντε περιστροφῶν γινομένων ἐντὸς ἡμίσεως λεπτοῦ, μαδᾷ αὐτὸ καὶ τὸ καυστὴν κατάλευκον ὡς νῆαν ὄρνιθα. Τότε ἄλλα ἀγκιστρα ἀρπάζουσι καὶ δι' ἀποτόμου κινήσεως μεταφέρουσιν αὐτὸ εἰς τι τετράγωνον, ὅπου σχίζεται ἀπὸ τῆς οὐρᾶς μέχρι τῆς κεφαλῆς. Ἐνταῦθα ἐφαγᾶται ἐκλέγοντες τὰ καλὰ μέρη, ῥίπτουσι τὰ λοιπὰ εἰς μέγα ῥεῖθρον, τὸ ὁποῖον χύνεται εἰς τὸν

ὄϊον. Δι' ἄλλης δὲ τινος μηχανῆς κόπτονται κατ' ἐξῆς συμμετρίαν εἰς διάφορα τεμάχια, τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἀλατίζονται καὶ κρεμώνται ἵνα καπνισθῶσι, τὰ δὲ ἐμβαπτόμενα εἰς ἄλμην ἀποτίθενται εἰς πίθους.

Ταῦτα δὲ πάντα ἐκτελοῦνται μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε δυσκολεύεται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὰς πολυπλόκους μετακινήσεις τῶν μηχανῶν. Χοῖροι χοίρους καὶ γουλλισμοὶ γουλλισμοὺς διαδέχονται ἀκαταπαύστως, καὶ οὖν πλήθη, ὡς μυροβόλοι στέφανοι, κρέμονται ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν σου.

Τὸ περίεργον αὐτὸ κατὰστημα ἐπισκέπτονται πάντες οἱ ξένοι· εἰ δὲ ποτε τύχῃ ἀργῶν, οἱ καταστηματαρχαί, ἰδιαζόντως εὐγενεῖς, σφάζουσιν ἐπίτηδες δεκάδας τινὰς χοίρων πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ξένων.

Γνωστὸν ὅτι καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης οἱ σοφοὶ καταγίνονται μετὰ συντόνου ἐπιμελείας εἰς ἀνακάλυψιν τῶν δυνάμεων ὅσας ἐμπεριέχει ὁ ἤλεκτρισμός· διότι πάντες ἐννοοῦσιν ὅτι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο αὐταὶ θέλουσι συντελέσει εἰς τὴν πρόοδον τῆς βιομηχανίας, καὶ θέλουσιν ἀναπληρώσει ἐπιωφελέστερον τὸν ἀτμόν. Τοιαύτην τινὰ μικρὰν μηχανὴν ἤλεκτρομαγνητικὴν εἶδον ἐν Νεοεβοράκῳ, κινούσαν πιεστήρια τύπου μετὰ μεγίστης εὐκολίας καὶ ταχύτητος.

Δὲν νομίζω ἀναξίαν τῆς προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου καὶ ἑτέρων τινὰ καινοφανῆ μηχανὴν, τὴν ὁποῖαν ἐφευρὸν οἱ Ἀμερικανοὶ φειδόμενοι πάντοτε τοῦ χρόνου· ἰδοὺ δὲ αὐτὴ. Κατασκευάζουσι κλίνας, αἵτινες ἐξυπνίζουσιν, ὡς ἄλλα ἐξυπνητήρια ὠρολόγια, τοὺς κοιμωμένους εἰς τὴν παρὰ τούτων ὀρισθεῖσαν ὥραν. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἡ κλίνη, χορδοθεῖσα προηγουμένως, συγκροτεῖ μουσικὴν συμφωνίαν ὠτοκόπον τε καὶ ὅσον ἐνδέχεται δυσάρεστον. Καὶ ἐὰν ἡ ἀρμονία αὕτη ἀντὶ νὰ ἐξυπνίσῃ ναυοῦρίζει τὸν κοιμωμένον, ἐπέρχεται δευτέρα συμφωνία, σπασμοδικωτέρη τῆς πρώτης· ἐὰν δὲ καὶ ταύτης μελωδουσίας δὲ ἐπὶ τῆς κλίνης εἴτε ἐξ ὀκνηρίας εἴτε ἐξ ἀνάγκης ἀναπαύσεως δὲν ἐγείρεται, τινάσσεται ἐν μέσῳ τοῦ κραθῆδου ἰσχυρὸν ἐλατήριο, τὸ ὁποῖον ἐκσφενδονίζει φαρδὺν πλατὺν τὸν καλὸν σου ὑπνηλὸν εἰς τὸ πάτωμα.

Τῆς μηχανῆς αὐτῆς ἀστεῖόν τι κατόρθωμα διηγήθη ποτὲ ἡ ἐφημερίς Uncle Sano, τὸ ἐξῆς·

Ὁ Κ. W. D. S. ἦλθεν εἰς γάμον μετ' ἀξιεράστου νέας δεκαεπταετοῦς, θυγατρὸς πλουσίου ἐμπόρου, τελεσθέντα εἰς τὴν πατρικὴν αὐτῆς οἰκίαν. Ὁ γάμος ἐγένετο λαμπρὸς, καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ κεκλημένοι. Μετὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον, ἀφοῦ ἀνεχώρησαν πάντες καὶ ἐθεσθίσαν τὰ φῶτα, οἱ δὲ κεκοπιακότες νεόνυμφοι ἀνεπαύθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, αἴφνης, κατὰ τὴν γλυκυτέραν ὥραν τοῦ ὕπνου, ἀκούουσι τρομερὸν τριγμὸν συνταράττοντα

τὴν κλίνην των. Καὶ εὐθὺς ἀνυψωθέντες ὑπὸ ἀοράτου δυνάμεως ἐξηκοντίστησαν ὡς πυροβόλου σφαιραὶ μετὰ τὰ στρώματα καὶ τὰς σινδόνας εἰς τὸ μέσον τοῦ κοιτῶνος.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν νομίσαντες ὅτι συνέβη σεισμός, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀνατρέπουσι πόλεις καὶ χῆρας, ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους σφιγκτὰ καὶ ἐπερίμενον τὸν θάνατον. Ὁ ταλαίπωρος μάλιστα γαμβρός, ἔλεων τὴν ὀδυρομένην σύζυγόν του, ἠγωνίζετο παντὶ σθένει νὰ περηγορήσῃ αὐτὴν· ὅτε ὅμως ἐπέστησαν ἔτι μόνον τὴν κλίνην διέσεισεν ὁ σεισμός, ἠπύρουσαν εἰς τί ν' ἀποδώσωσι τὸ πρῆγμα. Ἄλλ' ἰδοὺ τί ἀνίχνευσαν τὸ πρῶτον.

Ἡ νυμφικὴ ἐκείνη παστάς ἦτο ἐξυπνητήριος· καὶ ἐπειδὴ ἦτο ὠραιοτάτη, προσδιωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς διὰ τοὺς νεονύμφους. Ἄλλ' ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν του, ὁ μικρὸς Tom, ζωηρὸς καὶ πονηρολογημένος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξαφνίσῃ αὐτοὺς κατὰ τὴν γλυκυτέραν ὥραν τοῦ ὕπνου, ἐχόρδισε κρυφίως τὴν μηχανὴν, ἥτις τοσοῦτον ἀνηλεῶς κατετάραξε τοὺς νεονύμφους.

Ἄλλ' ἰδοὺ ἄλλη τις μηχανὴ, ἀξία τοῦ Μῆσμερ καὶ τοῦ Καλιόστρου, μηχανὴ προκαλοῦσα εἰς ὀμιλίαν καὶ αὐτοὺς τοὺς νεκρούς. Μέχρι τοῦδε τὰ πνεύματα ἀπεκρίνοντο βραδέως διὰ τῆς τραπέζης εἰς τὰς ἐρωτήσεις, κτυποῦντα ἐν πρὸς ἐν τὰ στοιχεῖα ἢ βραδύτης δὲ αὐτὴ ἀπῆλπιζε τοὺς μὴ ἀγαπῶντας νὰ σπαταλῶσι τὸν χρόνον Ἀμερικανούς· ἀλλ' ὁ ἐκ Φιλαδελφείας ἰατρός Hare κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὰ πνεύματα, καὶ νὰ κατορθώσῃ αὐτὰ νὰ λαλῶσιν, εἰ μὴ ὅπως οἱ ἄνθρωποι, τοῦλάχιστον μετ' ὀλιγωτέραν ἀργοπορίαν ἐφευρῶν ἐπὶ τούτου μηχανῆν, τὴν κληθεῖσαν πνευματοσκοπίον. Τὴν μηχανὴν αὐτὴν συγκροτοῦσιν ἐξ διακριτὰ μέρη, μὴ ἐνεργοῦντα ὅμως κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ ἑαυτοῦ· ἀντὶ λοιπὸν νὰ περιμένῃ, ὅπως ἔως τοῦδε, ὁ συμβουλευόμενος τὴν κατὰ στοιχεῖον ἀπάντησιν τοῦ πνεύματος, ῥίπτει τοὺς ὀφθαλμούς εἰς πλάκα, ἐπὶ τῆς ὁποίας φαίνονται κεκαραγμένα τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἅτινα οἰκοθεν συνερχόμενα σχηματίζουσι συλλαβὰς, κατὰ τὴν ἔμνευσιν τοῦ πνεύματος. Ῥητέον δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ Κ. Hare, χημικὸς ὀνομαστός καὶ φήμην ἔχων ἀνδρὸς ἐντιμοτάτου, συγκοινωνεῖ εὐκολώτατα διὰ μέσου τοῦ πνευματοσκοπίου μετὰ τῶν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ ψυχῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνδιελέχθη ἐπὶ μακρὸν μετὰ τοῦ Καίσαρος, ὅστις εἶπεν αὐτῷ παράδοξα καὶ θαυμάσια, μετὰ τῆς ὥρας Κλεοπάτρας, ἥτις ἐδείχθη πρὸς αὐτὸν εἰς ἄκρον ἀξιεράστος, καὶ μετὰ τοῦ Οὐασιγκτῶνος, προθύμως ἐπιδοκιμάσαντος τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ πνευματοσκοπίου.

Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὸς ὁ μετὰ

τῶν πνευμάτων διάλογος, ὁ Κ. Hare προστρέχει καὶ εἰς τὰς τραπέζας, τὰς ὁποίας ἀγαπᾷ μὲν καὶ τιμᾷ ἰδιαζόντως, ἀλλὰ μετὰ τὸ πνευματοσκοπίον.

«Τί προτιμότερον, ἀναφωνεῖ, ἀλλὰ καὶ τί ἀσπαστότερον τῆς τραπέζης ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; ἡ τράπεζα εἶναι ἀδιαχώριστος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἐπὶ τῆς τραπέζης διαπραγματεύομεθα πᾶσαν ὑπόθεσιν· ἀγοραὶ, πωλήσεις, συμβόλαια, ἐπιστολαί, πάντα γράφονται ἐπὶ τραπέζης. Ἡ τράπεζα, κύριοι, κατέχει τὸν πρῶτον τόπον εἰς τὸν περιώνυμον πίνακα τοῦ Trumbull, τὸν ἐξεικονίζοντα τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας· ἡ τράπεζα συγκαλεῖ ἡμᾶς τρίς τῆς ἡμέρας περὶ αὐτὴν, καὶ ὅταν ἔτι δὲν πεινώμεν, δὲν ἀπομακρυνόμεθα, ἀλλ' ἀποχωροῦντες ὀλίγον ἐπιδιδομένα εἰς τὴν γλυκύτητα τῆς συνομιλίας πλησίον τῆς. Κακῶς ἀξιοῦσι πολλοὶ ὅτι ἡ θερμάστρα εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ οἰκιακοῦ βίου, διότι πολλάκις ἐγκαταλείπομεν αὐτὴν, ἐνῶ τὴν τράπεζαν ποτέ!»

Καὶ παρῆλθε μὲν ἡ ἀκμὴ τῶν λαλούντων πνευμάτων εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἔχουσιν ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ καυχῶνται ὅτι ὑπῆρξε χρόνος καθ' ὃν ἀπέκτησαν μεγίστην φήμην. Καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Βουλαῖς ἐγένετο λόγος περὶ αὐτῶν, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Οὐασιγκτωνίᾳ Γερουσίας, ἅτινα παραθέτομεν κατὰ λέξιν ἐν παρεκβάσει χάριν τοῦ ἀναγνώστου.

«Κ. Shields. Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ υποβάλω εἰς τὴν Γερουσίαν ἀναφορὰν φέρουσαν δεκαπέντε χιλιάδας ὑπογραφῶν, περὶ παραδόξου ἄμα δὲ καὶ καινοφανοῦς ὑποθέσεως.

«Οἱ ἀναφερόμενοι ἀξιοῦσιν ὅτι φυσικὰ τινα καὶ ἠθικὰ φαινόμενα ὄλως μυστηριώδους φύσεως, ἐλκύουσι τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου ἐνταῦθα τε καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ μερικὴ ἀνάλυσις τῶν φαινομένων αὐτῶν, ἀνακαλύπτει τὴν ὑπαρξίν κεκρυμμένης τινὸς δυνάμεως, φανερούμενης διὰ τῆς ἀνυψώσεως, τῆς ἀναρτήσεως, τῆς παρεισαγωγῆς, ἐνὶ λόγῳ τῆς κινήσεως τὴν ὁποῖαν μεταδίδει εἰς τινα σώματα ἐναντίον τῶν φυσικῶν νόμων.

«Ἐπειτα ἡ δύναμις αὕτη διαδηλοῦται διὰ λάμψεων αἴφνης διαδομένων εἰς μέρη, ὅπου οὐδεμίαν χημικὴν ἐνέργειαν, οὐδεμίαν φωσφορικὴν ἰδιότητα εἶναι δυνατὸν ν' ἀναπτύχῃ, καὶ διὰ μυστηριωδῶν ἤχων παραπλησίον, νῦν μὲν πρὸς κτύπους γινομένους ὑπ' ἀοράτων πνευμάτων, νῦν δὲ πρὸς ψιθυρισμὸν ἀνέμων καὶ βροντῆν κεραυνοῦ. Ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνθρώπων φωναὶ ἢ καὶ ἀλλοκότου μουσικῆς ἤχου ἀκούονται. Τέλος πάντων ἡ δύναμις αὕτη διαδηλοῦται καὶ διὰ θαυμασίων θεραπειῶν.

«Οἱ ἀναφερόμενοι δὲν συμφωνοῦσι περὶ τῆς αἰτίας τῶν φαινομένων τούτων. Οἱ μὲν ἀνάγουσιν αὐτὴν εἰς τὴν νοητικὴν δυνάμιν τῶν ἀπὸ τοῦ σαρκικοῦ

ἐνδύματος ἀπαλλχθεισῶν ψυχῶν, οἱ δὲ ἀξιοῦσιν ὅτι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῶσι κατὰ τρόπον λογικῶν καὶ εὐχάριστων. Πάντες ὅμως συνομολογοῦσι τὴν ἀλήθειαν τῶν φαινομένων, καὶ ζητοῦσι νὰ συστηθῇ ἐπιτροπὴ ὅπως ἐρευνήσῃ τὸ πρᾶγμα ἐπιστημονικῶς καὶ μετ' ἐπιστάσις.»

Μετὰ τὴν ὁμιλίαν ταύτην ὁ Weller ἠρώτησε τί πρέπει ν' ἀποφασισθῇ περὶ τῆς αἰτήσεως.

«K. Petler. Πρέπει νὰ σταλῇ εἰς τὰς τρεῖς χιλιάδας τῶν ὑπουργῶν. (Γέλως.)»

«K. Weller. Προτείνω νὰ σταλῇ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τμήμα. Πιθανὸν νὰ παρουσιασθῇ ἀφορρὴ ὅπως λάβωμεν ἐξωτερικὰς σχέσεις μετὰ πνεύματα. Ἀνάγκη ἄρα τὸ τμήμα αὐτὸ, οὐτινος καὶ ἐγὼ εἶμι μέλος, νὰ γνωμοδοτήσῃ ἂν οἱ Ἀμερικανοὶ πολῖται στερῶνται τὰ δικαιώματα αὐτῶν μεταβαίνοντες εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. (Γέλως.)»

«K. Shields. Τὸ κατ' ἐμὲ συμφωνῶ, φθάνει μόνον ὁ πρόεδρος τοῦ τμήματος νὰ αἰσθάνεται ἀρκετὴν δύναμιν ὥστε νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τόσον σπουδαῖον θέμα. Ἴσως ἦτο προτιμότερον νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν ταχυδρομικῶν ὁδῶν τμήμα, διότι ἐνδέχεται νὰ γίνῃ ἀνάγκη συστάσεως τηλεγράφου μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. (Γενικὸς καὶ πολὺς γέλως)»

Καταλήγω τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀναμνησκῶν γεγονόσ, ἐνδιαφέρον ἰδίως τὴν ἱστορίαν τῶν ναυτικῶν ἀτμομηχανῶν, τὸ ὁποῖον πορίζομαι ἐκ περιεργοτάτου καὶ σπανιωτάτου βιβλίου, γραφέντος μὲν ὑπὸ τοῦ K. Brissot, τυπωθέντος δὲ ἐν Νεοεβοράκῳ τὸ 1792 ἔτος. Ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι τὸ 1788 ἔτος ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ Δελαουάρα πολυδάπανοι δοκιμαὶ ἀτμοπλοίων ὑπὸ τοῦ ἐφευρέτου K. Fitch, ἐνῶ, διαφιλονεικῶν τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην ὁ K. Rumsey, παρεσκεύαζε πλοῖον ὅπως διαπλεύσῃ τὸν Ωκεανὸν ἐντὸς ἡμερῶν δεκαπέντε. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἐπίστευον εἰς ἐφεύρεσιν, ἥτις ἐμελλε νὰ ἐπενεργήσῃ τοσοῦτον εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἡ ἀδιαφορία αὐτὴ ἀπεθάρρυνε τοὺς ἐφευρέτας. Ὁ Fulton, ὅστις εἰκοσάτης ὢν τότε θὰ ἐγνώρισε τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Fitch, ἐπεδόθη εἰς δοκιμὴν τὸ 1802 ἐν Παρισίοις, καὶ τὸ 1807 καθεῖλκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἀτμόπλοιο εἰς τὰ ὕδατα· ἀλλὰ, ἐκὰτον ἔτη προτοῦ, ὁ Γάλλος ἱατρὸς Διον. Papin εἶχε κινήσει πλοῖον διὰ τοῦ ἀτμοῦ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Φούλδα ἐν Κασέλ.

Ἀλλὰ μὴ λησμονώμεν ὅτι ποτὲ σχεδὸν οἱ πρῶτοι ἐφευρέται δὲν συγκομίζουσι τοὺς καρποὺς τῶν ἰδίων ἀνακαλύψεων. Ὁ Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ὅμως ἄλλου ὄνομα ἐδόθη αὐτῇ· ὁ Papin, ὁ Fitch, ὁ Rumsey ἀνεκάλυψαν τὰ ἀτμόπλοια, καὶ ἔτι ὁ μὲν Fulton ἀπήλασε τῆς δόξης τῆς ἀνα-

καλύψεως, ἄλλοι δὲ πορίζονται τὰ ἐξ αὐτῆς ἀνακαλύψαστα ὠφελήματα.

Τοιαῦτα δυστυχῶς τὰ τοῦ μωροῦ τούτου κόσμου, ὅπου τὰ πάντα βαίνουσιν ἄνω ποταμῶν, ὅπου ἡ τύχη, κλεισμένους ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς, διασκορπίζει ἀδιακρίτως τὰς χάριτας αὐτῆς μεταξὺ ἠθικῆς κακοφωνίας, ἥτις θὰ ἐτάραττεν ἐξ ἀπελπισίας τὰς φρένας τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν δὲν ἐκίνηε αὐτοὺς εἰς οἶκτον καὶ γέλωτα.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟΝ ΡΟΔΟΝ.

(Συνέχ. 18α φυλλάδ. 424.)

ΘΞΘ

Γ.

Τὴν συνομιλίαν τῶν δύο διέκοψε περὶ τὴν πρῶτην ὥραν ὁ ἀναγγέλλων τὸ γεῦμα κώδων. Καταβάντες δὲ εἰς τὸ ἐστιατώριον, εὔρον τὸν οἰκοδόμητον, εἰς ὃν ὁ Τεσιὲ παρουσίασε τὸν Ἀνδρέαν ὡς παρὰ νυμφον. Ὁ μέλλων πενθερὸς τοῦ Τεσιὲ ἦτο κοντὸς, χονδρὸς, εὐρωστός· τὸ φαιδρὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἐμκρτύρει λατρίαν πρὸς τὸν Βάκχον, τὸ δὲ ἔνδυμα, ὅτι πρὸ πολλοῦ ἀπεχαιρέτισε τὴν περὶ τὸ ἐνδύσθαι εὐπρέπειαν τῶν Παρισίων. Ἰπάρξας πάλαι ἔμπορος γουναρικῶν, εἶχε καὶ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀνθρώπου τῆς τάξεώς του. Σήμερον ὅμως ἐπιθυμῶν νὰ καταλάβῃ εἰς τὴν κοινῶν ἀνωτέρων θέσιν, ἐξεπλήρου προθύμως τὰ πολιτικὰ του δικαιώματα, ψηφοφορῶν ἀναλλοιώτως κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς ἐφημερίδος τὴν ὁποῖαν ἐσέβητο καὶ λόγῳ φιλανθρωπίας ψευδόμενος εἰς τὴν ἰδίαν συνείδησιν ὁσάκις, ὀρκωτὸς ὢν, προέκειτο νὰ καταδικασθῇ τις εἰς θάνατον· δι' ἃ καὶ ἐζηρεῖτο πάντοτε ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως. Ἦτο δὲ καὶ ἀνθυπολοχαγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς, καὶ καλλιερῶν τοὺς θρίδακας τοῦ κήπου του, παρέβαλλε κατὰ νοῦν ἐκυτὸν πρὸς τὸν Κιγκινάτον. Εἰ δὲ καὶ ἐλακτάριζε νὰ στολίσῃ τὸ ἱμάτιόν του μετὰ ταινίαν παρασήμου, ἔλεγε πάντοτε· «Ἄφοῦ σήμερον δίδεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἀληθῆς διάκρισις εἶναι τὸ νὰ μὴ τὸ ἔχῃ τις.» Κοιμώμενος ἔνωρις καὶ ἐξυπνῶν ἀργά, δὲν ἐπάτει ποτὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐκακολόγει τοὺς ἱερεῖς, ἐμίσει τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἀνεγίνωσκε τὰς μυθιστορίας τοῦ Paul de Kock. Ἐν γένει ὅμως ἦτο ἀξιόλογος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἐσυρεν ἀπὸ τὴν μέτιν ὅτε ἐζῆ ἡ σύζυγός του, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἡ θυγάτηρ του Οὐρανία. Ναι μὲν ἐνίοτε τῷ ἐπῆρχοντο πειρασμοὶ παρακοῆς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐγένετο δουλικώτερος ἢ προτεῦ.

— Τί λέγεις διὰ τὸν πενθερὸν μου; ἠρώτησεν ὁ Τεσιὲ τὸν Ἀνδρέαν, ἐνῶ ὁ K. Σιμάρ συνδιελέγετο μετ' ἄλλου, τεσσαρκακονταέτους περίπου, ὑψηλοῦ, ἰσχυροῦ καὶ φαλακροῦ.

— Λέγω ὅτι, κατὰ τὴν κρίσιν μου, εἶναι ὁ ἀξιολογώτερος τῶν πενθερῶν, οἵτινες ἐγεννήθησαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Ἐν τοσοῦτῳ ἀνοικείσῃ τῆς θύρας εἰσῆλθον τρεῖς γυναῖκες. Τὸ βλέμμα τοῦ Ἀνδρέου ἔπεσε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν πρῶτην, ἥτις ἦτο γραῖα, μετέβη ἀκολούθως εἰς τὴν δευτέραν εἰκοσιπενταετίδα περίπου καὶ ὠραῖαν ξανθὴν, καὶ προσηλώθη εἰς τὴν τρίτην, ἀζίαν ὑπὲρ τὰς ἄλλας τῆς προσηλώσεως ταύτης· ἦτο δὲ τοσοῦτῳ δροσερὰ, ζωηρὰ, εὐκίνητος, παιδική, ὥστε ἤρχετο ὄρεξις εἰς τὸν βλέποντα αὐτὴν νὰ τὴν ἐρωτήσῃ διὰ τὴν κοῦκλίαν της. Τὸ πρόσωπόν της ἦτο ὠραῖον καὶ χαριέστατον, καὶ τὸ κάλλος τῶν ὀφθαλμῶν της, οὕτως εἶπεν, διπλοῦν· αἱ μαῦραι καὶ μεγάλαι κόραι αὐτῶν περιείχον αἰωνίαν θύελλαν, ἐκτοξεύουσαν μὲν ἐνίοτε κεραυνοὺς, μηδέποτε ὅμως μεταβάλλουσαν τὸ διαυγές αὐτῶν· τὸ κράμα αὐτὸ τῆς ἀφελείας καὶ τῆς ὀρμῆς, τῆς παιδικῆς ἀ-

θωότητος καὶ τῆς περιπαθείας, καθίστα τὸ βλέμμα της τοσοῦτῳ ἀκτινοβόλον, ὥστε δυσκόλως ἐδύνατό τις νὰ ἀντικρῖσῃ τὴν λάμπιν του. Φοροῦσα ἔνδυμα, οὐ τινοσ ἢ λευκότης κατεδείκνυεν ἔτι πλέον τὸ ἀνθηρὸν τῶν παρειῶν της, τὰς κινήσεις οὐσα καὶ ταχεῖα καὶ ἐπιχάριτος, ἐπροχώρησε βαδίζουσα ὑπόπτερον, καὶ ἀντεχαιρέτισε τοὺς προσαγορευσαντας αὐτὴν διὰ μικροῦ νεύματος τῆς κεφαλῆς, καὶ χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τὸν μνηστῆρά της οὔτε τὸν ξένον ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν ὡς ἀρχαία τις οἰκοδέσποινα ἔχουσα τριβὴν καὶ πείραν, διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐξεσκέπασε τὸ πινάκιον τοῦ βιβλίου, καὶ διὰ τῆς ἐτέρας ἐκωδώνισεν. Ἦλθε δὲ ὁ θυρωρὸς Νικόλας, ὅστις ὅπως καὶ ὁ μαστρο-ἰάκωβος εἶχε διπλὰ καὶ τριπλὰ καθήκοντα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ K. Σιμάρ.

Πάντες οἱ συνεστιατότερος ἐκάθησαν, μόνος δὲ ὁ Ἀνδρέας ἴστατο ἀκίνητος μετ' ἀνοικτὸν στόμα.

— Καθήσεται, Κύριε, πλησίον τῆς κόρης μου, εἶπεν αὐτῷ τὸ δεύτερον ὁ οἰκοδεσπότης.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρέας εἰ καὶ ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν δὲν ἐκίνηθη.

— Καὶ ἂν ἐγεύθητε, προσέθετο ὁ πρῶν γουναροπώλης, ὅστις ἦτο ὅπως οὐκ ἔκωφός, εἰς τὴν ἐσχῆν ἠμπορεῖ τις νὰ γευθῇ καὶ δις.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνδρέας ἐμειδίασεν, ἀλλ' οὔτε ἀπεκρίθη οὔτε ἐκίνηθη· θὰ ἔλεγε τις ὅτι τὰ χεῖλη του ἐκολλήθησαν εἰς τοὺς ὀδόντας του καὶ τὰ ὑποδήματα εἰς τὸ πάτωμα. Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων ἐστράφησαν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἡ Οὐρανία, ἥτις ἐπρόσφερε βόφημα, διέκοψε τὸ ἔργον της ὅπως παρατηρήσῃ τὸν

νέον, τὸν ὁποῖον μόνη ἢ ὄψις της ἤρκεσε ν' ἀπολιθώσῃ.

— Φαίνεται, εἶπε χλευαστικῶς πρὸς τὴν παρακαθημένην φίλην της, ὅτι ὁ κύριος δὲν εὐχαριστεῖται νὰ καθῆσθαι πλησίον μου.

— Τί ἔχεις, Ἀνδρέα; ἠρώτησεν ὁ Τεσιὲ, ἀποδίδων εἰς αἰφνιδίον τι πάθημα τὸ ἀνεξήγητον φέρισμον τοῦ φίλου του.

— Ζητῶ συγχώρησιν, εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ Ἀνδρέας· πάσχω ἐνίοτε ἀπὸ ἀλλοφροσύνης τοσοῦτῳ γαλοῖαν...

— Ἴσως ἀπὸ ἀναμνήσεως, ὑπέλαθεν ἡ εἰκοσιπενταετής ξανθὴ, δεικνύουσα συμπάθειαν ὁποῖαν ἐμπνέουσιν εἰς τὰς γυναῖκας οἱ εὐμορφοὶ μελαγχολικοὶ νέοι.

Καὶ καθῆσας ἔσρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ὠραῖαν γειτόνισάν του, ἥτις τὴν ὠραν ἐκείνην ἀνεθίβαζε ποτήριον εἰς τὰ χεῖλη της. Ἰδὼν δὲ ὅτι ἐφόρει σμάραγδον εἰς τὸν δάκτυλον, ἠθάνθη τοιαύτην συγκίνησιν, ὥστε ἔχυσεν εἰς τὴν τράπεζαν μέρος τοῦ βόφημάτος του· ἡ δὲ Οὐρανία, ἵνα μὴ βραχῇ, ἀπεσύρθη μετ' ὀρμὴν ἐλάφου, παρετήρησεν ἀνήσυχος τὸ ἔνδυμά της, καὶ ἰδοῦσα ὅτι οὐδὲν ἔπαθεν ἐξεκαρδίστη γελῶσα.

Ὁ Ἀνδρέας περιεργάσθη μετ' ἠθος σπουδαῖον τὴν γειτόνισάν του, καὶ μετὰ ταῦτα στραφεὶς πρὸς τὴν ξανθὴν εἶπεν·

— Ἀναμνήσεις εἶπετε, κυρία; ἴσως.

Τὴν ἀπόκρισιν αὐτὴν ἀκούσασα ἡ ξανθὴ ἔμεινεν ἔκθαμβος, ὡς ἂν ἀπετεινέτο πρὸς αὐτὴν ὁ λόγος ἐλληνιστὶ ἢ ἀραβιστὶ.

— Δὲν σὰς ἐνοῶ, ἀπεκρίθη ἐπὶ τέλους μειδιάσασα καὶ μηδὲν ταραχθεῖσα.

— Καὶ σὰς, κυρία, μ' ἐννοεῖτε; ἠρώτησεν ὁ Τεσιὲ τὴν γειτόνισάν του μετ' ὀρμὴν φωνῆς ὁποσοῦν εἰρωνικῶν.

— Ἄν προτείνετε αἰνίγμα ἢ γρίφον, ἀπεκρίθη ἡ Οὐρανία πλατύνασα τοὺς φλογεροὺς ὀφθαλμούς της, καὶ ἔχουσα τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ μέλλων παρὰ νυμφός της δὲν ἦτο μετὰ τὰ σωστά του, ἀποταθῆτε εἰς τὸν πατέρα μου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐννοήσῃ καλλίτερα.

— Αἰνίγμα! ἀνεφώνησεν ὁ K. Σιμάρ, τανύσας τὰ ὦτα ὡς ἵππος ἀκούων αἴφνης ἤχον σάλπιγγος· αἰνίγμα!

— Μετὰ τὸ γεῦμα, ἀπεκρίθη ὁ Ἀνδρέας, οὐτινος τὸ ἠθος ἐξέφραζεν εἰρωνίαν.

— Βέβαια ἐτρελάθη, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Τεσιὲ κύπτων τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ πινάκιόν του· τείνας δὲ καὶ τὸν πόδα ὑπὸ τὴν τράπεζαν ἐκτύπησεν αὐτὸν ὅπως φέρεται εὐπρεπέστερα.

Ὁ δὲ Ἀνδρέας μειδιῶν ἀπαθῶς·

— Ἀνόητε! εἶπε καθ' ἑαυτὸν, κτυπῆς τὸν ἄγγελόν σου. Ναι μὲν αὐταὶ δὲν με γνωρίζουν, ἐγὼ ὅμως τὰς γνωρίζω, καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἐγὼ θὰ

σύρω τὰ προσωπίκα. Σ' εὐλογῶ, ψεύτικῃ μου μύτι, διότι ἔνεκα σοῦ δὲν μὲ ἀνκνῶρίζουν αἱ δύο αὐταί σειρήνες. Τώρα ἄς φάγωμεν μετὰ τὰ δρωρικά ὕμνος προτομαζῶ σκηπὴν δραματικωτέρην αἰνίγματος, διότι ἡ συνείδησίς μου δὲν ἀνέχεται νὰ ὑπανδρευθῆ ὁ φίλος μου μὲ γυναῖκα συγνάζουσαν εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς.

Πεισθεῖς ὁ Ἀνδρέας ὅτι ἡ Οὐρανία Σιμάρ καὶ ἡ προσωπίδοφόρος τοῦ κιτρίνου βόδου ἦτο τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἐπέστη συγχρόνως ὅτι βαθὺ βάραθρον εἶχεν ἀνοιχθῆ ἐξ ἐνέδρας ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ φίλου του. Γινώσκων δὲ ἐκ πείρας, ὅτι παραλογώτατον ἦτο νὰ ζητῆ τις μεταξὺ τῶν διεσθαρμένων φοιτητῶν τῶν δημοσίων χορῶν ἄνθος καθαρὸν, ἐθεώρησε τὴν Οὐρανίαν ὡς πρόωρον θῦμα ἐπιβουλῆς.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ γυμνασίου ἡ Οὐρανία, συνοδευομένη καὶ ἀπὸ τὴν ὠρσίαν ξανθὴν κατέβησαν εἰς τὸν κήπον, καὶ τρέχουσαι ὡς ἔλαφοι ἐγέλων διὰ τὴν παράδοξον διαγωγὴν τοῦ νέου φίλου τοῦ Τεσιέ· ἀλλὰ καὶ οἱ δύο φίλοι ἐπλησίασαν ἀλλήλους εἰς τὸν κήπον, ἐνθὺ ὁ οἰκοδεσπότης συνδιελέγετο περὶ τῆς ἐφημερίδος του μετὰ τινος ἄλλου.

— Λοιπὸν, ἠρώτησεν ὑπερηφάνως ὁ Τεσιέ, πῶς τὴν κῆρος; λέγω δὲ ὑπερηφάνως, διότι χάριν τῶν θεληγῶν της ἐλησμόνησε τὴν ὠραν ἐκείνην τὰ ἐλαττώματά της.

— Ὡρσιότατην, ἀπεκρίθη ψυχρῶς ὁ Ἀνδρέας· ἀλλὰ ποῖα εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία ἐκάθητο καταντικρῦ μου;

— Ἡ Κ. Ρενιέ, ἐξαδέλφη τῆς Οὐρανίας καὶ σύζυγος τοῦ κυρίου, ὁ ὁποῖος συνομιλεῖ μετὰ τὸν πενθερόν μου.

— Φαίνεται πολλὰ σχετικὴ τῆς Οὐρανίας.

— Σχετικωτάτη· αὐτὴ μὲν ἔρχεται ἐδῶ ἐν κειρῷ τοῦ καλοκαιρίου, ἡ δὲ Οὐρανία περὶ μαζῆ του τὸν χειμῶνα εἰς Παρισίους. Πρὸ ἐξ ἑβδομάδων ἦσαν καὶ αἱ δύο ἐκεῖ.

— Ἄ!... ἡ κυρία αὐτὴ ἔχει φυσιογνωμίαν ἐρμηνεύουσαν εὐχάριστον καρδίαν... ἔννοεῖς· καὶ ὁ σύζυγός της ἔχει ἀξιοσημείωτον πρόσωπον.

— Ζῶσι πολλὰ καλὰ μαζῆ.

— Καὶ ὅμως...

— Τί μᾶς μέλει; ἄς ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν Οὐρανίαν... τὴν εὐρίσκεις λοιπὸν;...

— Θαυμασίαν, σὲ τὸ εἶπα· πλὴν...

— Τί πλὴν;

— Δὲν σὲ συμβουλεύω νὰ τὴν ὑπανδρευθῆς.

— Διὰ τί;

— Διὰ πολλοὺς λόγους τοὺς ὁποίους θὰ ἐκατάλαβες καὶ ὁ ἴδιος. Δὲν μὲ εἶπες τὸ πρῶτ' ὅτι εἶναι εὐερέθιστος, θυμώδης καὶ παράφορος;

— Παιδαριώδεις ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας θὰ διορ-

θώσω ὅταν γίνω σύζυγός της. Μὴ λησμονεῖς ὅτι εἶναι δεκακοτῶ χρόνων μόλις· πλὴν τούτου τὰ ἐμεγάλωσα τὸ πρῶτ' ἂν δὲν ἔχης ἄλλον λόγον...

— ἔχω ἄλλον ἔνζ...

— Λέγε τον, σὲ παρακαλῶ· μὴ με τυρκνεῖς μετὰ τὴν σοβαρότητα καὶ τὰ μισόλογά σου.

— Σὲ ἀποκρίνομαι αὐριον· ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ φρόντισε νὰ ὁμιλήσης μετὰ τὴν μνηστὴν σου.

Ὁ Τεσιέ παρετήρησεν ἐκστατικὸς τὸν φίλον του·

— Καὶ ποῦ εἶναι; ἠρώτησεν ὁ Ἀνδρέας ἀναζητῶν αὐτὴν διὰ τοῦ βλέμματός.

— Εἰς τὸ σφαιριστήριον ἴσως.

— Ἄς ὑπάγωμεν καὶ ἡμεῖς, διότι ὑποθέτω ὅτι δὲν θὰ μᾶς νομίσουν πολλὰ εὐγενεῖς.

— Ἄς ὑπάγωμεν, ἀπεκρίθη ὁ Τεσιέ.

Καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὴν οἰκίαν.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ (1).

Ἄνθρωπε μεγάλε ἢ μικρὲ, πλούσιε ἢ πτωχέ, ἰσχυρὲ ἢ ἀσθενὲς, σοφὲ ἢ ἀμαθὲς, εὐγενὲς ἢ ἀγενὲς, σὲ εἰδοποιῶ, ἐκπλήττω ἴσως τὴν ἀνοησίαν ἢ ταράττων τὴν δειλίαν σου, ὅτι οὔτε δεσπότην, οὔτε ἀρχηγὸν οὔτε ἄλλον τινὰ κατὰ φύσιν ὑπέρτερόν σου ἔχεις, καὶ ὅτι σὺ εἶσαι κύριος τοῦ τε προσώπου καὶ τῶν ὑπαρχόντων σου.

Τὸ σῶμά σου, ὅσον καὶ ἂν ἐπλασεν αὐτὸ ἡ φύσις ἀσθενὲς καὶ ἀσχημον, εἶναι πλέον ἀπαραβίαστον καὶ τοῦ Παλλαδίου τῶν Τρώων καὶ τῆς Κιβωτοῦ τῶν Ἑβραίων. Δὲν ὑπάρχει δύναμις, ἀρχὴ, στρατὸς δυνάμενος νομίμως νὰ ἐγγίσῃ τριγὰ τῆς κεφαλῆς σου, ἢ νὰ σὲ ἀναγκάσῃ νὰ καθήσῃς ὅταν θέλῃς νὰ ἴστασαι, ἢ νὰ στρέψῃς δεξιὰ ὅταν θέλῃς νὰ πορευθῆς ἀριστερὰ, ἢ νὰ σὲ βιάσῃ νὰ εἶπῃς ὅτι δύο καὶ δύο γίνονται πέντε, ὅταν ὁ νοῦς σου δὲν ἦναι αὐτῆς τῆς γνώμης. Ἔσο καθ' ὑπόθεσιν νάνος, εὐρεθεὶς καὶ ἀνατρεφθεὶς ἐν ὑπείθρῳ, μὴ ἔχων ἢ δέκα λεπτῶν περιουσίαν· ἂν πορφυρογέννητος γίγας, ἐπὶ κεφαλῆς ἐκατοντακισχιλίων στρατιωτῶν θελήσῃ νὰ ἀρπάσῃ τὰ δέκα αὐτὰ λεπτά, ἀμύνθητι καὶ φόνευσον αὐτόν, ἂν δὲν δύνασαι νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃς ἄλλως· θέλεις πράξει τοῦτο νομίμως.

Ἄλλὰ τί; Σὲ βλέπω ἐξεστηκότα καὶ τρέμοντα πλέον λύκου ἐμπεσόντος εἰς παγίδα ἢ δορκάδος ζωογρηθείσης ἐντὸς δικτύου. Τὸ ἐλεύθερον καὶ ὑπερήφανον ζῶον δὲν ἐκπλήττεται προσβλέπον τὴν δου-

(1) Ἐκ τοῦ νεωτάτου συγγράμματος τοῦ Edmond About τοῦ ἐπιγραφομένου Le Progrès.

λείαν, ὅσον ὁ ἐκ παραδόσεως δούλος ἄνθρωπος ἐνώπιον τῆς ἐλευθερίας. Ἀνατρέψῃς κελῶς, ἀγαπητέ μου ἀδελφέ! Ἡνέφξας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν κόσμῳ ταχνητῷ καὶ ἐνόμισας τριαύτην τὴν φύσιν. Σοὶ ἐδειξάν σεβάσμιον ἄνδρα, μακρῶ χιτῶνι περιβεβλημένον, καὶ σοὶ εἶπον ὅτι αὐτὸς σκέπτεται ἀντὶ σοῦ (1). Σοὶ ἐδειξάν παλληκαριά τινὰ κυκνοῦν ἐπενδύτην καὶ ἐρυθρὰς ἀναξυρίδας φέροντα (2), καὶ σοὶ εἶπον ὅτι εἶναι ἐπιφορτισμένον νὰ σὲ ὑπερασπίζωσιν ἢ νὰ σὲ συλλαμβάνωσι, κατὰ τὰς περιστάσεις. Σοὶ παρουσίασαν ἄνδρα φέροντα στολὴν ἐν μέρει ἐκ κιτρίνου δέρματος (3), καὶ σοὶ εἶπον ὅτι ἐγεννήθη ὅπως σὲ φυλακίξῃ ἂν δὲν ὑπακούῃς εἰς πάντας. Σοὶ ἐδῶκαν δύο βιβλία δεδεμένα μὲ μαῦρον δέμα καὶ σοὶ εἶπον· τὸ πρῶτον περιέχει ὅτι χρεωστῆς νὰ πιστεύῃς (4), τὸ δὲ δεύτερον, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα εἶναι διαφοροτρόπως κεχρωματισμένα (5), ὅτι χρεωστῆς νὰ πράττῃς. Εἶδες τὸν πατέρα σου, ὅστις δὲν ἦτο πλούσιος, κρατοῦντα τεμάχιον χάρτου πρασίνου, ἐρυθροῦ ἢ κυανοῦ καὶ λέγοντα μετὰ προφανοῦς στενοχωρίας· «Πρέπει νὰ πληρώσωμεν δέκα δραχμάς εἰς τὸν εἰσπράκτορα, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ κατάρχη τὰ ἐπιπλά μας», καὶ ἐπέστης ὅτι ὁ εἰσπράκτωρ ἐπλάσθη ὑπὸ τῆς φύσεως ὅπως λαμβάνῃ τὰ χρήματα ἢ τὰ ἐπιπλά τῶν πτωχῶν. Εἶδες τὸν πρωτότοκόν σου ἀδελφόν ὑποστρέφοντα ἐκ τῆς δημαρχίας τὸν πῖλον διὰ ταινιῶν κεκοσμημένον (6)· ἔπιε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἔπειτα ἔκλειεν ἡμέρας τινὰς λέγων ὅτι ἀνῆκε τῷ Βασιλεῖ, ἔπειτα ἐξαρτήσας δέμα ἐκ τῆς ἀκρᾶς τῆς βράβδου του ἀνεχώρησε μετὰ τῶν συντρόφων του, ψάλλον· ἔμαθες τέλος ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ χωρίον διότι ἐρονεύθη ὑπηρετῶν τὸν Βασιλέα. Ὅποιον ἐξέλαβες τότε τὸν Βασιλέα; Βασιλέως ὡς ἄνδρα ἄλλης κατασκευῆς καὶ πολυτιμοτέρης ποιότητος. Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐφοίτησες εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τῶν συμμαθητῶν σου σὲ ἐδεῖρα, σὺ δ' ἀνταπέδωκες τὰς πληγὰς· ἐπελθὼν τότε ὁ διδάσκαλος σὲ ἐδεῖρεν ἔτι πλέον ὅπως σὲ διδάξῃ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ αὐτοδικία. Ὅτε κατὰ πρῶτον ὁ ἀνάδοχος σου σοὶ ἐδῶκε πενήτηντα λεπτά κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ, ἡ μήτηρ σου τὰ ἀφῆρσεν· ἰδοὺ ἡ πρώτη σου σχέση μετὰ τῆς ἰδιοκτησίας. Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐταξείδευσες διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἔπεσες μετὰ τὸ δέκα ἢ δώδεκα ἀνθρώπων φερόντων κεντητοὺς πίλους, οἵτινες σὲ ἀπόθησαν, σὲ ἔσυραν, σὲ ἐπέπληξαν, σοὶ ἔκραξαν· «Ἄπ' ἐδῶ! ὄχι ἐκεῖ! ἐμπρός! ὀπί-

(1) Ὁ συγγραφεὺς ἀποτεινόμενος πρὸς καθεὸν ἐννοεῖ ἐνταῦθα τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν.

(2) Ἐννοεῖ τοὺς στρατιώτας.

(3) Ἐννοεῖ χωροφύλακα. (4) Ἐννοεῖ προσευχητήριον. (5) Ἐννοεῖ τοὺς κώδικας.

(6) Συγγίθει τῶν Γάλλων γεουλλέκτων.

σω! ταχύτερα! ἀργότερα! ἀνάβηθι! κατὰβηθι! εἰσελθε! ἐξελθε! ἐπανείσελθε!» Καὶ οὕτως ἐσχετίσθη μετὰ τῆς διοικήσεως, τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆς ταύτης μηχανῆς, ἧτις παρέχει ἡμῖν μυρίας μικρὰς ὑπηρεσίας, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν χρημάτων ἡμῶν.

Ἀσμόνησον ὅτι ἔμαθες καὶ ἄκουσόν με ἐπὶ τινὰς στιγμὰς· δὲν σοὶ προστάτω τοῦτο, διότι οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σοὶ διδῇ προσταγὰς. Δὲν εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ μὲ πιστεύσῃς, ἂν καὶ σοὶ ὁμιλῶ ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας. Δέχθητι τοὺς λόγους μου, ἂν εἰσέρχωνται ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου σου ὡς ξίφος εἰς τὴν θήκην· ἀπόρριψον δ' αὐτοὺς ἂν δὲν ἐγκρίνωνται ὑπὸ τοῦ λογικοῦ σου. Εἰς μόνην τὴν ἀλήθειαν ὀφείλεις πίστιν, σὺ δ' εἶσαι ὁ μόνος αὐτῆς κριτῆς.

Σοὶ ἐδῶκαν ἀνατροπὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν δένδρουλλίων, ἅτινα μόλις θάλλουσιν ὑπὸ τὴν σκιὰν ὑψηλῆς φυτείας. Αἱ μεγάλαὶ δρυὲς νεύουσιν ἐνίοτε λέγουσιν αὐτοῖς· «Εὐτυχῆ δένδρουλλία, προστατεύομεν ὑμᾶς κατὰ τοῦ ἡλίου καὶ ὑπερασπιζόμεν κατὰ τῆς θυέλλης. Ἄνευ ἡμῶν πρὸ καιροῦ ἠθέλατε ζηρανθῆ ἢ συντριβῆ! — Ἄλλα, ἀπαντῶσι τὰ δένδρεια, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα δρυς· καὶ ἂν ἡ σκιὰ ὑμῶν δὲν ἐβάρυνεν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων κεφαλῶν, ἠθέλομεν γίνεαι ἀρκούντως ἰσχυρά, ὅπως περιφρονήσωμεν καὶ θυέλλαν καὶ ἥλιον.»

Πορεύθητι καὶ ἴδε δάσος, οὗ τινος ἀπεκόπησαν τὰ μεγάλα δένδρα· θέλεις ἴδει ὅτι τὰ μικρὰ αὐξάνουσι τότε.

Ἡ μήτηρ σου σὲ ἐγέννησεν ἐπὶ ὑγρᾶς σφαιρᾶς γῆς στρεφομένης περίξ ὄγκου πυρός. Διάδραμε πάντα τὰ μέρη τοῦ πλανήτου τῆς γεννήσεώς σου, ἂν μόνον δύνασαι νὰ μελετήσῃς. Τί θέλεις ἴδει; σώματα ἄνευ ὀργάνων, φυτὰ ζῶντα ζῶν ἀκίνητον καὶ ζῶα μᾶλλον ἢ ἦττον τέλεια. Πάντων τῶν ἐπὶ τῆς σφαιρᾶς ταύτης ζῶων τὸ τελειότατον εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἦτοι σὺ. Ἡ ἱστορία τῶν παρελθόντων χρόνων, καθάρως γεγραμμένη ἐν τοῖς σπλάγγνοις τῆς γῆς, σὲ διδάσκει ὅτι ἡ γέννησίς σου εἶναι ἡ τελευταία προσπάθεια τῆς φύσεως, ἧτις προώδευσε ἐπὶ μυριάδας αἰῶνων ὅπως φθάσῃ εἰς τελικὸν ἢ πρόσκαιρον σκοπὸν, εἰς σέ. ἂν ἡ ἐπαύριον ἐγένετο μετὰ τὸ ἡμῶν ζῶον κάλλιον τοῦ ἀνθρώπου ὀργανωμένον, τὸ ζῶον τοῦτο ἦθελεν εἶναι ἀνώτερόν σου, ὁ κύριος καὶ ὁ νόμιμος θεὸς σου· ἦθελεν ὑπαγάγει σὲ εἰς δουλείαν ὡς ὑπήγαγες σὺ τὸν κύνα, τὸν βοῦν καὶ τὸν ἵππον· εἰς αὐτὸ καὶ μόνον ἦθελεν ἀνήκει τὸ δικαίον καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου· ἦθελες ὀφείλει αὐτῶ σέβας καὶ ὑπακοήν· ἦθελες εἶναι κτῆμα αὐτοῦ, ὡς σήμερον ὁ κύων καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, τὰ ἀρχαιότερά σου, εἶναι σου κτήματα.

Ἀλλὰ μέχρις οὗτου φθάσῃ ἡ ὥρα ἐκείνη, μέχρις οὗτου τὸ ἀνώτερόν σου ζῶον γεννηθῆ, σὺ κατέχεις τὰ πρωτεῖα, εἰς σὲ αὐτὸν ἀνήκει, οὐδεὶς δύναται νομίμως νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς κυριαρχικῆς σου ἰσχύος, τὸ ἀπολύτως ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου σου εἶναι ἀρχή, ἣν οὐδεὶς τῶν ζῶντων δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Βασιλεύεις ἐπὶ τῆς γῆς μεθ' ἑκατοντακισχιλίων ἐτέρων μυριάδων ἀνθρώπων ὁμοίων καὶ ἐπομένως ἴσων πρὸς σέ.

Νομίζω ὅτι ἀρχίζει νὰ σοὶ ἀρέσκῃ αὐτὴ ἡ ἰδέα, καὶ δὲν θαυμάζω, διότι τὸ βασιλεύειν εἶναι ἀνάγκη εἰς ἣν ὑποκύπτει τις εὐχάρσιως. Αἴρεις τὴν κεφαλήν, φυσίξας ἀνοίγων τοὺς ἀγκῶνας καὶ περιπατεῖς ἤδη ὡς γερούσιαστής. Ἀλλὰ τί βλέπω; Στήθι, ταλαίπωρε! Παρ' ὀλίγον νὰ πατήσῃς τὸν ἴσον σου!

Τὸν ἴσον σου! μάλιστα! δὲν ἀποσύρω τὴν ἔκφρασιν τὸν ἴσον σου! Ὁ γέρων οὗτος μαῦρος, ὁ ῥακενδύτης, ὁ ἀμαθής, ὁ μέθυσο, ὁ ἀπεκτηνωμένος, ὁ διεφθαρμένος, ὁ κακοῦργος, διότι ὑπέστη δύο ἢ τρεῖς καταδικάς, εἶναι ἴσος σου.

Ἔσο εὐλικρινής, φίλε μου. Ἄν ἦσαι ἴσος πάντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἔπεται ἀναγκάτως ὅτι καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι εἶναι ἴσοι σου. Τοῦτο εἶναι μαθηματικὴ ἀλήθεια, διότι εἶναι ἀδύνατον τὸ εἶναι μαθηματικὴ ἀλήθεια, διότι εἶναι ἀδύνατον τὸ εἶναι ἴσους τῶν Α καὶ Β, χωρὶς τὸ Β νὰ ἦναι ἴσον τῶν Α. Ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οὐδένα ἔχεις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου, σοὶ ὑπαγορεύει νὰ θέσῃς τινὰ ὑπὸ τοὺς πόδας σου. Σπεῦσον νὰ ὁμολογήσῃς ὅτι ὁ μαῦρος οὗτος εἶναι νόμιμος, ἱερὸς καὶ ἀπαραβίαστος κυρίαρχος, ἂν θέλῃς νὰ διατηρήσῃς τὸ ἴδιόν σου στέμμα!

Ἄλλ' εἶναι μέλας καὶ ἐγὼ λευκός! Εἶναι πάμπτωχος καὶ ἐγὼ πλούσιος! Εἶναι ἀμαθής καὶ ἐγὼ ἔχω ἀπολυτήριον! Εἶναι ἡλίθιος καὶ ἐγὼ, ὡς βλέπεις, εὐφυής· τέλος εἶναι κακοῦργος καὶ ἐγὼ ἐντιμος ἀνθρώπος· τί διάβολον!

— Πρόσεχε, διότι στρατεύεις ἐναντίον σου αὐτοῦ! Διότι τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, δὲν τὸ λέγω ἵνα σὲ προσβάλω, δὲν εἶσαι οὔτε ὁ λευκότετος, οὔτε ὁ ὠραιότετος, οὔτε ὁ πλουσιώτετος, οὔτε ὁ σοφώτετος, οὔτε ὁ εὐφυστάτετος, οὔτε ὁ ἐναρετώτετος τῶν ἀνθρώπων. Ἄν νομίζῃς δίκαιον νὰ ὑποτάξῃς τὸν μαῦρον τοῦτον εἰς δουλείαν, εἶναι δίκαιον νὰ γίνῃς καὶ σὺ κτήμα τοῦ τυχόντος Ἀντινόου, Ροσχίλδ, Χοίμβολδ, τοῦ τυχόντος Βολταρ ἢ Σωκράτους ὅστις θελήσῃ νὰ σὲ καταστήσῃ ὑποχείριον. Ἐπαίρεσαι διὰ τὴν σωματικὴν σου δύναμιν; Ὁ τυχὼν Σαβαυδὸς (1) ἐν μιᾷ στιγμῇ σὲ καταβάλλει. Διὰ τὴν γέννησίν σου; μνημονεύονται ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Γόθα ὑπὲρ τὰς πεντακοσίας εὐγενεῖς

(1) Οἱ κάτοικοι τῆς Σαβαυδίας (Savoie) φημίζονται διὰ τὴν σωματικὴν αὐτῶν βίωσιν.

Γερμανίδας ὅπως ταπεινώσῃ τὴν ὄφρυν σου· ἡ ἐλαχίστη δ' αὐτῶν ἔχει δεκαεξὶ ἢ δεκαεπτὰ γενεάς προγόνων ὑπὲρ σέ.

Ὁμολόγησον, τοῦτο εἶναι ἀσφαλέστερον, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ἀξίωμα δὲν ἔχει βαθμοὺς, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἡμῶν δύναται νὰ θέσῃ τὸν πόδα, οὐδὲ κἂν τὴν χεῖρα, ἐπ' ἄλλου.

— Πῶς; Οὐδεὶς νὰ ἀρχῇ, οὔτε ὁ συνετώτετος καὶ ὁ ἕριστος!

— Οὔτε αὐτός! Ἄς συμβουλεύῃ ἡμᾶς ὁ συνετός! Ὁ ἀγαθὸς ἄς τείνῃ ἡμῖν τὴν χεῖρα! Ἀρνοῦμαι ὅμως αὐτῷ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ καταναγκάσῃ ἡμᾶς. Ἀὐτὸν μὲ θέλγει ὁ πατρικὸς δεσποτισμὸς, ὅστις ἤθελε κλείσει ἡμᾶς ἐντὸς κλωβίου ὅπως μᾶς θρέψῃ.

Πᾶς ἀνθρώπος, καλὸς ἢ κακὸς, σῶφρων ἢ οὐ, ἔχει ἀπεριόριστα μὲν δικαίωματα ἐφ' ὅλης τῆς φύσεως, οὐδὲν δὲ δικαίωμα ἐφ' ἑτέρου ἀνθρώπου· ἡ βία, ἡ ὕβρις, ἡ κατανάγκασις καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ταπεινοτέρου εἶναι προσβολὴ πρὸς ὅτι ἱερώτερον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἡ εὐλικρινεστέρα δὲ πρόθεσις δὲν δικαιολογεῖ τοιοῦτον ἔγκλημα. Δύνασαι νὰ μὲ κυβερνήσῃς, νὰ μὲ ὠφελήσῃς, νὰ μὲ καταστήσῃς εὐτυχῆ, ἂν σοὶ τὸ ἐπιτρέπω ἄλλως οὐχί.

Εὐτυχῶς, ἡ γνώσις τοῦ δικαίου διαδίδεται τέλος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Κατ' ἀρχάς ἐτρώγομεν ἀλλήλους. Τὴν ἀνθρωποφαγίαν διεδέχθη θεσπὸς ἤτον θρεπτικός, ἀλλὰ πρῶτος καὶ γλυκύτερος, ἡ δουλεία. Ἡ πρόοδος μετέβλεπε τὴν δουλείαν εἰς δουλοπαροικίαν, τὴν δὲ δουλοπαροικίαν εἰς ὑποτελείαν, καὶ τὴν ὑποτελείαν εἰς ἀκτημοσύνην (proletariat). Οἱ ἡττημένοι κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφ' οὗ πρότερον ἐψήνοντο ὡς πρόβατα, κτήνησαν νὰ ζευγνύωνται ὡς ἵπποι. Ἰπήκουσαν κατ' ἀρχάς εἰς τὸν ἰσχυρότερον, εἶτα εἰς τὸν εὐγενέστερον καὶ τέλος εἰς τὸν πλουσιώτερον. Νομίζω ὅτι ἐντὸς ὀλίγου εἰς οὐδένα θέλουσιν ὑπακούει, διότι δὲν ὀνομάζω ὑπὸ τὴν τήρησιν τῶν παρ' αὐτῶν θεθέντων νόμων καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐκλεχθέντας ἀρχοντας· ταῦτα εἶναι ὑποταγὴ εἰς τὰ παρ' ἡμῶν αὐτῶν ταχθέντα.

Ἀλλὰ προσπαθῶμεν νὰ μὴ ἐπιβάλλωμεν ἡμῖν χρεὴ δυσπλήρωτα ἢ δυσάρεστα. Πολλὰ μυριάδες ἀνθρώπων συνενοῦμεναι καὶ ἀποτελοῦσαι κοινωνίαν ὅπως ὑπερασπίσωσι τὰ φυσικὰ αὐτῶν δίκαια πράττουσιν ἄριστα. Ἀλλ' ἡ κοινωνία ἔχει ἀνάγκη ἰσχύος ὅπως παράσχῃ ἡμῖν τὰς ὠφελείας τὰς ὁποίας προσδοκῶμεν παρ' αὐτῆς· ἔχει, πρὸς τοῦτο, ἀνάγκη δικαιοματίων, τὰ ὁποῖα οἱ πολῖται μόνον δύναται νὰ δώσωσιν αὐτῇ. Οὗτοι λοιπὸν συνεισφέρουσιν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ εὐ ποιοῦσιν. Ἐκαστος ἡμῶν παραιτεῖται, χάριν αὐτῆς, τοῦ δικαίωματος τοῦ νὰ διατελῇ ἐν εἰρήνῃ, νὰ ὀρμᾷ εἰς πόλεμον, νὰ ἀπονέμῃ αὐτὸς ἑαυ-

τῷ δικαιοσύνην, νὰ περιπατῇ ὠπλισμένος, νὰ ἀναλαμβάνῃ αὐτὸς ὅτι τῷ ἀνήκει, νὰ θηρεύῃ πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὰ ἀγρία ζῶα, νὰ εἰσάγῃ ἐλευθέρως τὰ ἀναγκαιούτα αὐτῷ τρόφιμα, κτλ. κτλ. Ἀλλ' ἂν, ἐξ ὑπερβύλλοντος ζήλου καὶ ὅπως καταστήσωμεν τὴν κοινωνίαν ἰσχυροτέραν, παρητούμεθα τοῦ δικαίωματος τοῦ ἐλευθέρου συνεταρισμοῦ, τῆς ἐλευθέρως συναθροίσεως, ἢ τοῦ δικαίωματος τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ λαλεῖν, τοῦ γράφειν, τοῦ διὰ τύπου δημοσιεύειν, ἢ τοῦ δικαίωματος τοῦ μὴ συλλαμβάνεσθαι ἄνευ λόγου, μὴδὲ δεσμεύεσθαι ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἂν ἀπλῶς εἰπεῖν, καταλιμπάνομεν ἐνενηνῆκοντα δικαίωματα ἐπὶ ἑκατὸν ὅπως καρπώμεθα ἀσφαλέστερον τῶν λοιπῶν δέκα, ἢ θέλομεν κάμει κακὸν λογαριασμόν.

Μὴ παραχωρῶμεν εἰς τὴν κοινωνίαν ἢ τὰ δικαίωματα ὧν ἔχει ἀνάγκη ὅπως ὑπηρετήσῃ ἡμᾶς ὠφελίμως· διατηρήσωμεν δὲ ὅσα ἕκαστος δύναται νὰ ἐξασκήσῃ ἀκινδύνως. Μὴ ζητῶμεν ὅμως πρὸ πάντων δικαίωματα φαντασιώδη, ἀνόητα, προδήλως ἀντιφάσκοντα εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου.

"Ὅθεν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπαναστατεῖν (1) ἐν πολιτείᾳ πανδήμου ψήφοφορίας, εἶναι συνωμοσία τισσάρων ἀνθρώπων ὅπως ὑποδουλώσωσι τισσαράκοιτα.

Ω.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Ο ΧΑΛΕΤ ΕΦΕΝΤΗΣ, ὑπὸ Κ. Ράμπεου. (Φυλλάδ. Α'.—Ζ'), ἐν Ἀθήναις, 1867.

Ὅσω βρῆθαι ἡ νεωτέρα ἡμῶν φιλολογία κακῶν μεταφράσεων κακῶν ξένων μυθιστορημάτων, τόσω σπανίζει πρωτοτύπων ἀξίων λόγου μυθιστορικῶν προϊόντων καὶ μάλιστα ἐθνικῶν ἐχόντων τὴν ὑπόθεσιν. Ἄν δ' ἐπελαμβάνετο τις νὰ ἀναζητήσῃ καὶ ἐξεύρῃ τὸν λόγον τοῦ φαινομένου τούτου, ἂν ἐπεχειρεῖ νὰ ἐξηγήσῃ διατὶ ὁ ἐθνικὸς τῆς Ἑλλάδος βίος τοσοῦτον ὀλίγους εὔρε παρ' ἡμῖν τοὺς μυθιστορικοὺς μεταλλευτάς, ἐνῶ τούναντι ὁ ἄφθογος συρφετὸς τῆς ξένης καὶ ἰδίως τῆς γαλλικῆς μυθιστοριογραφίας, μεταγγιζόμενος ἐναμίλλως ὑπὸ τῶν ἀποσχόλων παιδῶν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, στρεβλεῖ ἀπκνηρόπως οὐχὶ μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς καρδίαις καὶ τὸν νοῦν καὶ τὰ ἦθη αὐτῆς ἀπέριου καὶ ἀνερματίστου νέας γενεᾶς, πολλὰ ἠδύνατο ἀληθῶς νὰ εὕρῃ τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης καταστάσεως,

(1) Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει καὶ ἄλλας τοιαύτας ἀξιόσεις, εἶον τὴν εἰς τὴν παροχῆς ἐργασίας (droit au travail) κ. τ.λ. Τούτων μὴ ὑπαρχουσῶν εὐτυχῶς παρ' ἡμῖν, παραλείπομεν τὰ περὶ αὐτῶν λεγόμενα.

καὶ εἰς μακρὸν νὰ ἀναχθῇ πέλαγος ὑποθέσεων. Ἴσως ὅμως αὐτὸ τοῦτο τὸ φαινόμενον δικαιολογεῖ αὐτὸ ἑαυτὸ· ἴσως αὐτὴ ἡ παράδοξος πλημμυρὶς τῶν ἐκ τοῦ ξένου μυθιστορικοῦ βορβόρου μεταφράσεων, κορυφωθείσα καὶ ὑπερχειλίσασα, ἐξητέλισε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐλαφρῆς φιλολογίας εἰς τὰ ὄμματα τῶν δυναμένων ἐπιτυχῶς νὰ καλλιεργήσῃ τὸ ἄλλως εὐχαρι τοῦτο φυτὸν ἐπὶ γῆς ἑλληνικῆς.

Καὶ ἀληθῶς, ἀφ' οὗτου τὸ 1824 ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις ὁ μακαρίτης Πίκκολος τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιγγινίαν, τὴν πρώτην ἴσως μετάφρασιν γαλλικῆς μυθιστορίας, μέχρι τῶν τελευταίων δέκα ἐτῶν, καθ' ἃ οὐδὲν σχεδὸν ἄλλο, πλὴν τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἐδημοσίεуетο καὶ ἀνεγινώσκετο ἐν Ἑλλάδι· ἢ μεταφράσεις τῶν ἔργων τοῦ Δυμᾶ, τοῦ Σὺη καὶ τοῦ Φεβάλ, τὸ κακὸν ἀληθῶς ἐπλεόνασε καὶ ὑπερῆρε τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Χωρὶς τῆς ἐλαχίστης καλλιαισθησίας, ὀδηγούσης τὴν ἐκλογὴν, χωρὶς ἰκανότητος χειραγωγούσης τὴν μετάφρασιν, ἑκατοντάδες μετ' ἑκατοντάδας ἐκ τῶν ἐφημέρων καὶ ἀποβλήτων ἐκείνων διανοητικῶν προϊόντων τῆς ἄσεως, ἀφ' ὧν καὶ ἐν τῇ πατρίδι τῶν ἐτι, τῇ Γαλλίᾳ, ἤρχιζον ἀποστρέφοντες τὴν κεφαλὴν, μετεφέροντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀναγγελλόμενα διὰ μυριάδων ἀγγελιῶν καὶ προπεμπόμενα διὰ τῶν τυπικῶν ἐπιπροσώπων καὶ ἐγκωμίων τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Δύο δὲ διάφορα καὶ καθαρῶς διακεκριμένα τάγματα ἀπετέλουν οἱ τὸ θεάρεστον τοῦτο ἔργον ἀναλαβόντες μεταφρασταί· οἱ μὲν, συναισθανόμενοι ἴσως τὰς ἐλευθέρους τοῦ ἔργου τῶν συνεπειάς, προβλέποντες ποῦ ἤθελεν ἀπολήξει ἡ τοιαύτη βιομηχανία τῶν, ἀδιαφόρου ὅμως χάριν προφανοῦς καὶ ἀμέσου χρηματικῶν κέρδους, καὶ εἰς πάχυνσιν μόνον τοῦ βαλαντίου τῶν ἀποβλήτων μετεφράζον καὶ πάλιν μετεφράζον, διότι ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἐκπλαγείς τὸ κατ' ἀρχάς πρὸς τὸ ξενότροπον καὶ ἰδιοφανές τοῦ προσφερομένου αὐτῷ ἐδέσματος, νοστιμευθεὶς δὲ κατόπιν τὴν καρυκευμένην ταύτην τροφήν, κατέπιπε λαιμάργως τὰ ὄψα, καὶ ἀπληστος μετήλλασε πινάκια, ζητῶν νέα παρασκευάσματα, καὶ καλοπληρόνων τοὺς νέους τούτους σικελοὺς μαγεῖρους τῶν νέων ὀσφοράγων τῆς Ἑλλάδος. Τὸ τάγμα τοῦτο τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος κερδοσκοποῦντων ἐκ τῆς διαφθορᾶς καὶ ἐξαμβλώσεως τῆς καλλιαισθησίας τοῦ κοινοῦ, τῶν ἐκμεταλλευομένων τὴν πρὸς τὸ παράδοξον καὶ ξενότροπον ἔμφυτον ῥοπήν τῶν ἀναγνωστῶν, τῶν νέων τούτων Ἀγγλων, τῶν ποτιζόντων τὸ ἠθικὸν ὄπιον τοὺς ἀθώους Κινέζους τῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρξε τὸ ὀλεθριώτερον. Πᾶν ὅ,τι τερατώδες καὶ ἀπόβλητον παρήγαγον οἱ κατ' ἐμπορίαν καὶ εἰς τέρψιν ἀπογοητευμένου κοινοῦ μισθαρνοῦντες ἀργοὶ κάλαμοι τῶν Γάλλων μυθιστοριογράφων μεταγγίσθη εἰς τὸν

ἀπειρον νοῦν καὶ τὰς ἀγνάς ἔτι καρδίας τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωστών, ἐτυπώθη εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων, ἐπλημύρισε τὰ βιβλιοπωλεῖα, τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰς οἰκίας καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀπορωτάτων, παρήγαγε χρήματα καὶ πολλά χρήματα διὰ τοὺς καλοθελητὰς ἐκείνους μεταφραστὰς, καὶ ἐπλούτισε τὰ βαλάντια αὐτῶν ἐκ πολλῶν ὑστερημάτων πτωχῶν ἀνθρώπων· τὸ δ' ἕτερον τάγμα, ἀτολμώτερον μὲν τοῦ πρώτου, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐπίμονον, καὶ βχιδίζον εὐθαρσῶς ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν μεγάλων πρωτάρχων τῆς νέας ταύτης ἐφευρέσεως, δὲν ἀπέβλεπεν εἰς κέρδος ἀλλ' εἰς δόξαν συγγραφικὴν ἀποτελούμενον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ μαθηταρίων μόλις ἀποπερατωσάντων τὰς ἐγκυκλίους αὐτῶν σπουδὰς, καὶ μέγαν αἰσθανομένων κνισμὸν νὰ ἴδωσιν ἑαυτοὺς τυπωμένους καὶ νὰ κληθῶσι συγγραφεῖς, εἰργάζετο καὶ αὐτὸ, βοηθεῖς γραμματικῆς καὶ λεξικοῦ καὶ διδασκάλου εἰς πλουτισμὸν τοῦ διανοητικοῦ θερμοστέγου, ὅπου μετεφυτεύοντο τὰ μυθιστορικὰ προϊόντα τῆς Ἑσπερίας. Ἄν δὲ ὁ πρῶτος ἐκείνος τῶν μεταφραστῶν ὁμιλος ὑπῆρξεν ὁ ὀλιγοπρότερος, οὗτος ὅμως ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ὁ πολυπληθέστερος, καὶ κωμικώτερος· οὗτος ἐφρόντισεν οὐχὶ μόνον ἀπλῶς περὶ μεταφράσεως, ἀλλὰ καὶ περὶ κακῆς μεταφράσεως. Οὕτω δὲ ὅχι μόνον ἡ νέα ἡμῶν φιλολογία ἐπλουτίσθη δι' ἔργων ἀναξίων παντὸς λόγου, ἀποθανόντων ἅμα τῇ γεννήσει των ἐν τῇ πατρίῳ αὐτῶν χώρᾳ, καὶ μηδέποτε ὄνειρευθέντων τὴν τιμὴν τῆς μεταφράσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἐπλουτίσθη διὰ πρωτοτύπων φράσεων, καὶ ἡ γλῶσσα ἡ γαλλικὴ διὰ νεοσημάτων λέξεων καὶ ἐκφράσεων. Εἰς τοὺς γλαφυροὺς καλάμους τῶν ἀποσχόλων αὐτῶν παιδαρίων ἐφείλεται ὁλος ἐκείνος ὁ ὄρμαθός τῶν χαριτωμένων ἀπογευμάτων, ὧν μάτην ἤθελέ τις προσπαθῆσαι νὰ καταστρώσῃ κατάλογον· εἰς αὐτῶν τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀγρυπνίας μετεμορφώθη τὸ : feu le Roi εἰς τὸ ὁ ἐν περὶ βασιλεὺς, τὸ : le ciel se peignait sur le lac εἰς τὸ : ὁ οὐρανὸς ἐκτερίζετο ἐπὶ τῆς λίμνης, τὸ : Tuilleries εἰς κεραμοποιεῖον, τὸ : faiseur de tours εἰς πυργοποιὸν, τὸ : la force de la tourmente εἰς τὸ : ἡ ἰσχύς τῆς βασάνου, τὸ : les criminels étaient fletris εἰς τὸ : οἱ κακοῦργοι ἐμαραίνοντο, καὶ μυρία ἄλλα ἄνηθη ὀρθοεπίας ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Οὕτω δὲ ἡ ταλαίπωρος μυθιστορικὴ φιλολογία τῆς Δύσεως, κακῶς ἐκλεγομένη, καὶ χεῖρον μεταφραζομένη κατήνησε βαθμηδὸν ὁ ἀποπομπαιὸς τράγος τῶν Ἑλλήνων Κατῶνων, καθ' οὗ ἐκενοῦντο, καὶ δικαίως, αἱ ἀραὶ καὶ οἱ προπηλακισμοὶ πνιτὸς εὐφρονος, κηδομένου οὐ μόνον τῆς καλλιθεσίας καὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ κοινού, ἀλλὰ καὶ τῆς γλώσσης τῆς ἑλληνικῆς· καὶ τὰ μυθιστορήματα, ὧν

τὰ ἀποβλητότερα καὶ ὑπὸ τὴν ἀπαισιωτέραν αὐτῶν μορφήν εἶχε γνωρίσει ὁ Ἕλληνας, ἐσήμαινον καὶ σημαίνουσιν ἴσως ἔτι καθ' ἣν στιγμὴν γράφομεν, ὄργανα διαφθορᾶς, βιβλίαι σατανικᾶ, βιβλίαι ἀποσκορρακιστέα, στρεβλωτάς τῆς τε διανοίας καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλλήνου.

Τίς, ἐν τοιαύτῃ ἠθικῇ ἐκπτώσει τοῦ μυθιστορήματος παρ' ἡμῖν, ἤθελεν εὐρεθῆ ὁ εὐθαρσῆς καὶ γενναῖος, ὅστις θ' ἀπετόλμα νὰ πλεύσῃ ἄνω ποταμῶν, νὰ περιφρονῆσῃ τὴν κατὰ τῶν μυθιστορημάτων ἐγειρομένην ὑπὸ παντὸς τιμίου καὶ περωτισμένου ἀνθρώπου κραυγὴν, καὶ νὰ δαπανῆσῃ τὸ διανοητικὸν αὐτοῦ τάλαντον εἰς συγγραφὴν ἑλληνικοῦ, ἐθνικοῦ μυθιστορήματος;

Ὀλίγοι βεβαίως θὰ ἦσαν τοιοῦτοι, πολὺ ὀλίγοι, καὶ ὀλίγοι ὑπῆρξαν πραγματικῶς.

Ἡ κατὰ τοῦ μυθιστορήματος γενικὴ κατακραυγὴ ἐδειλίασε τοὺς δυναμένους νὰ μεταφυτεύσωσιν αὐτὸ ἐπιτυχῶς ἐπὶ πατρίδος γῆς, καὶ μόλις που σπάνικί τινες προέκυψαν διαμαρτυρήσεις κατὰ τῆς ἀδίκου ἐκείνης καταδικῆς. Ἀδίκου εἶπομεν, διότι δὲν δυνάμεθα, τὸ καθ' ἡμᾶς, νὰ συμμερισθῶμεν τὴν γνώμην τῶν φρονησάντων καὶ φρονούντων ἔτι ὅτι τὰ μυθιστορήματα εἰσὶ προγραπτὰ ἐκ τῆς πολιτείας τῶν γραμμάτων, ὅπως περιεγράφοντο οἱ ποιηταὶ ἐκ τῆς πολιτείας τοῦ Πλάτωνος. Ἄν ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσιν ἔτι μυθιστορήματα, ἄξια τῆς καταδικαστικῆς ψήφου παντὸς σπουδαίου ἀνδρός, ἀπορρίπτει ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, καλλιισθητικὴν καὶ ἠθικὴν, ἢ ἂν ἐγράφησαν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ μυθιστορικῶν συντελέσασαι εἰς ἐκλυσιν τῶν κοινωνικῶν ἠθῶν καὶ ἐξάμβλωσιν τῆς αἰσθησεως τῶν ἀναγιγνωσκόντων, δὲν εἶνε βεβαίως τοῦτο λόγος νὰ ῥιφθῆ μέλαινα ψῆφος καθ' ὅλης τῆς μυθιστορικῆς φιλολογίας, καὶ ν' ἀποκηρυχθῆ κατ' ἀρχὴν ἐν γένει ἡ μυθιστορία, ἡ ὀψιγενῆς αὐτῆ τῆς διηγηματικῆς ποιήσεως ἀδελφῆ. Ἄν ἀδελφὸς μάγειρος παρασκευάζῃ κακῶς ἕδεσμά τι, καὶ τὸ ἕδεσμα γίνεσθαι ἀνούσιον καὶ ναυτιῶδες, δὲν πρέπει τις διὰ τοῦτο νὰ παύσῃ τρώγων τὸ φαγητὸν ἐκεῖνο. Ἀλλάσει ἀπλῶς μάγειρον, καὶ ἡ θεραπεία εἶνε εὐκολος.

Ἡ ἀπλὴ αὕτη σκέψις ἔπρεπε νὰ παρακινήσῃ τοὺς παρ' ἡμῖν δυναμένους, καὶ παρεκίνησεν εὐτυχῶς τινὰς ἐξ αὐτῶν, εἰς συγγραφὴν ἑλληνικῶν μυθιστορημάτων, καὶ μάλιστα ἐθνικῶν ἐχόντων τὴν ὑπόθεσιν.

Παρὰ νὰ ἔχωσιν αἱ δεσποινίδες ἡμῶν πρόχειρον τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἱστορίας τοῦ αἰῶνος τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' Λουδοβίκου ἐν τοῖς μυθιστορήμασι τοῦ Δυμᾶ, κάλλιον βεβαίως θὰ ἦτο νὰ καθίσταντο αὐταῖς προσιτώτεροι δι' ἐθνικῶν μυθιστορημάτων αἱ δραματικαὶ οἰκτιδῆς τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, τῆς φραγκοκρατίας, τῆς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δουλείας ἡμῶν, τῶν ὀμοτήτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τῶν ῥαδιουργιῶν

τῶν στραγγίων, καὶ τοσούτων ἄλλων ἀποκρούων καὶ δυσανχευέτων περιόδων τῆς πατρίδος ἱστορίας· καὶ ἀντὶ νὰ γράφωσιν οἱ ἄλλοθενεῖς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Θεοδώραν Φραντζῆ, τὰς Ἀθήνας, προτιμότερον βεβαίως ἤθελεν εἶσθαι νὰ ὀφείλωνται ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν κάλαμον καὶ ν' ἀποτείνωνται ἀμέσως εἰς Ἑλλήνας ἀναγνώστὰς.

Οὕτως ἐσκέφθησαν, ὡς προείπομεν, τινὲς τῶν ἑλλήνων λογίων, καὶ μεταξὺ τούτων πρέπει ἀναντιρρήτως νὰ κατατάξωμεν τὸν Κ. Ράμφον, οὗτινος τὸ νῦν δημοσιεύμενον μυθιστορημα *Ὁ Χαλῆτ' Ἐφέντης* εἶνε τὸ τρίτον, καθόσον γνωρίζομεν, ἐκτενὲς μυθιστορικὸν ἔργον, μετὰ τὸν *Κατ' Ἐφέντην* καὶ τὰς *τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ*, ὧν τὸ πρῶτον μετεφράσθη μάλιστα καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Κ. Καρόλου Schaub ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐν Γενεύῃ δημοσιευθέντων *Contes et Poèmes grecs modernes*.

Τὸ νέον ἔργον τοῦ Κυρίου Ράμφου ὑπόθεσιν ἔχει, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάτῃ ἐκ τοῦ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντος μέρους αὐτοῦ, τὴν καταστροφὴν τῶν γενιτσαρικών ὀρδῶν ὑπὸ Μωχμουτ τοῦ Β', συμπτῶν καὶ συνεργείᾳ τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Χαλῆτη. Δὲν εἶνε μὲν καθαρῶς ἑλληνικὸν τὸ ὑποκείμενον τῆς μυθιστορίας ταύτης, ἀλλ' ἐνδιαφέρει τὸν Ἕλληνα σπουδαίως. Εἶνε διδασκτικὴ καὶ περιέργος ἱστορικὴ ἐποχὴ, ἀξία μελέτης διὰ πάντα μὲν φιλόστορα, ἰδίως δὲ διὰ τὸν περιέργον ἐθνολόγον, τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ παρακολουθῆσθαι βῆμα πρὸς βῆμα τὰς ἀναμορφωτικὰς προσπαθείας τοῦ κράτους τοῦ Ὀσμάν. Ὁ Κύριος Ράμφος καὶ ἐν τῷ μυθιστορήματι αὐτοῦ τούτῳ φαίνεται βελήως μελετήτης καὶ ἐντελῶς κατέχων τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ. Οὐχὶ μόνον τὸ καθαρῶς ἱστορικὸν μέρος ἀποχωρώντως διεκρίνησεν, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον τοῦ δράματος αὐτοῦ γνωρίζει, καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν προσώπων, ἅτινα φέρει ἐπὶ σκηνῆς ἐφρόντισε ν' ἀπεικονίσῃ πιστῶς. Ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις αὐτοῦ μυθιστορικοῖς ἔργοις, ὁ συγγραφεὺς φέρει ἱκανὸν μετ' ἑαυτοῦ ἐφόδιον τοπογραφικῶν καὶ ἠθολογικῶν πληροφοριῶν λίαν περιέργων καὶ πιστοτάτων· τὰς πληροφορίες δὲ ταύτας φαίνεται πορισθεῖς οὐχὶ ἐξ ἀναγνώσεως βιβλίων καὶ ἐπιπόνου μελέτης, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπὶ τόπου σπουδῆς τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἠθῶν, ὧν ἐπελάβετο νὰ ἀποδώσῃ τὴν εἰκόνα. Διὰ τοῦτο δὲ αἱ περιγραφαὶ τοῦ Κυρίου Ράμφου δὲν φέρουσι μὲν τὸν τύπον τῆς ἀνέτου ἐκείνης βραδύτητος καὶ τῆς περισσευμένης ἀλλὰ φορτικῆς πολλάκις λεπτομερείας, ἣν τρέφουσι συνήθως τὰ ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν ξένων μυθιστοριογράφων ἀνεωγμένα ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ βιβλία, ἀλλὰ βρῖσκουσι μᾶλλον γοργαὶ καὶ ζωηραὶ, μετὰ λυρικής τινας ἀνυπομονησίας σπεύδουσαι εἰς τὸ τέμα, καὶ ταχέως συναπαρτιζόμεναι ἐπὶ

τοῦ χάρτου ἐκ τῆς ἀναπολήσεως τοῦ γράφοντος. Ὡς πρὸς τὴν πλοκὴν καὶ τὴν διασκευὴν τοῦ μύθου οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, καθότι δὲν ἔχομεν ἔτι ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὸ ὅλον τοῦ μυθιστορήματος. Ἐξ ὅσου ὅμως ἀνέγνωμεν, βλέπομεν τοῦτο μόνον, ὅτι ὁ Κύριος Ράμφος ἀγαπᾷ πολὺ τὰς ἀποτόμους μεταβάσεις, καὶ ἐκ πολλῶν συγχρόνων νημάτων πλέκων τὸν μῖτον τοῦ μύθου του, εὐκόλως μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ὁ Σύης ἰδίως καὶ ὁ Φεβᾶλ ἀσπάζονται ἐκ τῶν νεωτέρων, ἔχει καὶ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ, ὧν ὅμως ἡ συγκριτικὴ ἀπαρίθμησις ἤθελε φέρει ἡμᾶς πολὺ μακρὰν τοῦ προκειμένου.

Περὶ τοῦ ὕψους καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Χαλῆτ' Ἐφέντη ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ παρατηρήσωμεν τινὰ, καὶ νὰ εὐχρηθῶμεν ἰδίως πλεῖον ἐπιστασίαν ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέως ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν· διότι τὰ λάθη εἶνε ἐνίοτε τοσοῦτον σπουδαῖα, ὥστε διατάζει τις ἀληθῶς ἂν πρέπει νὰ τὰ καταλογίσῃ εἰς βῆρος τῶν στοιχειοθετῶν. Πιστεύομεν ὅμως ὅτι περὶ τούτου θέλει φροντίσει ὁ συγγραφεὺς, ὥστε νὰ μὴ λάβωμεν πλέον ἀνάγκην νὰ σημειώσωμεν τι περὶ αὐτῶν, ὅταν ἐκδοθῆντος ὀλοκλήρου τοῦ Χαλῆτ' Ἐφέντη, ἐπιληφθῶμεν ἐν τῇ *Πανδώρα* τῆς ἀναλύσεώς του.

ΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΒΑΛΛΟΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΛΞΜΑΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΑΝΗΣ.

Ἡ Σταυριανή.

Ὀπόντας ἡμουνα μικρὴ
Μ' εἶχ' ἡ μανοῦλά μ' ἀκριβή
Μ' ἐτάξτε μὲ ζάχαρη
Τζαὶ μὲ κρησαριστὸ ψωμί (1).
Μὲ ἔβγαλε τζαὶ Σταυριανή,
Γιὰ νὰ σταυρώσω (2) τὸ κακὸ

(1) Ὁ κρησαριστὸς ἄρτος τῶν ἀρχαίων, ἦτο ὁ ἐκ κοσκινισμένου ἀλεύρου. Ἴδ. Ἀθῆν. Γ', 76. « Ἄρτους σποδίτας κρησαριστὰς περιφέρειν. » Ὁ ἀποστειλὸς ἡμῖν τὰ ἀνωτέρω ἄσματα Κ. Ν. Γ. Πολίτης γράφει « κρησαριστὸ » μετὰ I, ἐκ τῆς κριθῆς, οὕτως τῆς κυριωτέρας τροφῆς τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μάνῃ οἰκούντων, ὑπὸ δὲ τῶν Τσακῶνων καλουμένης « κρίας ». Ἴδ. Etude du dialecte tsaconien, par Gust. Deville σελ. 51.

(2) « Νὰ σταυρώσω τὸ κακὸ », ἦτο νὰ ἐξαφανίσω ἐπὶ σταυροῦ αὐτὸ. « Λέγομεν δὲ « μ' ἐσταυρώσω — μὴ μὲ σταυρίων » εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν, ὅπως λέγομεν καὶ « πιλαιεῖω », ἀμφότερα δὲ αἱ λέξεις ἐκ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Πιλάτου. Τοιαύτας τινὰς περιέργους ἀναλογίας παριστῶσι καὶ τινὰ ἄλλα κύρια ὀνόματα. Μαθὼν ποτὶ τις ἀποδημῶν ἱππεύωντες ὅτι ἐγένοντο ἡ σὺζυγος αὐτοῦ, ἠρώτησε ποῖον ὄνομα εἶδον τῷ νεογνῷ, καὶ ὅτε ἤκουσεν ὅτι ὀνομάσθη Μιχαὴλ « Ἄμ' δὲν μοῦ τόβγαζαν, ἀπεκρίθη, Στέριο νὰ μοῦ στεριώσω, ἢ Ζήση νὰ μοῦ ζήσῃ, μὴ τῶβγαζαν Μιχάλη καὶ μοῦ χαλάσαν τὸ παιδί; » Ἐν Μάνῃ ἰδίως τὰ ὀνόματα Σταυρός, Σταυροῦλα, Σταυριανὴ εἶναι κοινά.

Στὸ σπῆτι τοῦ πατέρα μου.
 Μ' ἐτάιζε τὰ σύγκλινα ⁽³⁾
 Τζαί μ' ἔλουζε μὲ τὸ κρασί,
 Νὰ μεγαλώσῃ ἡ Σταυριανὴ
 Νὰ κάμῃ πλάταις καὶ κορμί.
 Ἐγινε κ' ἐμεγάλωσε.
 Τσ' εὐγάλε πλάταις καὶ κορμί.
 Δέκα χρονῶν μ' ἐπάντρεψε ⁽⁴⁾,
 Στὸς δεκατρεῖς ἐχιούρεψα.
 Ὄντ' ἡμουνα χαϊράμενη ⁽⁵⁾,
 Κανεῖς δὲν μὲ τζεταρίζε ⁽⁶⁾.
 Κ' ἀφόντας ἐγὼ χιούρεψα
 Οὔλοι μὲ τζεταρίζουσι ⁽⁷⁾.
 Τζ' οὔλοι μ' μπεγεντίζουσι.

Ἐπιστολὴ Μανιάτου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Καφὴ, καφὴ ⁽⁸⁾,
 Σὲ χαιρετοῦ,
 Τζ' ἂ μὲ ρωτήσης πῶς περνοῦ
 Τὴμ Πόλι οὔλη κορτεμπλοῦ ⁽⁹⁾.
 Κί ἀπὸ τὸ γιόμα μακελλιό ⁽¹⁰⁾.

Ὁ Παντελῆς.

Ἐημέρωσ' ἡ Παρασκευὴ
 Νὰ πάη τοῦ Παντελῆ ψωμί.
 Στὸν δρόμον ὁποῦ πήγαινε
 Ἀπάντησε τῆς νόχταις του ⁽¹¹⁾.
 — Γιά πέτε μοῦτε, νόχταις του ⁽¹²⁾,
 Καὶ ποῦθε νᾶν ὁ Παντελῆς;
 — Σ' τὴ στάν' ἔν και τυροκομᾶ
 Τσαὶ διαχωρίζε τὰ σφακτά. —
 Πάω τσ' ἐγὼ στὴ στάνη του
 Τσαὶ ξάπλωμα τὸν εὐρεκα.
 Τὰ μάγουλά μου τράδιξα ⁽¹³⁾.

⁽³⁾ Σύγκλινα, χρίριον κρέας ἦτοι τεταριχουμένον· τάχα ἀπὸ τοῦ σῆς;

⁽⁴⁾ Τοιαύτῃ ἀποτωπότη συνήθεια ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον ἐν τῇ Μάνῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

⁽⁵⁾ Ἦτοι ὅτε ἔχαιρεν ἔχρυσον τὸν σύζυγον αὐτῆς, πρὶν ἢ χηρεῖσθαι.

⁽⁶⁾ καὶ ⁽⁷⁾ Ἡ λέξις ἰταλικὴ (accettare), ἦτοι οὐδεὶς μὲ περιποιεῖται, ἐν ᾧ σήμερον πάντες μὲ περιποιεῖται.

⁽⁸⁾ Ἡ λέξις τουρκικὴ, ἦτοι πάντες μὲ κρίνουσι καλὴν καὶ μὲ συναναστρέφονται.

⁽⁹⁾ Ἀδελφῆ, ἀδελφῆ· ὁ δὲ ἀδελφὸς λέγεται καφός.

⁽¹⁰⁾ Παρατηρῶ, περιεργάζομαι· ὑποθέτω ἐκ τοῦ λατινικοῦ contemplo.

⁽¹¹⁾ Ἀφοῦ ἐγεύετο καταγίνετο εἰς φθειροκτονίαν· διότι φαίνεται ὅτι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξηκολούθει πλοῦτον ἔχων τοὺς φθειρας.

⁽¹²⁾ Προσωποποιήσις τῶν νοκτῶν· παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις μία μόνη ἐλέγετο τῆς νοκτὸς ἡ θεότης, «ἑμήτερα θεῶν καὶ ἀνδρῶν, ὡς λέγει ὁ Ὀμηρος ἐν Ἰλ. 239.

⁽¹³⁾ Πανέρχατον τὸ ἔθος· «... γυναικὸς μὲν τ' ἀμφίδρομοί εἰσι παρειαί.» Ἰλ. Δ. 393. Ἰδὲ αὐτ. καὶ Σ. 122 καὶ Τ. 284, Εὐριπ. Ἐκείβην.

Τσ' ἔσκουξα δυνατὴ φωνή.
 — Γιά πές μου, Παντελέα μου,
 Γιά πές μου ποῖος σ' ἐσκότωσε;
 Τσ' ἐκεῖνος μ' ἀποκρίθηκε.
 — Φύγ' ἀπ' ἐδῶ, μωρ' Παρασκῆ.
 Γιαμὰ δὲν ἔχου γὼ καφὸ ⁽¹⁴⁾,
 Οὔτε καὶ πρωτοξάδελφο,
 Γιά νὰ σκοτώσῃ τὸ φονιά,
 Γιαμὰ νὰ πιῇ τὸ αἷμά του.

ΠΑΡΑΦΟΡΑ.

ΠΛΗΘΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ. Ὁ Büsching ὑπελόγησε τὸ 1867 τὸν πληθυσμὸν τῆς γῆς, εἰς 6,000,000,000. Ὁ Fabri καὶ Stein 1800 εἰς 900,000,000. Ὁ Stein καὶ Hörschelmam τὸ 1833 εἰς 872,000,000. Ὁ Dieterici τὸ 1858 εἰς 1,280,000,000, καὶ ὁ Kolb τὸ 1865 εἰς 1,220,000,000.

Ὁ Dr. Behm ὑπολογίζει 1,350,000,000 ὡς ἔπεται· διὰ μὲν τὴν Εὐρώπην 285,000,000, Ἀσίαν 798,600,000, Αὐστραλίαν καὶ Νυλωνησίαν 3,850,000, Ἀφρικὴν 188,000,000, καὶ Ἀμερικὴν 74,500,000. Ὅπως ἀδύνατον εἶναι νὰ λάβῃ τις ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, διότι πώποτε δὲν γίνονται καταγραφαί. Ἐν Ἀσίᾳ, ἡ μόνη χώρα εἰς ἣν δύναται τις νὰ μᾶθῃ πλείωτερόν τι εἶναι ἡ Τουρκία. Οἱ ὑπάρχοντες ὑπολογισμοὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἀσίας, ὡς Περσίας, Ἀραβίας, κ.τ.λ, τόσον εἶναι στερημένοι δεδομένης τινὸς ἀρχῆς, ὥστε δύναται νὰ εἶναι λανθασμένοι καὶ κατὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια πλείωτερον ἢ ὀλιγώτερον.

Ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Νυλωνησίᾳ γίνονται καταγραφαὶ μεθ' ἰκανῆς ἀκριβείας ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἀρχῶν καὶ τῶν ἱεραποστόλων. Ὅσον περὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἀκριβεῖς πληροφορίας ἔχομεν μόνον ἐκ τῶν Κυβερνήσεων τῆς Ἀλγερίας καὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἀποικιῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐπικρατοῦσης ἀμπεθείας ἐπισυνάπτομεν τὸ ἐξῆς ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Dr. Behm· Ἐρωτηθεὶς ποτε ὁ Σουλτάνος Zanzibar ὑπὸ τοῦ Caph Guillein ὅπως ἦτον ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπικρατείας του, ἀπεκρίθη· «Πῶς ἤμπορῶ νὰ σὲ εἶπω, ἐνῶ δὲν γνωρίζω πόσοι κατοικοῦσιν εἰς τὴν οἰκίαν μου;»

Ἐν Ἀμερικῇ, τῇ τε Βορείῳ καὶ τῇ Νοτίᾳ, γίνονται ἐπίσημοι ἀπαριθμήσεις· καὶ ἐν μὲν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις καθ' ἑκάστην δεκαετίαν, ἐν δὲ ταῖς Μεσημβριναῖς ἐγίνοντο μεθ' ἥττονος χρονικῆς ἀκριβείας, καίτοι πάντοτε ἀκριβεῖς. Φ. Α. Μ.

⁽¹⁴⁾ Δὲν ἔχω ἀδελφὸν οὔτ' ἐξάδελφον ἕνα μ' ἐκδικήσῃ.